

Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως στό Ἰσλάμ*

Τὸ θέμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἔχει προσλάβει εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τελευτῶντος τοῦ 20οῦ αἰῶνος πελώριες διαστάσεις, ἐπειδὴ θεωρεῖται ὅτι συνιστᾷ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Πράγματι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἐλεύθερος νὰ πιστεύει στὸν Θεὸ τῆς προτιμῆσεώς του ἢ καὶ νὰ μὴ πιστεύει πουθενὰ χωρὶς νὰ ἐνοχλῆται γι' αὐτό, ἢ νὰ λατρεύει ἐλεύθερα αὐτὸν τὸν Θεό, ἐκεῖ παραβιάζονται βάνουσα οἱ ἀρχές ὄλων τῶν πολιτισμένων κρατῶν καὶ συνταγμάτων, καὶ ἀναφύονται δραματικὲς συνθήκες διαβίωσης καὶ συμπεριφορᾶς. Τὰ παραδείγματα τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ τέως ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ στὴν Εὐρώπη καὶ στὰ Βαλκάνια

* Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ νομικοῦ κόσμου (δικαστές, δικηγόρους, συμβολαιογράφους, ἐπιμελητές κ.λπ.) τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν των σύναξιν, ποὺ ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ τῆς Κέντρου στίς 3 Ὀκτωβρίου 1991 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προστάτου αὐτῶν.

νια εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζου συνέχῳς τίς φρικαλέες συνθήκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ἦσαν καταδικασμένοι ἑκατομμύρια χριστιανῶν νὰ ζοῦν χωρὶς τὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ποὺ εἶναι πανανθρώπινο, αὐτονόητο καὶ καταξιωμένο.

Ἄλλὰ καὶ σήμερα, ποὺ τὰ καθεστῶτα τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ κατέπεσαν ὡς χάρτινος πύργος καὶ τὰ διάδοχα σχήματα ἐπιστρέφουν στίς Ἐκκλησίες, τοὺς ναοὺς, τὰ μοναστήρια καὶ τίς δεσμευμένες περιουσίες των, τὸ πρόβλημα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας δὲν ἔπαυσε νὰ ὑπάρχει, ἐμφανιζόμενο τώρα ἐκεῖ ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Πρόκειται κυρίως γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσι ἕξωθεν τῶν Οὐνιτῶν τόσο στὴν Πολωνία, Τσεχοσλοβακία καὶ Ρουμανία, ὅσο καὶ στὴν Οὐκρανία, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴν κάλυψι τῶν νέων πολιτικῶν ἀρχῶν, προβαίνουν μὲ τὴν συνδρομὴν τῆς βίας, τῆς τρομοκρατίας καὶ τῶν ἐγκλημάτων σὲ αὐθαιρεσίες σὲ βᾶρος τῶν ὀρθοδόξων, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἀφαιροῦν ναοὺς, τῶν ὁποίων δολοφονοῦν τοὺς ἱερεῖς, καὶ τοὺς ὁποῖους καταδικάζου σὲ ἀπώθησι στὸ περιθώριο μὲ τὴν ἐπιστράτευσι σωρείας ψευδῶν καὶ συκοφαντιῶν ποὺ ἀποβλέπου στὴ δόλια ἀπόσπασσι μελῶν καὶ ἀφομοίωσίν των στίς οὐνιτικῆς κοινότητες ποὺ τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν, ἂν μὴ καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Βατικανοῦ. Πρόκειται γιὰ ἓνα καινούργιο δράμα ποὺ ζοῦν οἱ ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες καὶ οἱ πιστοὶ των, αὐτὴ τὴ φορὰ βέβαια ὅχι ἀπὸ μέρους τῶν ἀθέων, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους τῶν ὑποτιθεμένων ἀδελφῶν ἐν τῇ πίστει, ποὺ δὲν ξεχνοῦν ὅμως τὸν ἀληθινόν τους ἑαυτόν, τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἑαυτόν ποὺ τὸ 1204 κατέλυσε τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἔδειξε τὸ ἀληθινὸ του πρόσωπο στοὺς ὀρθοδόξους, ἀναγκάζοντάς τους νὰ ποῦν, διὰ στόματος τοῦ

Λουκά Νοταρά, τὸ ἀληθμόνητον ἐκεῖνο: «*Προτιμότερον φα-
κίολον τουρκικόν, ἀπὸ καλύπτραν λατινικὴν*».

Ἄλλὰ σήμερον δὲν σκοπεύω νὰ σᾶς ἀπασχολήσω μὲ
αὐτὴν τὴν πτυχήν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, ἀλλὰ μὲ μίαν
ἄλλην, ποῦ καὶ αὐτὴ σχετικῶς πρόσφατα ἔχει κάμει ἀπει-
λητικὴν ἐμφάνιση στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπειλεῖ
ὄχι μόνον τοὺς ἐκεῖ διαβιοῦντας ἐν μειονότητι χριστιανούς,
ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τὴ χριστιανικὴ Δύση. Πρόκειται γιὰ τὸ
φαινόμενο τοῦ Ἰσλαμισμού ποῦ ἐπεκτείνεται μὲ γοργοὺς
ῤυθμοὺς καὶ στὴν Εὐρώπη, ὅπου ἀπολαμβάνει τοῦ ἀγα-
θοῦ τῆς συνταγματικῶς προστατευομένης θρησκευτικῆς
ἐλευθερίας, ἐνῶ ἐκεῖ ὅπου εἶναι κυρίαρχη δύναμη δηλ. στὰ
ἰσλαμικὰ κράτη ἀρνεῖται αὐτὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς πι-
στοὺς τῶν ἄλλων θρησκειῶν καὶ καταδιώκει ἀπηνῶς τὸν
Χριστιανισμόν. Μὲ τὴ σχέση λοιπὸν μεταξὺ Ἰσλάμ καὶ
θρησκευτικῆς ἐλευθερίας θὰ σᾶς ἀπασχολήσω ἐφέτος¹,

1. Τὰ θέματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπασχολήσαμε, κατὰ τὰ προηγούμενα χρό-
νια τὴν ὁμήγηρην τῶν νομικῶν μας, ἦταν, κατὰ σειράν, τὰ ἐξῆς: α) Ὁ θεσμὸς
τῆς οἰκογένειας κατὰ τὸ σχέδιο Γαζῆ (1976), β) Κίνδυνοι ἀπὸ τὶς προτάσεις
τῆς Διεθοῦς Ἐπιτροπῆς Προσωπικῆς Καταστάσεως πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ
δικαίου μας (1977), γ) Ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας (1978), δ) Ἡ κα-
τάργησις τοῦ ὄρκου ὡς ἀποδεικτικῶν μέσου (1979), ε) Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ σχε-
δίου ἰσονομίας τῶν ἐλλήνων (1980), στ) Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐξ ἐπόψεως
χριστιανικῆς (1981), ζ) Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου
(1982), η) Ἐκκλησία καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1983), θ) Τὰ βασιανιστή-
ρια: Μαστίγωμα τῆς προσωπικότητος. Ἡ Ἐκκλησία στὴν πρωτοπορία γιὰ
τὴν κατάργησίν των (1984), ι) Ρατσισμός: Λεηλασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς
(1985), ια) Παραθρησκευτικοὶ Ὀλοκληρωτισμοὶ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώμα-
τα στὴν Ἑλλάδα (1986), ιβ) Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς καὶ ἀνθρώπινα
δικαιώματα (1987), ιγ) Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως (1988), ιδ) Μία ὁμολο-
γία Χριστοῦ (ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτη) (1989), ιε) Τὰ δικαι-
ώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ παραβιάσεις των (1990).

ἀφοῦ προηγουμένως σᾶς εὐχηθῶ γιὰ τὴ σημερινὴ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, νομικοῦ καὶ πρώτου ἀθηναίου χριστιανοῦ, νὰ ἔχετε ὑγεία καὶ πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀντοχὴ καὶ δύναμη γιὰ νὰ ἀνταποκρίνεσθε στὰ ὑψηλά σας καθήκοντα καὶ νὰ τιμᾶτε τὴ μεγάλη καὶ λεπτὴ καὶ ὑπεύθυνη λειτουργία τῆς ἀποστολῆς σας μέσα στὴ δημοκρατία καὶ τὴν κοινωνία μας.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρέπει νὰ πῶ ὅτι τὸ Ἰσλάμ συνιστᾶ μιὰ κοινωνία ποὺ δὲν εἶναι ἀμιγῶς θρησκευτικὴ. Εἶναι καὶ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ. Εἶναι μιὰ κοινωνία ποὺ ἔχει τίς δικές της ἀρχές, τὰ δικά της δεδομένα καὶ ποὺ ἀπορρίπτει κάθε τι ποὺ εἶναι ξένο πρὸς τοὺς νόμους της. Ἡ ἀνελαστικότητα αὐτὴ ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ἀποκλειστικότητα ποὺ εἶναι ξένη πρὸς τὴν ἀνεκτικότητα. Κάθε μὴ μουσουλμάνος δὲν προορίζεται ἀπλῶς καὶ μόνο γιὰ τὴν Κόλαση, ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ ἐξοντωθεῖ καὶ νὰ χαθεῖ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ὡς ἄπιστος. Δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν θέση μέσα στὸ Ἰσλάμ. Ἡ θά προσχωρήσει ἢ θά ἐξοντωθεῖ. Ἡ ἴδια βέβαια τύχη ἐπιφυλάσσεται καὶ σὲ ὅποιον μουσουλμάνο τολμήσει νὰ μεταστραφεῖ σὲ ἄλλη θρησκεία. Ὁ θάνατος τὸν ἀναμένει σίγουρα. Καὶ αὐτὸ βέβαια ἰσχύει γιὰ τίς ἰσλαμικὲς χῶρες δηλ. ἐκεῖνες ὅπου τὸ Κράτος εἶναι θεοκρατικὸ, καὶ τὸ ὁποῖο δὲν θεωρεῖ ὡς ἰσότιμους μὲ τοὺς μουσουλμάνους τοὺς πολίτες τοῦ ποὺ ἀνήκουν σὲ ἄλλη θρησκεία.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ βέβαια γεννᾷ καὶ πολλὰς ἀντιδράσεις, ἀπὸ μέρους ὠρισμένων ἰσλαμιστῶν ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἔλλειψη τῆς ἀνοχῆς γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦμε δὲν προ-

έρχεται από την δομή του ισλαμισμού, ούτε απορρέει από το Κοράνιο, ἀλλ' εἶναι ἀποτέλεσμα πολιτικῶν κυρίως συγκυριῶν καὶ τοῦ ἀραβικοῦ ἐθνικισμοῦ, πού ἐκμεταλλεύεται πρὸς ἴδιον ὄφελος τῆ θρησκεία. Πράγματι γράφεται συχνὰ ὅτι γιὰ τῆ «συμπεριφορὰ κυβερνήσεων καὶ λαοῦ μέσα στὸν μουσουλμανικὸ κόσμο» εἶναι ἀνούσιο καὶ μάταιο «νὰ ἀναζητοῦμε τὴν ἐξήγηση μὲ βάση ἓνα κάποιο δομικὸ στοιχεῖο τοῦ μουσουλμανικοῦ δογματισμοῦ ἢ κάποια φράση ἀπὸ τὸ Κοράνι. Ἐδῶ, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, λειτουργοῦν οἱ καθολικοὶ καὶ σταθεροὶ μηχανισμοὶ τῆς συνήθους δυναμικῆς τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν» (Μ. Rodinson: «Ὁ μουσουλμανικὸς κόσμος σήμερα», στό «Βῆμα», 14-7-1991).

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξήγηση αὐτὴ δὲν λύνει οὔτε φωτίζει τὸ πρόβλημα. Ἀπλῶς μεταθέτει ἀλλοῦ τὸ βᾶρος τῆς εὐθύνης, πού ὅμως ὑπάρχει. Γιατὶ ἰσλάμ καὶ ὀλοκληρωτισμὸς εἶναι δύο συνώνυμα πράγματα πού δύσκολα ξεχωρίζουν. «Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σ' ἓνα κοινὸ μουσουλμάνο καὶ σ' ἓναν ὀλοκληρωτιστὴ δὲν βασίζεται τόσο στὴν εὐσέβεια κι ἀκόμη λιγότερο στὶς διαφορὲς ἀντιλήψεις τοῦ κόσμου, ὅσο σὲ κάποια διαφορετικὴ ἐκτίμηση τοῦ νόμου (=τῆς Σαρία)» («Ἰσλάμ, τὸ Ἠφαίστειο». Στὶς «Θεσσαλικὲς ἐπιλογές», τεῦχος 53, σ. 19-20). Ἐδῶ ἔχουμε μιὰ νέα ἐξήγηση πού ἀποδίδεται σὲ διαφορετικὴ ἐρμηνεία κάθε φορὰ τοῦ ἰσλαμικοῦ νόμου. Στὴν ἴδια ἐξήγηση ἀποδίδεται καὶ ἡ παρερμηνεία τοῦ ὄρου «Τζιχάντ» πού σημαίνει «ἱερὸ πόλεμο» γιατί σύμφωνα μὲ τὸν Ρωζὲ Γκαρωντύ «ἡ ἔκφραση “τζιχάντ” πού ἐμφανίζεται στό Κοράνι καὶ πού στὰ ἀραβικὰ σημαίνει “προσπάθεια” στὴν ἀρχικὴ τῆς μάλιστα σημασία δηλώνει τὴν προσπάθεια πού καταβάλλει κανεὶς ἐπάνω στὸν ἑαυ-

τό του για να καταπνίξει τὰ πάθη καὶ τὸν ἐγωισμό του, δὲν χρησιμοποιεῖται παρὰ μόνο γιὰ ἀμυντικούς σκοπούς. Σὲ κάθε περίπτωση, ὅταν διαβάξει κανεὶς τὸ Κοράνι συμπεραίνει ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα ὅτι ἡ τζιχάντ ἀναφέρεται στὴν υπεράσπιση τῆς πίστεως καὶ ὄχι στὴν ἐξάπλωσή της». (Στό «Βῆμα», 10-2-1991). Παρὰ ταῦτα ὁ ἴδιος φιλόσοφος παραδέχεται ὅτι τὸ Ἰσλάμ «ἀρκετὰ συχνὰ ἀπαρνιέται τὶς ἀρχές του» (Ρ. Γκαρωντύ: «Γιατί ἔγινα μουσουλμάνος», στὴν «Χριστιανική», 25-4-1991, σ. 10).

Τὸ πρόβλημα ὡστόσο ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει, κατ' ἀρχὴν σὲ θεωρητικὴ βάση καὶ συνίσταται στὸ ἐρώτημα: Εἶναι ἢ ὄχι ἀνελαστικὴ θρησκεία τὸ Ἰσλάμ; Τὴν ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν θὰ τὴν ἀναζητήσουμε οὔτε στὴν ποιικιλία καὶ ἀσυδοσία τῶν ἐρμηνειῶν τοῦ Κορανίου, πού δίδουν ἐκάστοτε καλοπροαίρετα ἢ κακόπιστα ὠρισμένοι, οὔτε στὴν ἄγνοια πού συνήθως ἔχουμε ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ γιὰ τὸ τί εἶναι ἢ δὲν εἶναι τὸ Ἰσλάμ καὶ τὴ συνακόλουθη ὑποτίμηση τῆς ὅποιασδήποτε πνευματικότητος καὶ τοῦ ὁποιοῦδήποτε πολιτισμοῦ του. Γιατί δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀρνηθεῖ κανεὶς οὔτε τὴν πνευματικότητα αὐτή, οὔτε τὶς ἠθικὲς ἀξίες τοῦ Ἰσλάμ, οὔτε καὶ τὴν πολιτισμικὴ του συμβολὴ σὲ διάφορες φάσεις τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Οἱ προκαταλήψεις πού ἐνδεχομένως ὑπάρχουν πρέπει νὰ ξεπεραστοῦν. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ παραμείνει ἀλώβητη καὶ ἀκεραία. Ποιὰ ὅμως εἶναι αὐτὴ ἡ σχέση μὲ τὸ θέμα μας;

Στὸ σημεῖο αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ μὴ διαπιστώσουμε μιὰ μνησικαχία πού οἱ ἀραβικοὶ πληθυσμοὶ ἔχουν γιὰ τὴ Δύση. Τὸ μαρτύριο τῆς πληγωμένης υπερηφανείας των εἶναι πολλὰ φορὲς ἡ αἰτία τῶν ἀντιδυτικῶν καὶ ἀντιχρι-

στιανικῶν του αἰσθημάτων, πού ἐκτρέφουν καταλλήλως στο λαό οἱ δικτάτορες γιά νά ἐξασφαλίσουν μακροχρόνια παραμονή στήν ἐξουσία. Πῶς ὅμως μπορεῖ αὐτό νά συμβιβασθεῖ μέ ὅσα συμβαίνουν στή Σαουδική Ἀραβία π.χ. ἓνα κράτος καθαρὰ ἰσλαμικό, μέ παραδοσιακή ἐξουσία ἱερῆς καταγωγῆς καί μέ ἄριστες σχέσεις μέ τή Δύση; Στή χώρα αὐτή πού φιλοξενεῖ τή Μέκκα καί τή Μεδίνα, ἀπαγορεύεται ἐπί ποινῆ θανάτου ἡ ἄσκησης οἰαοδήποτε ἄλλης λατρείας ἐκτός τῆς ἰσλαμικῆς καί ἡ εἴσοδος οἰουδήποτε μὴ μουσουλμάνου κληρικοῦ καί λειτουργοῦ. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ ἀραβικός ἐθνικισμός στηρίχθηκε καί στηρίζεται στο Ἰσλάμ. Ὁ ἐκσυγχρονισμός τῶν μουσουλμάνων κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνες γίνεται μέ μεγάλη δυσκολία, ἐπειδὴ ὁ ἐκσυγχρονισμός αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ τή Δύση καί συναντᾷ τή βίαιη καί συνεχῶς ὑποκινούμενη ἀντιδυτικὴ στάση τῶν ἀραβικῶν λαῶν.

Ἄλλ' ἄς καταλήξουμε στο Κοράνιο. Αὐτὸ εἶναι ἓνα βιβλίο, τὸ μοναδικὸ στο Ἰσλάμ πού περικλείει τὰ πάντα: τὴν ὑποταγὴ στο θέλημα τοῦ Θεοῦ (=ἰσλάμ) μέχρι τὴν ὑποταγὴ στον ἐκάστοτε ἡγέτη. Εἶναι βιβλίο λιτό, περιεκτικό, συχνὰ ἀσαφές καί ἐσωτερικὰ ἀντιφατικό. Ἡ διαφορά του μέ τὰ ἄλλα βιβλία πίστεως ἄλλων θρησκειῶν εἶναι ὅτι εἶναι ἓνα καί μοναδικό. Τὸ βιβλίο αὐτὸ περιέχει ὅλα τὰ σχόλια καί τίς παρατηρήσεις πού ἔκανε ὁ Μωάμεθ ἀπὸ τὸ 613 ἕως τὸ 632, πού συνελέγησαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του. Ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰσλάμ ἔχει ὡς βάση τὴν Σαρία δηλ. τὸ ἰσλαμικὸ ἐθμικὸ δίκαιο πού βασιζέται ἀφ'

ένος στο Κοράνιο και ἄφ' ἑτέρου στὰ Χαντίθ δηλ. τὰ ῥητὰ ποὺ ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν Μωάμεθ, διεσώθησαν ἀπὸ μνήμης καὶ ἀργότερα κατεγράφησαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Χαντίθ ἔχει γίνεи τεράστιος ἐπειδὴ ἀνεξέλεγκτα προστίθενται πολ-
λὰ ῥητὰ ποὺ εἶναι νόθα. Ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὴν αὐθεντικό-
τητά των ὥθησε πολλοὺς λογίους, νὰ τὰ κωδικοποιήσουν.
Ἔτσι προέκυψε ἡ Σούννα ποὺ περιλαμβάνει 7.000 ῥητὰ.
Αὐτὰ τὰ ἔργα καθορίζουν μέχρι σήμερα τὴν καθημερινὴ
ζωή, τις πολιτικὲς ἐπιλογές, τὴν κοσμοθεωρία καὶ τὴ στά-
ση κάθε μουσουλμάνου ἀπέναντι τῶν ἄλλων θρησκειῶν.

Ὁ Peter Mansfield στὸ βιβλίο του «*THE ARABS*» γρά-
φει ὅτι «τὸ παράδοξο τοῦ Ἰσλάμ ὡς κοινωνικοῦ συστήματος
εἶναι ὅτι, εἶναι ταυτόχρονα τὸ πιὸ δημοκρατικὸ καὶ τὸ πιὸ
αὐταρχικὸ θρησκευτικὸ μὀρφωμα. Εἶναι δημοκρατικὸ διότι
δὲν ἔχει δεσμοθετημένη ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία ποὺ νὰ πα-
ρεμβάλλεται μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πιστῶν...». Θεωρη-
τικὰ κάθε μουσουλμάνος ἄνδρας εἶναι ἀπὸ μόνος του ἱερέας
γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν οἰκογένειά του καὶ αὐτὸ εἶναι ποὺ
διευκολύνει τὴν αὐταρχικότητα καὶ τὴν ἀνελευθερία. Στὴν
πράξη ὑπερισχύουν οἱ ρήσεις τοῦ Κορανίου γιὰ τοὺς «ἄπι-
στους» δηλ. τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὴν πίστη τοῦ Ἰσλάμ.
Καὶ οἱ ρήσεις αὐτές εἶναι σαφεῖς καὶ δὲν ἐπιδέχονται παρερ-
μηνεία. Θὰ παραθέσω στὴ συνέχεια ὠρισμένες ἀπὸ αὐτές,
ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὲς, γιὰτὶ προτρέπουν σὲ ἀμειλικτο
διωγμὸ καὶ τελικὴ ἐξουθένωση παντός, ποὺ δὲν θὰ θελήσει
νὰ ὑποταγεῖ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ μόνον ἡ μεταστροφή
του εἶναι δυνατὸν νὰ τοῦ σώσει τὴ ζωή.

Γράφει λοιπὸν τὸ Κοράνιο: «Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Ἀπόστολὸς
Του δὲν ἔχουν καμμιά ὑποχρέωση ἀπέναντι στοὺς ἄπι-

στους... Προκηρύξτε μιὰ ὀδυνηρὴ τιμωρία στοὺς ἄπιστους, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους τοὺς εἰδωλολάτρεις ποὺ τίμησαν τὶς συμφωνίες τὶς ὁποῖες συνῆψαν μαζί τους σὲ κάθε λεπτομέρεια καὶ ποὺ δὲν βοήθησαν κανένα ἐναντίον σας. Συλλάβετέ τους, πολιορκήστε τους καὶ στήστε ἐνέδρες ἐναντίον τους. Ἐάν μετανοιώσουν καὶ ἀρχίσουν νὰ προσεύχονται καὶ ἀποδώσουν τὸ ποσοστὸ ἐλεημοσύνης ποὺ τοὺς ἀναλογεῖ, ἀφήστε τους νὰ πάρουν τὸ δρόμο τους. Ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων» (Σούρα 9).

«Μήπως μπορεῖτε νὰ τοὺς ἐμπιστευθῆτε; Ἐάν ἐπικρατήσουν ἐναντίον σας δὲν θὰ τιμήσουν οὔτε συμφωνίες, οὔτε δεσμοὺς αἵματος. Σᾶς κολακεύουν μὲ τὴν γλῶσσαν τους, ἀλλ' ἡ καρδιά τους σᾶς ἀπορρίπτει. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς πράττουν τὸ κακό. Πωλοῦν τὶς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ σὲ θλιβερὴ τιμὴ καὶ ἐμποδίζουν ἄλλους ἀπὸ τὸ μονοπάτι Του. Τὸ Κακὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ πράττουν. Σπάζουν τοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν Πίστη τῶν πιστῶν καὶ ἀρνοῦνται κάθε σχέση συγγένειας. Τέτοιοι εἶναι οἱ παραβάτες. Ἐάν μετανοιώσουν κι ἀρχίσουν νὰ προσεύχονται καὶ ἀποδώσουν τὴν ἐλεημοσύνη ποὺ τοὺς ἀναλογεῖ, θὰ γίνουν οἱ ἀδελφοί σας στὴν πίστη. Ἐτσι Ἐμεῖς κάνουμε σαφεῖς τὶς ἀποκαλύψεις Μας στοὺς ἀνθρώπους μὲ κατανόηση. Ἐάν ὅμως, ἀφοῦ πρῶτα ἔλθουν σὲ συμφωνία μαζί σας, παραβοῦν τοὺς ὄρκους των καὶ ὀνειδίσουν τὴν πίστη σας, κάντε πόλεμο κατὰ τῶν ἡγετῶν τῆς ἀπιστίας -γιατὶ κανένας ὄρκος δὲν σᾶς δεσμεύει ἀπέναντί τους- οὕτως ὥστε νὰ ἀποκηρύξουν τὶς πράξεις τους» (Σούρα 9).

«Πιστοὶ μάθετε ὅτι οἱ ἄπιστοι εἶναι ἀκάθαρτοι. Μὴν τοὺς ἀφήσετε νὰ πλησιάσουν τὸ Ἱερὸ Τέμενος...» (Σούρα 9).

«Κηρύξτε τὸν πόλεμο: ὁ Θεὸς θὰ τοὺς τιμωρήσει μὲ τὰ

χέρια σας και θα τους εξευτελίσει. Θα σᾶς χαρίσει τὴ νίκη και θα θεραπεύσει τὴν ψυχὴ τῶν πιστῶν» (Σούρα 9).

«Προφήτη κήρυξε τὸν πόλεμο στοὺς ἄπιστους και στοὺς ὑποκριτὲς και ἀντιμετώπισέ τους μὲ αὐστηρότητα. Ἡ Κόλαση δὲ εἶναι τὸ σπίτι τους: ἓνα δυστυχησμένο πεπρωμένο» (Σούρα 9).

«Ἄν οἱ ἄπιστοι πολεμήσουν ἐναντίον σας θα τραποῦν σὲ φυγὴ. Κανένα δὲν θα βροῦν γιὰ νὰ τοὺς προστατεύσει ἢ νὰ τοὺς βοηθήσει. Αὐτὲς ὑπῆρξαν οἱ βουλὲς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ παλιά: και δὲν θα ἀνακαλύψετε καμμιά ἀλλαγὴ στὶς βουλὲς τοῦ Θεοῦ» (Σούρα 48).

«Ὅταν συναντήσετε τοὺς ἀπίστους στὸ πεδίο τῆς μάχης κόψτε τους τὸ κεφάλι καί, ὅταν τοὺς συντρίψετε, δέστε τους αἰχμαλώτους γερά. Μετὰ χαρίστε τους τὴν ἐλευθερίαν ἢ ἀνταλλάξτε τους μὲ λύτρα, ὡσότου νὰ κοπάσει ὁ Πόλεμος. Ἔτσι δὲ κάνετε. Ἄν ὁ Θεὸς εἶχε θελήσει, δὲ μπορούσε ὁ ἴδιος νὰ τοὺς τιμωρήσει. Διέταξε νὰ γίνεῖ ἔτσι ὥστε νὰ μπορέσει νὰ σᾶς δοκιμάσει, τοὺς μὲν μὲ τοὺς δέ» (Σούρα 47).

«Ὁ Θεὸς ἐξαγόρασε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τὶς ζωὲς τους και ὅλα τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ και εἰς ἀντάλλαγμα τοὺς ὑποσχέθηκε τὸν Κῆπο. Θα πολεμήσουν γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ Θεοῦ, θα σφάζουν και θα σφαγοῦν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπόσχεση πού τοὺς ἔδωσε μὲς' ἀπ' τὴν Τορὰ (τὴν Πεντάτευχο) τὸ Εὐαγγέλιο και τὸ Κοράνιο. Και ποιὸς εἶναι πιὸ ἀληθὴς στὶς ὑποσχέσεις Του ἀπὸ τὸν Θεό; Εὐφρανθήτε γιὰ τὸ πανηγύρι πὸν πετύχατε. Αὐτὸ εἶναι ὁ ὕψιστος δρῆαμβος» (Σούρα 9).

Πέρα ἀπὸ ὅποιεσδήποτε ἐρμηνεῖες πὸν βασιζονται σὲ

πολιτικοκοινωνικές συγκυρίες και συμφέροντα είναι σαφής ἡ ἐντολὴ τοῦ Κορανίου: ὁ πιστὸς ὀφείλει νὰ πολεμᾷ μέχρι θανάτου τὸν ἄπιστο. Καὶ βέβαια καμμιά ἰδέα ἐλευθερίας δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ συνυπάρξει μὲ ἓνα τέτοιο ἀφορισμὸ. Τὸ ἀποδεικνύει ἰδιαίτερα σήμερα ἡ τραγικὴ πραγματικότητα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ ποὺ συνιστοῦν μικρὲς θρησκευτικὲς μειονότητες σὲ ἰσλαμικὲς χῶρες. Ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ προκατάληψη δουλεύουν ἀσταμάτητα σὲ βάρος των, σὲ σημεῖο ποὺ νὰ παρατηροῦνται μαζικὲς μετακινήσεις τῶν ἄτυχων αὐτῶν πληθυσμῶν πρὸς ἄλλες χῶρες, ὅπου ἐλπίζουν νὰ συναντήσουν κάποια ἀνοχή, κάποια εὐσπλαγχνία.

Θὰ παραθέσω μερικὰ ἀδιάφευστα στοιχεῖα ποὺ ἀποδεικνύουν τὴν ἀνελευθερία καὶ τὴ βαρβαρότητα ποὺ οἱ ἰσλαμιστὲς δείχνουν ἀπέναντι τῶν χριστιανῶν ἐκεῖ ὅπου ἔχουν δύναμη. Στὸ Πακιστὰν π.χ. χώρα μουσουλμανικὴ κατὰ τὸ 97% οἱ χριστιανοὶ ἐξέφρασαν πρὸ μηνῶν μεγάλες ἀνησυχίες γιὰ τὴν πρόθεση τῆς κυβέρνησης τῆς χώρας αὐτῆς νὰ εἰσαγάγει τὴ Σαρία δηλ. τὸν ἰσλαμικὸ νόμο γιὰ τὴν ἐπίλυση ἀπὸ τὰ δικαστήρια τῶν ἀστικῶν καὶ τῶν ποινικῶν διαφορῶν. Οἱ χριστιανοὶ ἐκτιμοῦν ὅτι τὸ μέτρο αὐτὸ στρέφεται καθαρὰ ἐναντίον τῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων τῆς χώρας αὐτῆς, ὅπως ἐδήλωσαν τόσον ἡ Σύνοδος τῶν ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων, ὅσον καὶ τὸ προτεσταντικὸ Συμβούλιο τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πακιστὰν. Ἐὰν ὅλο τὸ νομικὸ σύστημα τῆς χώρας ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὸν ἰσλαμικὸ νόμο, οἱ χριστιανοὶ δὲν ἔχουν ἐλπίδα ἐπιβίωσης (βλ. «Πληροφόρηση», Ἰαν. 1991). Καὶ τὰ γεγονότα ἤλθαν νὰ ἐπαληθεύσουν τοὺς φόβους. Οἱ ἀρχεὲς εἰδοποιή-

σαν ὅτι ὅποιο ἄτομο θὰ ἐξεφράζετο μὲ ἀνευλάβεια ἢ μὲ ὑποτίμηση γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Μωάμεθ θὰ κατεδικάζετο εἰς θάνατον, σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τῆς Σαρία. Καὶ θὰ ἀκολουθήσουν, ἀσφαλῶς, καὶ ἄλλες ἀπαγορεύσεις.

Τὸ Κοράνιον θεωρεῖ τοὺς χριστιανοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἰσλάμ, πὺν πρέπει νὰ ἐξοντωθοῦν. Ἴδου μιὰ χαρακτηριστικὴ περικοπὴ ἀπὸ τὴν Σούρα 9.

«Οἱ Ἰουδαῖοι λέγουν ὅτι ὁ Ἐσδρας εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ χριστιανοὶ λέγουν ὅτι ὁ Μεσσίας εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ὅποιοι λόγοι ἐκ τοῦ στόματός των! Ὅμοιάζουν πρὸς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀπίστων... Πόσον πλανῶνται!

Ἐκλαμβάνουν τοὺς διδασκάλους των καὶ τοὺς μοναχοὺς των καὶ τὸν Μεσσίαν, τὸν Υἱὸν τῆς Μαρίας, ὡς Κυρίους παρὰ τῷ Θεῷ, ἃν καὶ ἔλαβον ἐντολὴν νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν μόνον...

Φονεύετε τοὺς προσδέτοντας θεοὺς ἐτέρους εἰς τὸν Θεόν, ὅπουδήποτε εὔρητε αὐτούς· συλλάβετε, πολιορκήσατε καὶ χρησιμοποίησατε πρὸς σύλληψίν των κάθε εἶδους ἐνέδραν. Ἐὰν ὅμως προσηλυτισθοῦν καὶ τηροῦν τὴν προσευχὴν καὶ καταβάλλουν διὰ τὰς ὑποχρεωτικὰς ἐλεημοσύνας, ἀφήσατε αὐτοὺς ἀνενοχλήτους, διότι ὁ Θεὸς εἶναι εὐμενὴς καὶ φιλάνθρωπος. Πολεμήσατε, ὅμως ἐκείνους, τῶν ὁποίων αἱ Γραφαὶ ὀδηγοῦν εἰς ἀπιστίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, τοὺς ἀπαγορεύοντας ὅ,τι ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἀπόστολοί του δὲν ἀπαγορεύουν, τοὺς μὴ ὁμολογούντας πίστιν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἕως ὅτου ἄνευ καθυστερήσεως καταβάλουν φόρον ὑποτελείας» (Σούρα 9).

Στὴν Ἰνδονησία ἰσλαμικὸ δικαστήριον κατεδίκασε σὲ 5 ἐτῶν φυλάκιση τὸν δημοσιογράφον Ἀρσουέντο Ἀτμοβι-

λῶτο ἐπειδὴ ἐβλασφήμησε τὸν Μωάμεθ. Ἡ δὲ «βλασφημία» τοῦ δημοσιογράφου ἦταν ὅτι ἐδημοσίευσε γκάλλοπ σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο ὁ Μωάμεθ κατατασσόταν στὴν 11η σειρὰ μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν προσωπικοτήτων. Τό «ἔγκλημά» του ὅμως δὲν ἦταν μόνο αὐτό. Ὁ δημοσιογράφος ἦταν κάποτε μωαμεθανός, πού ἀσπάσθηκε τὸν Χριστιανισμό. Καὶ τό «ἔγκλημα» αὐτὸ δὲν τὸ συγχωροῦν ποτὲ οἱ φανατικοὶ ἰσλαμιστές («Πληροφόρηση», Ἰούν.-Ἰούλ. 1991). Στὸ Ἰράκ μετὰ τὸν πόλεμο στὸν Κόλπο ξέσπασε ὁ πόλεμος κατὰ τῶν χριστιανῶν. Οἱ μουσουλμάνοι τῆς περιοχῆς τοὺς ἐκδικοῦνται τώρα καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ ἀναγκάστησαν νὰ φύγουν ἐνῶ ἄλλοι ἐδολοφονήθησαν. Ὁ Πατριάρχης τῶν Χαλδαίων τοῦ Ἰράκ ἐδήλωσε: «Ὁ κόσμος ὅλος συγκινήθηκε ἀπὸ τὸ δράμα τῶν Κούρδων. Ὅμως κανεὶς δὲν μίλησε γιὰ τὴν ὑπαρξὴ πέντε προσφυγικῶν στρατοπέδων στὴν Συρία καὶ στὴν Τουρκία ὅπου κατέφυγαν 15.000 χριστιανοὶ διωγμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, τὸ Ἰράκ» («Καθολικὴ», 23-7-1991).

Παράλληλα μὲ τὰ βίαια αὐτὰ μέτρα πού ἐπεκτείνονται σὲ ὅλες τὶς ἰσλαμικὲς χῶρες οἱ χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης βλέπουν νὰ ἀπειλοῦνται τώρα ἀπὸ μιὰ βίαιη ἐπέλαση τῶν ἰσλαμιστῶν πού ὁ ἀριθμὸς των συνεχῶς αὐξάνεται. Σήμερα ὁ μωαμεθανισμὸς ἐξαπλώνεται σὲ πολλὰς χριστιανικὲς χῶρες ἐλεύθερα χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀντίδραση. Στὴ Μεδίνα ὁ βασιλεὺς τῆς Σαουδικῆς Ἀραβίας ἐγκαινίασε ἕνα ἐκδοτικὸ οἶκο πού σκοπεύει νὰ προσφέρει στὸ μωαμεθανικὸ κόσμο 7.000.000 ἀντίτυπα τοῦ Κορανίου κάθε χρόνο. Τὸ κέντρο αὐτὸ θὰ στοιχίζει γιὰ τὴν ἐτήσια λειτουργία του 150 ἑκατ. δολλάρια. Πρόσφατα στοιχεῖα δείχνουν ὅτι ὁ φα-

νατικός και άκραιοσ μουσουλμανισμός έξαπλώνεται άπειλητικά, καθώς τὰ πολιτικά κόμματα που τόν εκφράζουν έμφανίζουα μιὰ έντυπωσιακή άνοδο τής δυνάμεώς των, άκόμη και σε χῳρες λαϊκιστικές όπως είναι ή Τουρκία. Στην Τουρκία σήμερα τὸ 40% τῶν είσαγομένων στὰ Πανεπιστήμια προέρχονται από ιεροσπουδαστήρια, πάνω από 230 νέες ιερατικές σχολές άνοίγουν κάθε χρόνο και 1.500 τεμένη κτίζονται κάθε χρόνο. Λειτουργοῦν ήδη 200 έκδοτικοί οίκοι, έκδίδονται 100 μηνιαία έντυπα και 4 ήμερήσιες έφημερίδες ισλαμικής κατεύθυνσης. Στην Άγγλία ιδρύθηκε ισλαμικό κόμμα με σκοπό να όδηγήσει τή χῳρα «πρός τις ισλαμικές αξίες: δικαιοσύνη, άγάπη και... άνεξιθρησκεία». Έλπίζει να έχει μέχρι τὸ 1992 250.000 μέλη.

Η άπειλή του Ίσλαμισμοῦ δέν είναι φανταστική. Η πρόκλησή του είναι πραγματικότητα με πικρές έμπειρίες. Καμμιά θρησκευτική έλευθερία δέν άνθίζει στις χῳρες όπου αυτός κυριαρχεί, ένῳ ό ίδιος άπολαμβάνει στην πολιτισμένη άνθρωπότητα τήν άνοχη και τήν διευκόλυνση. Τὸ πρόβλημα τής σχέσεως του Ίσλαμισμοῦ με τήν έλευθερία έπεκτείνεται και στη σχέση του με τή δημοκρατία. Καμμιά από τις ισλαμικές χῳρες τής Μέσης και τής Έγγυς Άνατολής που πήραν μέρος στον πόλεμο του Κόλπου δέν έχει δημοκρατικό καθεστῶς διακυβέρνησης. Τί άραγε συμβαίνει; Μήπως οι άραβες είναι άλλεργικοί σε ό,τι άφορα στη δημοκρατία; Ή μήπως τὸ Ίσλαμ είναι ένα έμπόδιο προς τή δημοκρατία; Οι ιστορικοί λόγοι που στηρίζουν τις μοναρχίες στις ισλαμικές χῳρες δέν είναι σοβαρός λόγος για τή διατήρησή τους και σήμερα. Για μᾶς τούς Εύρωπαϊούς τὸ Ίσλαμ φαίνεται μιὰ θρησκεία φανα-

τισμοῦ, πεπρωμένου καὶ αὐθαιρεσίας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὴ διάρκεια τῶν αἰώνων προσέλαβαν συγκεκριμένη μορφή πού ἔδωσαν στοὺς χριστιανούς τὴν πικρὴ ἐμπειρία τῶν διωγμῶν, πού τοῦλάχιστον σήμερα φαίνονται νὰ ἀνήκουν σὲ μιὰ ἀνεπιστρεπτι παρωχημένη ἐποχή. Ἰσλαμισμὸς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα εἶναι μεγέθη ἀσυμβίβαστα. Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων εἶναι ἀδιανόητη στὸ Ἰσλάμ. Ἡ δημοκρατία δὲν μπορεῖ νὰ συνυπάρξει μὲ αὐτό.

Πρὸ ἔτους ὁ τοῦρκος ὑπουργὸς Προεδρίας ἔκανε τὴν ἐξῆς δήλωση: «Δὲν μπορέσαμε κάποτε νὰ κατακτήσουμε τὴν Εὐρώπη μὲ τὰ ὅπλα. Τώρα δὰ τὴν κατακτήσουμε μὲ τοὺς ἐργάτες μας. Καὶ θὰ μποῦμε στὴν ΕΟΚ γιὰ νὰ φέρουμε τὸν ἰσλαμισμὸ στὸ κέντρο τοῦ Χριστιανισμοῦ». Ἡ δήλωση αὐτὴ πέρασε σχεδὸν ἀπαρατήρητη στὴν Εὐρώπη, ἐλάχιστοι τὴν πρόσεξαν. Ὅμως εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ πνεύματος πού ἀπηχεῖ. Ὅταν ὁ φανατισμὸς τοῦ ἰσλαμισμοῦ ἐπεκταθεῖ καὶ στὸ χῶρο μας, τότε θὰ εἶναι πολὺ ἀργὰ γιὰ νὰ σωθοῦμε. Τί ὅμως δέον γενέσθαι; Εἶναι νομίζω, καιρὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀφυπνισθοῦμε ἀναγνωρίζοντας τὸν κίνδυνο πού μᾶς ἀπειλεῖ. Μόνον κοντόφθαλμοι μπορεῖ νὰ μὴ τὸν βλέπουν καὶ μόνον ἀνόητοι καὶ ἐπιπόλαιοι νὰ μὴ τὸν ἐκτιμοῦν κατὰ τίς διαστάσεις του. Ἡ Εὐρώπη πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι ἀπειλεῖται ἐξ Ἀνατολῶν. Καὶ ναὶ μὲν εἶναι γνωστὰ τὰ μέτρα πού ἄρχισαν νὰ παίρνονται ἀπὸ τίς εὐρωπαϊκὲς κυβερνήσεις γιὰ τὸν περιορισμὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μουσουλμάνων ἐργατῶν πού ἔχουν κατακλύσει τίς χῶρες αὐτές, ὅμως τὰ μέτρα πρέπει νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ σὲ ὅσους

ἀποβλέπουν στὴν ἀλλοίωση τοῦ χριστιανικοῦ χαρακτηῆρα τῆς Εὐρώπης. Ἐφ' ἑτέρου θὰ πρέπει νὰ γίνῃ μιὰ παγκόσμια κινήση γιὰ τὴν καταγγελία σὲ ὄλους τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς τῶν διωγμῶν ποὺ ὑφίστανται οἱ χριστιανοὶ σήμερα στὶς ἰσλαμικὲς χῶρες καὶ νὰ ἀξιώσουν τὰ κράτη στὰ ὁποῖα ἀνήκουν οἱ διωκόμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ χριστιανικὲς Ἐκκλησίαι τὴν ἐπ' ἀμοιβαιότητα ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνεξιθρησκείας πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Ἡ θὰ σεβασθοῦν τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία τῶν χριστιανῶν οἱ ἰσλαμιστὲς στὶς χῶρες τους, ἢ θὰ πρέπει νὰ παύσουν νὰ ἀπολαμβάνουν αὐτοὶ τὴν θρησκευτικὴ ἐλευθερία ποὺ τοὺς παρέχει πρόθυμα ἡ πολιτισμένη Δύση. Θὰ ἐνοχληθοῦν βέβαια ἀπὸ μιὰ τέτοια πρόταση οἱ ἀκραιφνεῖς ὑπέρμαχοι τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν ποὺ πρέπει νὰ παρέχονται ἄνευ ἀνταλλάγματος. Ὅμως ἂς προτείνουν μιὰν ἄλλη διέξοδο προκειμένου νὰ ἐπικρατήσῃ ἀνοχὴ καὶ ἀνεξιθρησκεία γιὰ τοὺς χριστιανοὺς τῶν χωρῶν τοῦ Ἰσλάμ.

Εἶμαι ἀνήσυχος γιὰ τὶς ἐξελίξεις, ἐπειδὴ βλέπω ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὴν ἀπροθυμία τῶν δυτικῶν νὰ στηρίξουν καὶ νὰ ἀπαιτήσουν τὴ λήψη μέτρων ὑπὲρ τῶν ἀπειλουμένων χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὴν ἀποφασιστικότητα τῶν ἰσλαμιστῶν ποὺ εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἐπιπέσουν ἐπὶ τῆς παραδόσεώς μας γιὰ νὰ τὴν ἀλλοιώσουν καὶ τελικὰ τὴν ἀντικαταστήσουν, ὅπως ἐλπίζουν. Ἄς μὴ λησμονοῦμε ὅτι μὲ μοναδικὸ ὁδηγὸ τὸ Κοράνιο ὁ ἰσλαμισμὸς προσβλέπει στὴν πολιτικὴ ἐπικράτηση ἑνὸς θεοκρατικοῦ καθεστώτος κατὰ τὰ πρότυπα τοῦ προφήτη τοῦ ἔτους 622 μ.Χ. Ἡ ἀνισότητά τῶν ὄρων σύγκρισης εἶναι προφανής. Ἀπὸ τὴ μία μεριά ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότης, μὲ τὰ

Συντάγματά της, τις πολιτικές της κατακτήσεις, τις αρχές και τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Καί ἀπὸ τὴν ἄλλη ἕνας συρφετὸς μαζῶν, ποὺ ἐκτρέφονται μὲ τὸν φανατισμὸ καὶ τὴ μισαλλοδοξία. Στὴν Πόλη οἱ κληρικοὶ μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ Πατριαρχείου εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ βγάλουν τὰ ράσα καὶ νὰ κυκλοφορήσουν μὲ πολιτικὰ γιατί ἐκεῖ ἀπαγορεύεται ἡ δημόσια ἐμφάνιση κληρικοῦ οἰασδήποτε θρησκείας μὲ ἰδιαίτερο ἔνδυμα. Στὴν Θράκη οἱ μουσουλμάνοι κληρικοὶ κυκλοφοροῦν μὲ τὴν ἱερατικὴ τους ἔνδυμασία ἀνενόχλητοι. Γιατί τάχα δύο μέτρα καὶ δύο σταθμά; Μήπως εἶναι λάθος, ποὺ θὰ ὀδηγήσει καὶ σὲ ἄλλο, καὶ σὲ ἄλλο, καὶ σὲ πολλὰ μοιραῖα λάθη;

Ἐδῶ καὶ 20 χρόνια ἔχει ἐγκαινιασθεῖ μὲ πρωτοβουλία τοῦ Βατικανοῦ ὁ ἰσλαμο-χριστιανικὸς διάλογος ποὺ συνεχίζεται κανονικά. Παράλληλα καὶ οἱ ὀρθόδοξοι ἔχουν στὸ ἐνεργητικὸ τους πολλὰς ἀνεπίσημες καὶ ἐπίσημες συναντήσεις μὲ τοὺς μουσουλμάνους σὲ μιὰ ἀμοιβαία προσπάθεια προσέγγισης καὶ ἐπίλυσης τῶν διαφορῶν. Οἱ σχέσεις χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων ἔχουν μπεῖ, μετὰ τὸν πόλεμο στὸν Κόλπο, σὲ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα φάση. Ὁ Πάπας μὲ ἀλλεπάλληλες ἀναφορὰς του στὸν ἰσλαμισμό ἀναζητεῖ τὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τὸν Χριστιανισμό γιὰ νὰ στηρίξει ἐπ' αὐτῶν τὰ μέτρα ποὺ πρέπει νὰ ληφθοῦν γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἀνεξίθρησκείας. Γιὰ δογματικὴ βέβαια προσέγγιση δὲν πρέπει νὰ γίνεταί καν λόγος. Τὴν ἀρνοῦνται διαρρήδη πρῶτοι οἱ ἰσλαμιστές. Ἄν δέχονται νὰ παρακαθήσουν στὴν τράπεζα τῶν διαπραγματεύσεων εἶναι γιατί ἐπιδιώκουν νὰ προσπορι-

σθοῦν ὀφέλη γιὰ τοὺς ὁμοπίστους των ποὺ ζοῦν στὴν Εὐρώπη, πρᾶγμα ποὺ ἔχουν ἐπιτύχει σὲ μεγάλο βαθμὸ. Ἐπομένως οἱ συναντήσεις ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐπιτύχουν στὸ πρακτικὸ πεδίο τὴ λήψη μέτρων γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν χριστιανῶν ποὺ ὑποφέρουν. Καὶ οἱ μὲν χριστιανοὶ στὴν Εὐρώπη ἔφθασαν στὸ σημεῖο νὰ παραχωροῦν καὶ τοὺς ναοὺς των ἀκόμη στοὺς μουσουλμάνους, ὅταν αὐτοὶ δὲν διαθέτουν δικό τους ναό, προκειμένου νὰ ἀσκήσουν τὴ λατρεία τους, ἐνῶ στὴν Ἀνατολὴ τὸ δράμα τῶν διωκομένων συνεχίζεται. Τί θὰ ἀπογίνει οὐδεὶς γνωρίζει. Τὸ θέμα ἔχει καὶ τὶς νομικὲς καὶ τὶς πολιτικὲς καὶ τὶς θρησκευτικὲς του διαστάσεις.

Ὁ πολιτισμένος κόσμος δὲν μπορεῖ νὰ ἀνέχεται ἐπὶ πολὺ ἀκόμη τὶς βάνουσες παραβιάσεις τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοὺς ἰσλαμιστές. Καὶ ἡ Ἑλλάδα ποὺ βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ μετώπου τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν ἰσλαμικὴ Ἀνατολὴ ἔχει κάθε λόγο νὰ προετοιμάζεται γιὰ νὰ ἀμυνθεῖ ἢ ἰδίᾳ ἢ καὶ γιὰ νὰ προστατεύσει τὰ παιδιὰ της ποὺ ἀφοῦ ἔζησαν ἐπὶ χρόνια σὲ μουσουλμανικὲς χῶρες εἶδαν ξαφνικὰ τὰ πάντα νὰ ὑποχωροῦν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους καὶ τὰ δικαιώματά τους νὰ φυλλορροοῦν καὶ νὰ ἀμφισβητοῦνται. Δὲν ἦταν πάντα, ὡς γνωστόν, ὁ ἰσλαμισμὸς ἐκεῖνος ποὺ μᾶς κατεδίωξε καὶ ἠδίχθησε. Δὲν ἦταν πάντα αὐτός. Πάντα ὅμως ἦταν τὸ πνεῦμα του αὐτὸ ποὺ ἐνέπνεε τὰ ἐναντίον μας μέτρα. Καὶ εἶναι πιά καιρὸς ὄχι μόνο γιὰ μᾶς ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ σταματήσουν οἱ διωγμοὶ γιὰ λόγους θρησκευτικούς καὶ νὰ ἀποκατασταθεῖ εἰρήνη καὶ γαλήνη παντοῦ. Μπαίνουμε στὴν 3ῆ χιλιετία καὶ ὁ κόσμος ἔχει κουρασθεῖ ἀπὸ θρησκευτικούς πολέμους. Μᾶς χρειάζεται εἰρήνη καὶ

ἐλπίδα. Καὶ οἱ θρησκείες αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, μαζί μὲ ἐκεῖνα τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας καλοῦνται νὰ ἐπαγγελθοῦν καὶ νὰ ἐγγυηθοῦν στὸν κόσμο. Μόνον τότε θὰ δικαιώσουν τὴν ὕπαρξή των καὶ θὰ καταξιωθοῦν σὲ συνειδήσεις ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα
τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἔθνικῶν μειονοτήτων
καὶ ὁ ἀγῶνας κρατῶν καὶ Ἐκκλησιῶν
πρὸς κατοχύρωσή των*

Ἐπέπρωτο ἡ τελευταία δεκαετία τοῦ φθίνοντος αἰῶνος νὰ σηματοθευθεῖ ἀνεξίτηλα ἀπὸ τίς βίαιες συγκρούσεις στὰ Βαλκάνια μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων ἔθnikοτήτων καὶ ἀπὸ τὴν ἀναβίωση στὴν Ἀνατολὴ τοῦ ἰσλαμικοῦ φανατισμοῦ, ποὺ ἀντιμάχεται τοὺς χριστιανικοὺς θύλακες ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιβιώνουν στὶς χῶρες του. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις τὰ θύματα εἶναι οἱ μειονοτικοὶ πληθυσμοί, ποὺ ἐκ λόγων εἴτε θρησκευτικῶν, εἴτε ἔθνικιστικῶν, εὐρίσκονται στὸ στόχαστρο τῶν ἐκάστοτε ἰσχυρῶν,

* Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ νομικοῦ κόσμου (δικαστές, δικηγόρους, συμβολαιογράφους, ἐπιμελητές κ.λπ.) τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν των σύναξιν, ποὺ ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ τῆς Κέντρου στίς 3 Ὀκτωβρίου 1992 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προστάτου αὐτῶν.

βλέποντες τὰ πανανθρώπινα καὶ ἀπαράγραπτα δικαιώμα-
τά των, τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, νὰ καταπιέζονται καὶ
νὰ παραβιάζονται, παρὰ τὶς διεθνεῖς συνθῆκες ποὺ ἰσχύ-
ουν καὶ ποὺ ἐγγυῶνται τὸ ἀπαρραβίαστό των. Ὡστόσοσον
εἶναι ἀληθές ὅτι τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῶν κρατῶν,
ἰδίως τῆς Εὐρώπης, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν χριστια-
νικῶν Ἐκκλησιῶν καταβάλλονται συνεχεῖς καὶ σύντονες
προσπάθειες προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθοῦν ὑπὲρ τῶν μει-
ονοτήτων αὐτῶν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἐνῶ ἄλλοι
διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως ἡ Διεθνῆς Ἀμνηστία, ποὺ δὲν
εἶναι οὔτε πολιτικοί, οὔτε κυβερνητικοί, ἀγωνίζονται νὰ
ἐπισημαίνουν καὶ νὰ καταγγέλουν στὴν ἀνθρωπότητα τὶς
παραβιάσεις ποὺ συμβαίνουν σὲ ὅλα τὰ πλάτη καὶ μήκη
τῆς γῆς. Αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον
καὶ ὁ ΟΗΕ ἀφιέρωσε τὸ ἔτος 1991 σὶς μειονότητες,
ἐντάσσοντας καὶ αὐτὴν τοῦ τὴν πρωτοβουλία στὸν διεθνή
ἀγῶνα γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν ἀπροστατεύτων ποὺ πέ-
φτουν θύματα τῶν ἰσχυρῶν.

Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ ἐφέτος¹, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι εἰς ἄλλας
εὐκαιρίας (1983, 1986, 1987 καὶ 1990) μὲ σχετικὲς ὁμιλί-
μου πρὸς σὰς ἔχω ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ ζήτημα τῶν ἀνθρωπί-

1. Τὰ θέματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπασχολήσαμε, κατὰ τὰ προηγούμενα χρό-
νια τὴν ὁμήγηρη τῶν νομικῶν μας, ἦταν, κατὰ σειράν, τὰ ἐξῆς: α) Ὁ θεσμὸς
τῆς οἰκογένειας κατὰ τὸ σχέδιο Γαζῆ (1976), β) Κίνδυνος ἀπὸ τὶς προτάσεις
τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Προσωπικῆς Καταστάσεως πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ
δικαίου μας (1977), γ) Ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας (1978), δ) Ἡ κα-
τάρχησι τοῦ ὄρκου ὡς ἀποδεικτικῶν μέσου (1979), ε) Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ σχε-
δίου ἰσονομίας τῶν ἐλλήνων (1980), στ) Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐξ ἐπόψεως
χριστιανικῆς (1981), ζ) Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου
(1982), η) Ἐκκλησία καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1983), θ) Τὰ βασιανιστή-
ρια: Μαστίγωμα τῆς προσωπικότητος. Ἡ Ἐκκλησία στὴν πρωτοπορία γιὰ

νων δικαιωμάτων, ἀρχικὰ γενικῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν παιδιῶν, ἔκρινα ὅτι ἐφέτος, ἐν ὄψει καὶ τῆς τραγικῆς ἐπικαιρότητος ἐπιβάλλεται νὰ σᾶς ἀπασχολήσω μὲ τὸ εἰδικότερον ζήτημα τῶν δικαιωμάτων τῶν μειονοτήτων, ἔθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν, καὶ τοῦ ἀγῶνα ποῦ Κράτη καὶ Ἐκκλησίες διεξάγουν μὲ κάθε μέσο, γιὰ τὴν ἐξασφάλισή των. Πρὶν ὅμως εἰσέλθω στὴν διαπραγματεύση τοῦ ἐπιλεγέντος θέματος, ἐπιτρέφατέ μου νὰ σᾶς εὐχρηθῶ γιὰ τὴν σημερινὴ ἑορτὴ τὰ βέλτιστα, μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι προσεύχομαι γιὰ τὴν κατ' ἄμφω ὑγείαν σας καὶ τὸν ἄνωθεν φωτισμὸν σας, ὥστε νὰ παραμένετε ἀμετακίνητοι καὶ ἑδραῖοι ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεών σας, ὑπηρετοῦντες μὲ πιστότητα τοὺς θεσμοὺς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς δημοκρατίας ποῦ εἶναι ἀλληλένδετοι καὶ ἀλληλεξαρτώμενοι ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους μας καὶ ὄλου τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ ἔννοια τῆς μειονότητος εἶναι γνωστή. Πρόκειται γιὰ ὁμοιογενεῖς ομάδες πληθυσμοῦ μικροῦ ἢ μεγάλου σὲ σχέση μὲ τὴ μεγάλη πλειοψηφία τῶν κατοίκων μιᾶς συγκεκριμένης χώρας ἢ περιοχῆς, ἀριθμοῦ ποῦ διακρίνονται ἀπὸ τὴν πλειοψηφία ἔνεκα τῆς διαφορᾶς φυλῆς ἢ ἐθνότητος, γλώσσης ἢ θρησκευματος, καταγωγῆς ἢ προελεύ-

τὴν κατάργησή τους (1984), ι) Ρατσισμός: Ληλασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς (1985), ια) Παραθρησκευτικοὶ Ὀλοκληρωτισμοὶ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα στὴν Ἑλλάδα (1986), ιβ) Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1987), ιγ) Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως (1988), ιδ) Μία ὁμολογία Χριστοῦ (ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτη) (1989), ιε) Τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ παραβιάσεις των (1990), ιστ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως στὸ Ἰσλάμ (1991).

σεως. Ἡ ὑπαρξὴ ἐθνικῶν ἢ θρησκευτικῶν μειονοτήτων ὀφείλεται σὲ λόγους ιστορικούς. Ἡ βασικότερη αἰτία δημιουργίας τέτοιων μειονοτικῶν θυλάκων ἐντὸς ἐνὸς συμπαγῶς πληθυσμοῦ εἶναι ἡ πολιτικὴ διαμόρφωση τῶν συνόρων τῶν διαφόρων κρατῶν, ὕστερα ἀπὸ πολέμους καὶ κατακτήσεις, ὅποτε ὀλόκληρες περιοχὲς ἀναγκαστικὰ ὑπάγονται ἐντασσόμενες σὲ διαφορετικὴ κρατικὴ ὑπόσταση ἀπὸ ἐκείνην στὴν ὁποίαν ἀνῆκαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξαναγκάζωνται οἱ κάτοικοί των νὰ προσλαμβάνουν μὲν τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτου τοῦ νέου κράτους, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαρνηθοῦν τὶς ἐθνικὲς ἢ θρησκευτικὲς των καταβολές. Τὰ διεθνῆ καὶ τὰ ἐθνικὰ δίκαια ἐφρόντισαν ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς νὰ διασφαλίσουν, μὲ κανόνες θετικοῦ δικαίου, τὰ δικαιώματα τῶν μειονοτήτων ποὺ ἐκινδύνευαν ἀνέκαθεν ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴ ἔναντί των τοποθέτηση τῶν δορυκτητόρων, ἐνῶ καὶ ὁ ΟΗΕ, μὲ τὴν παγκόσμια Διακήρυξή του τοῦ ἔτους 1948 ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριέλαβε καὶ διατάξεις ποὺ ἀνεφέροντο στὴν προστασία τῶν πολιτικῶν, θρησκευτικῶν, ἀτομικῶν καὶ πολιτιστικῶν δικαιωμάτων τῶν μειονοτήτων.

Ὡρισμένες ἀπὸ τὶς μειονότητες αὐτὲς ἐδημιουργήθησαν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον καὶ μὲ τὴν σταδιακὴ συγκέντρωση προσφύγων, ποὺ φεύγοντες τοὺς διωγμοὺς καὶ τὴν δυστυχίαν τῆς πατρίδος των καὶ ἀναζητοῦντες καλυτέραν τύχην εὐρέθησαν αἰφνιδίως σὲ ξένες χῶρες ἀρχικὰ ὡς φιλοξενούμενοι καὶ ἀργότερα μὲ πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα, ἰσότιμα τῶν πολιτῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν. "Ἄλλοι πάλι, χάρις στὴ νόμιμη ἢ καὶ παράνομη μετανάστευση, ἐγκατεστάθησαν ἀρχικὰ προσωρινὰ καὶ ὕστερα μόνιμα σὲ ξένες

χωρες ως εργαζόμενοι, διεκδικούντες ισοτιμίαν με τούς αυτόχθονες γηγενείς κατοίκους και πολίτες τῶν χωρῶν αὐτῶν, πρᾶγμα ποῦ ἐν πολλοῖς ἐπέτυχαν.

Ὡστόσο καί σήμερα ἀκόμη σέ ὠρισμένες περιοχές τὰ δικαιώματα τῶν μειονοτήτων μόνον θεωρητικά ἰσχύουν, διότι στήν πράξη οἱ μειονότητες αὐτές καταπιέζονται, ὑποβάλλονται σέ ποικίλους διωγμούς καί διακρίσεις καί ἀναγκάζονται νά ἐκπατριστοῦν ἢ νά κατασταθοῦν, παραμένοντες εἰς τήν θέσιν των, πολίτες δευτέρας κατηγορίας ἀπηλλοτριωμένοι τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων των καί στερημένοι κάθε δυνατότητος ἐλευθέρας ἐκφράσεως καί ἀναπτύξεως τῶν δυνατοτήτων τους. Ὁ Κάντιος εἶχε διδάξει ὅτι «τὸ ὑπέρτατον καθῆκον ποῦ ἡ φύσις ἐπιβάλλει στοῦ ἀνθρώπινου εἶδος εἶναι νά ἐγκαθιδρύσει μιὰ κοινωνία ὅπου ἡ ἐλευθερία, ὑποκειμένη σ' ἐξωτερικούς νόμους, θά εἶναι συνδεδεμένη ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερο σέ μιὰν ἀκαταμάχητη δύναμη, δηλ. ἕνα πολιτικὸ καθεστῶς ἀπόλυτα δίκαιο. Γιατὶ ἡ φύση δὲν θά μπορούσε νά πραγματοποιήσει τούς ἄλλους σκοπούς ποῦ τρέφει ἀναφορικὰ μετὸ ἀνθρώπινον εἶδος παρὰ μόνον ἀφοῦ θά εἶχε θέσει καί πραγματοποιήσει αὐτὸ τὸ καθῆκον».

Ἡ δημιουργία αὐτῆς τῆς κοινωνίας δικαίου ὑπῆρξε ἀνεκαθεν πόθος τοῦ ἀνθρώπου, ὅμως ἡ καταπίεσή του ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε ἰσχυρὸ ὑπῆρξε θλιβερὴ πραγματικότητα ποῦ ἐξικνεῖται, δυστυχῶς, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Στήν ἐφετεινὴ της ἔκθεση ἡ «Διεθνὴς Ἀμνηστία» καταγγέλει ὅτι σέ 142 χωρες παραβιάζονται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἀνάμεσα δὲ σ' αὐτές εἶναι καί χωρες τῆς γηραιᾶς μας ἡπείρου, ποῦ ἐναβρύνεται νά αὐτοθαυμάζεται ὡς κοιτίδα πολιτισμοῦ καί μάλιστα χριστιανικοῦ (Βλ. «Καθημερινή», 9-7-1992).

Τὰ συνήθη θύματα τῶν παραβιάσεων αὐτῶν εἶναι πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τῶν κυβερνήσεων καὶ συγγενεῖς των, ἡγέτες ἢ μέλη θρησκευτικῶν ὁμάδων, γυναῖκες, παιδιὰ καὶ ἔφηβοι, δικηγόροι καὶ δικαστές, δημοσιογράφοι καὶ καλλιτέχνες, συνδικαλιστές, ἀκαδημαϊκοὶ καὶ φοιτητὲς ἀκόμη. Ἀνάμεσά τους καὶ μέλη μειονοτήτων σὲ δύση καὶ ἀνατολή, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διερωτᾶται κανεὶς πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συνδυασθοῦν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ δικαίωμα στὴν αὐτοδιάθεση καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης. Σήμερα, μεταξὺ τῶν πολλῶν ζητημάτων ποὺ τίθενται στὴν μεγάλη πλειονότητα τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου, ἐκεῖνο ποὺ διεκδικεῖ προτεραιότητα, ἔνεκα τῆς ὀξύτητός του, εἶναι τὸ τῶν μειονοτήτων. Πρόβλημα σύνθετο καὶ λεπτό, ποὺ ἐμφανίζεται καὶ πάλιν στὸν ὀρίζοντα μὲ ἔνταση ἀπρόσμενη καὶ μὲ ἀκόμη πιὸ ἐπικίνδυνη μορφή ἀπὸ ἐκείνην ποὺ εἶχε ὕστερα ἀπὸ τοὺς δύο παγκοσμίους πολέμους. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα λαοὶ ποὺ ἦσαν σκλάβοι ξύπνησαν καὶ διεκδίκησαν τὴν πρέπουσα θέση των μέσα στὸ πάνθεον τῶν ἐθνῶν. Ὅμως οἱ ἐξελίξεις ἔδειξαν πῶς οἱ λαοὶ αὐτοί, προκειμένου νὰ ἀπολαύσουν τὰ δικαιώματά τους, ἔπρεπε νὰ στραφοῦν ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Λαοὶ πού, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, βρέθηκαν ἐγκλωβισμένοι μέσα σὲ νέα σύνορα κρατῶν, ἀπέβησαν πηγὴ ἀνωμαλίας γιὰ τὰ κράτη αὐτά, ἐπειδὴ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔλαβαν ἐναντίον των μέτρα φυλετικῶν ἢ ἄλλων διακρίσεων, εἴτε ἐκ λόγων ἐθνικῶν, εἴτε ἐκ λόγων θρησκευτικῶν ἢ πολιτιστικῶν ἢ γλωσσικῶν. Τὰ μέτρα αὐτὰ ἔφθασαν ἐνίοτε μέχρι γενοκτονίας καὶ ἀρκεῖ νὰ ἀνατρέξει κανεὶς στὰ δεινὰ τῆς ἀρμενικῆς καὶ ἐλληνικῆς ἐθνότητος στὴν Τουρκία ποὺ

ὑπέστη ὀλοκληρωτικὴ ἐξολόθρευση ἀπὸ τοὺς νεοτούρκους ἐν ὀνόματι τοῦ ἀκράτου ἐθνικισμοῦ των.

Τὸ σημερινὸ σκηνικὸ τῶν διωκομένων μειονοτήτων ἐμφανίζει τὴν ἐξῆς εἰκόνα:

1. Ἐθνικὲς μειονότητες.

Στὴν Εὐρώπη, κατὰ βάσιν, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνατολὴ καὶ στὴν Ἀσία ἀκόμη οἱ ἐκραγέντες ἐθνικισμοὶ πλήττουν βίαια τὶς μικρὲς μειονότητες, ἐναντίον τῶν ὁποίων κηρύσσεται ἀκόμη καὶ πόλεμος, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν περίπτωσι τῶν ἐγκλωβισμένων στὴ Βοσνία-Ἑρζεγοβίνη σέρβων. Ἀλλὰ καὶ στὴν Αἰθιοπία, Βιρμανία, Σομαλία καὶ Σουδάν οἱ ἐθνικιστικὲς τάσεις ὀδηγοῦν σὲ δολοφονίες καὶ ἐξοστρακισμοὺς τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων. Στὴ Σρι Λάνκα μιὰ νέα νομοθεσία στρέφεται ἐναντίον τῶν μαχομένων στὸ νότο. Ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι χιλιάδες ἄνθρωποι ἐξηφανίσθησαν ἢ ἐξετελέσθησαν χωρὶς καμμιά διαδικασίαν, χωρὶς δίκην. Τὸ αἶτημα ἐξ ἄλλου ἀνεξαρτησίας τοῦ Θιβέτ ξεσήκωσε θύελλα κινεζικῆς καταπίεσις καὶ χιλιάδες ἀνθρώπων πέθαναν. Στὸ Ἰσραὴλ πολλοὶ ἄοπλοι παλαιστίνιοι ποὺ διαμαρτύρονται ἐναντίον τῶν δυνάμεων κατοχῆς συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν θυμάτων τοῦ Ἰσραηλικοῦ στρατοῦ. Στὴν Τουρκία ἡ κούρδικὴ μειονότης βάλλεται ἀπὸ δύο πλευρὰς: καὶ ἀπὸ τὴν Τουρκία καὶ ἀπὸ τὸ Ἰράκ. Καὶ βεβαίως οὐδεὶς συγκινεῖται ἀπὸ τὸ δρᾶμα ἐνὸς ὑπερήφανου λαοῦ, τοῦ κούρδικου, ποὺ ἀγωνίζεται νὰ συγκρατηθεῖ στὶς θέσεις του, ἔχοντας νὰ ἀντιμετωπίσει τὴ θηριωδίαν ἐνὸς Σαντάμ Χουσεῖν καὶ ἐνὸς

Ἄτιλα πού σάν μαινόμενος ταῦρος ἐπιτίθεται μὲ διαθέσεις πού δὲν ἀποκρύπτονται.

Εἶναι πάντως ἐλπιδοφόρο τὸ γεγονός ὅτι πρόσφατα τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μὲ ἀποκαλυπτικὴ Ἔκθεσή του πού δημοσιεύθηκε σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση (Βλ. «Τὸ Βῆμα», 29-3-1992) καταγγέλλει τὶς ἀθλιότητες τῶν σκληρῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν Κούρδων, ὅχι μόνον τῶν ἀνταρτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ. Καὶ ναὶ μὲν, ὅπως ἀποκαλύπτει ἡ ἐφημερίδα πού δημοσιεύει τὴν Ἔκθεση, αὐτὴν τὴν ὥρα «δίνεται μιὰ μεγάλη ὄσο καί “παράδοξη” μάχη γιὰ νὰ “θαφτεῖ” (ἡ Ἔκθεση). Διότι, προφανῶς, δὲν συμφέρει. Ἀποφασίσθηκε ἔτσι νὰ ὀργανωθεῖ στὴν Τουρκία καὶ δεύτερη ἀποστολὴ» μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὰ στοιχεῖα πού θὰ συλλέξει θὰ ἀνακουφίσουν κάπως τὴ δύσκολη θέση τῆς «μεγάλης», «φίλης» καὶ «συμμάχου» τοῦ δυτικοῦ κόσμου χώρας. Ὅμως ποιός μπορεῖ ποτὲ νὰ κλείσει τὰ μάτια τοῦ ἐμπρὸς στὴ γενοκτονία τῶν κούρδων καὶ στὴν ἀδιστακτοσύνη τῶν τούρκων. Κανεὶς, ἰδίως ἂν ἔχει διαβάσει ἱστορία... Ἄρκει ἓνα καὶ μόνον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Ἔκθεση γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ περὶ τίνος πρόκειται: «Οἱ τουρκικὲς ἔνοπλες δυνάμεις δολοφονοῦν, ἐπιτίθενται καὶ βομβαρδίζουν χωριὰ καὶ καταυλισμοὺς ἀμάχων, κατηγορεῖται ἡ κυβέρνησις ὅτι ἔχει ἰδρύσει τάγματα θανάτου πού τρομοκρατοῦν, ἀπάγουν καὶ δολοφονοῦν ἀθώους ἀνθρώπους. Πρέπει νὰ δοθοῦν στοιχειώδη πολιτικά, πολιτιστικά καὶ γλωσσικὰ δικαιώματα στὴ μεγάλη κουρδικὴ μειονότητα τῆς Τουρκίας» (Βλ. «Ἐλεύθερος Τύπος», 1-7-1992).

Ἐπιστρέφοντας στὸ Ἰσραήλ εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσουμε ὅτι καὶ μετὰ τὴ διάσκεψη τῆς Μαδρίτης ἡ κατάστασις πα-

ραμένει ἴδια. Μετὰ τὴν ἐμφάνιση τῆς Ἰντιφάντα 120 Παλαιστίνιοι ἔχουν σκοτωθεῖ ἀπὸ τὶς ἰσραηλινὲς δυνάμεις, ἐνῶ κρατοῦνται στίς φυλακὰς ὑπὸ ἄθλιες καὶ ἀπάνθρωπες συνθῆκες 25.000 Παλαιστίνιοι μὲ χρήση ἐναντίον τους βασανιστηρίων. Μεταξὺ αὐτῶν 4.000 ἔχουν συλληφθεῖ χωρὶς ἔνταλμα ἢ δικαστικὴ ἀπόφαση. Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι τὸ μένος τῶν Ἰσραηλινῶν στρέφεται καὶ κατὰ παντὸς ὁμοφύλου των ποὺ διάκειται εὐμενῶς πρὸς τοὺς παλαιστίνιους. Τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα εἶναι τοῦ ABIE NATHAN ποὺ συνελήφθη τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1991 ὕστερα ἀπὸ συνάντηση ποὺ εἶχε μὲ τὸν Γιάσερ Ἀραφάτ (βλ. «Πληροφόρηση», Ἰανουάριος 1992).

Δὲν θὰ ἦταν πλήρης ἡ παρατιθέμενη εἰκόνα ἂν δὲν προσθέταμε ἐδῶ τὸ δράμα ποὺ ἐπὶ 70 χρόνια βιώνει ὁ Ἕλληνισμὸς στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐπὶ 50 χρόνια στὴ Β. Ἠπειρο καὶ ἐπὶ 20 περίπου χρόνια στὴν Κύπρο. Γιὰ τὴν τύχη τῆς ἑλληνικῆς μειονότητας στὴν Κωνσταντινούπολη ἐμερίμνησε ἡ *Συνθήκη τῆς Λωζάννης*, οἱ σχετικὲς διατάξεις τῆς ὁποίας ἀνετράπησαν ἀπὸ τὴν Τουρκία μὲ ἀνεπίσημο, ἀλλὰ συστηματικὸ τρόπο ποὺ νὰ μὴ προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτηση τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

Ἔτσι ἡ ἑλληνικὴ μειονότητα τῆς Πόλης, τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Τενέδου, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, θεσμοὶ πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ συνδεδεμένοι μὲ τὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων στὴν Τουρκία, ποὺ κάλυπτε ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης σιγά-σιγὰ ἐξαρθρώθηκαν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τραγικόν. Οἱ 150.000 Ἕλληνες τῆς Πόλης τοῦ 1923 ἔφθασαν σήμερα τοὺς 4.000 περίπου. Οἱ ὑπόλοιποι ἀπελάθησαν ἢ ἐξαναγκάσθησαν νὰ ἐκπατριστοῦν ὕστερα ἀπὸ

καταπιέσεις, απειλές και διώξεις τῆς τουρκικῆς ἀστυνομίας, ἰδίως μετὰ τὰ εἰδεχθῆ γεγονότα τῆς Πόλης τοῦ ἔτους 1955.

Οἱ βανδαλισμοὶ ἐκεῖνοι ἐσημάδεψαν τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ὠδήγησαν στὸν ἀφανισμό του σ' αὐτὴ τὴν πατροπαράδοτη κοιτίδα του. Οἱ τοῦρκοι δὲν ἐκλήθησαν ποτὲ νὰ δώσουν λόγον οὔτε γιὰ τὴν σὲ βάρος τῶν ἀρμενίων γενοκτονία τοῦ 1915, οὔτε γιὰ τὶς σὲ βάρος τῶν ἐλλήνων καταπιέσεις καὶ τοὺς διωγμούς. Βέβαια πρόσφατα ἡ Διεθνῆς Ὄργάνωση γιὰ ἀνθρώπινα καὶ μειονοτικὰ δικαιώματα «*Helsinki Watch*» μὲ ἔκθεσή της ἀποτελούμενη ἐκ 54 σελίδων ἀσχολεῖται μὲ τὴν καταπάτηση τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Τενέδου κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἀπὸ τὸ 1923 μέχρι σήμερα. Ἡ ἔκθεση, μὲ τὶς ἀνατριχιαστικὲς λεπτομέρειες ποὺ παραθέτει κονιορτοποιεῖ τοὺς ἰσχυρισμούς τῶν τούρκων ὅτι τάχα οἱ Ἕλληνες ἀποχώρησαν οἰκειοθελῶς ἀπὸ τὴν Τουρκία καὶ ὅτι «μποροῦν νὰ ἐπιστρέφουν ὅποτε τὸ ἐπιθυμοῦν» (βλ. ἀνάλυση τῆς Ἐκθέσεως στὴν «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», 1-16 Μαΐου 1992).

Θὰ ἐχρειάζετο νὰ ἀφιερῶσω μία ἢ περισσότερες ὁμιλίαι γιὰ νὰ παραθέσω ἀπλῶς ντοκουμέντα ποὺ ἔχουν δημοσιευθεῖ καὶ ἀποδεικνύουν τὴν μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τοὺς τούρκους σὲ βάρος τῶν ἐλλήνων τῆς Τουρκίας σχεδίου ἐξοντώσεως μακροπροθέσμου ποὺ ἤδη ἄγεται στὸ τέρμα μετὰ καὶ τὴν ἀναμενόμενη ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν πλήρη καὶ μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν -ἐκτὸς θαύματος- ἐξαφάνιση κάθε ἐλληνικοῦ ἴχνους ἀπὸ τὴν Πόλη, ὅπως αὐτὸ ἤδη

ἐπετεύχθη στήν Ἴμβρο καί στήν Τένεδο. Ἄλλωστε δὲν εἶναι αὐτὸ σήμερα τὸ θέμα μου. Ὡστόσο εἶναι ἀρκετὸ νὰ προσθέσω στὰ ἤδη λεχθέντα, ὅτι ἡ περίπτωση τοῦ ἐξολοθρευθέντος Ἑλληνισμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἀποδόσεως τῶν λαμβανομένων καταπιστικῶν μέτρων σὲ βάρος τῶν μειονοτήτων καὶ τῆς ἀδυναμίας ὅχι μόνον αὐτῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς διεθνοῦς κοινότητος νὰ ἐπιβάλλει τὸν νόμον τοῦ δικαίου καὶ νὰ προστατεύσει ἀποτελεσματικὰ τοὺς ἀπειλουμένους μειονοτικοὺς πληθυσμούς. Καὶ δὲν πρόκειται βέβαια μόνον γιὰ πολεμικὴ καὶ βίαιη δρᾶση ἐναντίον των, ὅπως συμβαίνει σήμερα μὲ τοὺς κούρδους. Πρόκειται καὶ γιὰ ἄλλες φοβερὲς καὶ ἀνεπαίσθητες στὴ διεθνῇ κοινῇ γνώμη καταπιέσεις τοῦ φρονήματος, τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων, τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, τῶν διακρίσεων, τῶν ἐκπαιδευτικῶν νόμων, τοῦ περιορισμοῦ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τὸν οἰκονομικὸ ἀποκλεισμὸ κ.ἄ. πού ὅλα μαζὶ κατευθύνουν τὰ μέλη τῆς μειονότητος στήν σταδιακὴ ἐξαθλίωση, στήν ἀποθάρρυνση καὶ στήν παραίτηση ἀπὸ κάθε προσπάθεια ἀναδιάταξης καὶ ἐπιβίωσης. Ἐξ αἰτίας τῶν μέτρων αὐτῶν οἱ νέοι Ἕλληνες τῶν οικογενειῶν τῆς Πόλης, προσανατολίζονται στὴ μετανάστευση καὶ ἔτσι σὲ λίγο εἶναι ζήτημα ἂν θὰ ὑπάρχουν στήν Πόλη μερικὲς δεκάδες Ἕλληνες, ἐκτὸς κάποιου θαύματος ἢ κάποιας μεταστροφῆς τῶν πραγμάτων.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ στὴ βορειοηπειρωτικὴ μειονότητα εἶναι γνωστοὶ οἱ διωγμοὶ τοὺς ὁποίους ὑπέστη ἀπὸ τὰ ἄλβανικὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα Χότζια καὶ Ἀλία, ἐνῶ καὶ σήμερα οἱ ἄλβανοὶ κρατοῦντες ἐξακολοθοῦν νὰ

διάκεινται δυσμενῶς πρὸς πᾶν ὅ,τι ἐνθυμίζει Ἑλλάδα. Ἄρκει νὰ ὑπομνησθεῖ ἐδῶ ὁ πρόσφατος ἀποκλεισμὸς ἐκ τῶν ἐκλογῶν τοῦ κόμματος τῆς «Ὁμόνοιας» ποὺ ἐξέφραζε τὴν ἐλληνικὴ μειονότητα. Οἱ διώξεις τῆς ὁποίας πέ-
ρασαν μέσα ἀπὸ βίαιες μετακινήσεις πληθυσμῶν πρὸς ἀλλοίωση τοῦ δημογραφικοῦ τοπίου, στέρηση τῆς δυνατό-
τητος διδασκαλίας καὶ ὁμιλίας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, παντελὴ στέρηση τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευ-
θερίας κ.λπ. Περὶ ὅλων αὐτῶν γνωρίζει ὁ ἐλληνικὸς λαὸς χάρις στίς ἄοκνες προσπάθειες τοῦ γενναίου Ἰεράρχου Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Σεβαστιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους ποὺ, ὅταν ὅλοι σιωποῦσαν, αὐτὸς κατήγγειλε τὰ δεινὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀλβανίας σὲ πανεθνικὸ καὶ διεθνὲς ἐπίπεδο.

Καὶ στὴν Κύπρο οἱ ἐλληνικοὶ θύλακες στὰ κατεχόμενα ἐδάφη δοκιμάζουν τὴ βία καὶ τὴ στέρηση.

Τὴν ἴδια τύχη εἶχαν οἱ ἐλληνικοὶ πληθυσμοὶ ποὺ παρέ-
μειναν στὸ ἔδαφος τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς δημοκρατίας
τῶν Σκοπίων μετὰ τὸν Β΄ παγκόσμιον πόλεμον. Βούλγα-
ροι καὶ Τιτοϊκοὶ ἐφήρμοσαν σχέδιο ἀφελθηνισμοῦ των μὲ
διώξεις, μετακινήσεις, ἐκβιασμοὺς καὶ τρομοκρατίαν. Ду-
στυχῶς δὲ τὰ δεινὰ αὐτὰ δὲν παρηκολούθησε καὶ δὲν
ἀντέδρασε ὅσο ἔπρεπε ἡ ἐλληνικὴ διπλωματία ἀφήσασα
εἰς τὴν τύχην των χιλιάδες ἐλλήνων Σαρακατσαναίων,
ποὺ μόλις σήμερα πληροφοροῦμεθα ὅτι ἀνέρχονται σὲ
150.000 στὴ Βουλγαρία καὶ σὲ 100.000 περίπου στὰ Σκό-
πια. Ὅταν τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν οἱ ἀρχὲς τοὺς ἄλλαζαν
τὰ ὀνόματα, τοὺς φυλάκιζαν, τοὺς ἐξόριζαν, τοὺς ἀνάγκα-
ζαν νὰ παύσουν νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι Ἕλληνες, κανεὶς δὲν

διεμαρτυρήθη. Καί συνιστᾶ παγκόσμιον αἷσχος ἡ γενοκτονία αὐτή, γὰρ τὴν ὁποίαν μεγάλη εὐθύνη φέρουν ὅλες οἱ μεταπολεμικὲς ἑλληνικὲς κυβερνήσεις.

2. Θρησκευτικὲς μειονότητες.

Ἡ περίπτωση τῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων ποὺ καταπιέζονται ἔνεκα τῆς ιδιότητός των αὐτῆς εἶναι συνήθης. Τὸ φαινόμενο ἐπικεντρώνεται κατὰ βάσιν στὴν καταφορὰ τῶν ἰσλαμιστῶν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν, χωρὶς βέβαια νὰ ἀποκλείονται καὶ περιπτώσεις ὅπως στὴν Οὐκρανία π.χ. τὴν Τρανσυλβανία, τὴν Τσεχοσλοβακία καὶ τὴν Κροατία, ὅπου οἱ Οὐνίτες καὶ οἱ ΡΚαθολικοὶ καταδιώκουν τοὺς Ὀρθοδόξους. Τὴν προσοχὴ ἐν τούτοις συγκεντρώνει σήμερα ἡ ἔκρηξη τοῦ ἰσλαμικοῦ φανατισμοῦ, ποὺ καθιστᾶ δύσκολη τὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν, ποὺ ζοῦν ὡς θρησκευτικὲς μειονότητες στίς παραδοσιακὰ ἰσλαμικὲς χῶρες.

Σὲ ὠρισμένες χῶρες, ὅπως π.χ. στὸ Ἰράκ, οἱ μουσουλμάνοι θεωροῦν τοὺς χριστιανοὺς ὡς πράκτορες τῆς Δύσης καὶ ὅπως γράφει ὁ γαλλικὸς «Figaro» οἱ χριστιανοὶ ἀντιμετωπίζουν καθημερινὰ τὴν ἐχθρικήν στάση καὶ τοῦ κράτους καὶ τῶν μουσουλμάνων πολιτῶν τῆς χώρας αὐτῆς. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὸ Ἰράν, ὅπου κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου μὲ τὸ Ἰράκ οἱ συλλαμβανόμενοι αἰχμάλωτοι ἐὰν ἦσαν χριστιανοὶ τοῦ Ἰράκ, ὑπεβάλλοντο σὲ μαρτύρια καὶ ἐξευτελισμούς, ἐνῶ οἱ μουσουλμάνοι αἰχμάλωτοι ἐτύγχαναν ἠπιότερας μεταχειρίσεως (Βλ. «Ἀναγνώστη», 2-7-1991).

Τὰ πολεμικὰ γεγονότα στὸ Ἰράκ ἀνάγκασαν χιλιάδες χριστιανῶν νὰ ἐκπατριθοῦν καὶ νὰ ζητήσουν ἄσυλον ἄλλου. Ὁ χαλδαῖος Πατριάρχης στὴ Βαγδάτη κατήγγει-

λε: «Ὁ κόσμος ὅλος συγκινήθηκε ἀπὸ τὸ δράμα τῶν Κούρδων. Ὅμως κανεὶς δὲν μίλησε γιὰ τὴν ὑπαρξη πέντε προσφυγικῶν στρατοπέδων στὴ Συρία καὶ στὴν Τουρκία ὅπου κατέφυγαν 15.000 χριστιανοὶ διωκόμενοι ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, τὸ Ἰράκ» (Βλ. «Καθολικὴ», 23-7-1991). Στὴ Σαουδικὴ Ἀραβία μισὸ ἑκατομμύριο χριστιανῶν δὲν ἔχουν δικαίωμα τόπου λατρείας. Κάθε ξένος, μὴ μωαμεθανός, δὲν εἶναι εὐπρόσδεκτος ἐκεῖ, ἂν καὶ οἱ μεγάλες ἐπιχειρήσεις καὶ βιομηχανίες χρησιμοποιοῦν ἑκατοντάδες ξένους ἐργάτες καὶ τεχνικούς. Ἡ ἰσλαμικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μεδίνας ἀπροκάλυπτα διακηρύσσει: «Ὅλο τὸ βασίλειο τῆς Σαουδικῆς Ἀραβίας ἀποτελεῖ ἓνα καὶ μόνον μουσουλμανικὸ τέμενος, ὅπου δὲν μποροῦν νὰ συνυπάρχουν δύο θρησκείες» («Καθολικὴ», 19-7-1988). Ἔτσι ἀπαγορεύεται σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο, πλὴν τοῦ μουσουλμανισμοῦ, θρησκευμα νὰ διαθέτει ναοὺς καὶ τόπους λατρείας στὴ χώρα αὐτή, θρησκευτικοὶ δὲ λειτουργοὶ ἄλλων θρησκειῶν ἐκδιώκονται ἀσυστόλως, ἐνῶ ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἡ εἰσαγωγὴ στὴ χώρα θρησκευτικῶν βιβλίων καὶ εἰκόνων. Ὁ σχετικὸς νόμος ἀπαγορεύει τὴν εἰσαγωγὴ τῶν ἀλκοολούχων ποτῶν, τῶν πορνογραφικῶν περιοδικῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν εἰκόνων!!! Καὶ εὐλόγως οἱ χριστιανοὶ διερωτῶνται: γιατί στίς χριστιανικὲς χῶρες ὑπάρχει γιὰ τοὺς μουσουλμάνους θρησκευτικὴ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν οἱ μουσουλμάνοι στεροῦν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τῶν χωρῶν τους; Στὸ Πακιστάν, χώρα κατὰ τὸ 97% μουσουλμανικὴ, οἱ ὀλίγοι χριστιανοὶ ἐκφράζουν μεγάλες ἀνησυχίες διότι ἀπὸ πέρσι εἰσῆχθη ἡ μουσουλμανικὴ «Σαρία» δηλ. ὁ ἰσλαμικὸς νόμος ὡς κρατικὸς νόμος τῆς χώρας.

Ἐξ ἄλλου στὴν Αἴγυπτο ἡ Διεθνῆς Ἑνωσις Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καταγγέλλει ὅτι τὸ καθεστῶς Μουμπάρακ ἔχει ἐξαπολύσει διωγμὸ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Οἱ χριστιανοὶ στὴν Αἴγυπτο, ποὺ εἶναι Κόπτες, ἀπαγορεύεται νὰ κατέχουν ὑψηλὲς θέσεις στὸν κρατικὸ μηχανισμό, στὸ στρατὸ καὶ στὴν ἀστυνομία, ἐνῶ ἀναφέρονται ἐπώνυμες περιπτώσεις αἰγυπτίων χριστιανῶν ποὺ συνελήφθησαν καὶ ὑπεβλήθησαν σὲ βασανιστήρια γιὰ νὰ ἀπαρνηθοῦν τὸν Χριστιανισμό. Ὁ δὲ Αἰγυπτιακὸς Ὄργανισμὸς Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καταγγέλλει ὅτι μὲ βάση τὸ νόμο «περὶ ἀπειλῆς τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος μὲ πράξεις ἐναντίον τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ», χριστιανοὶ συλλαμβάνονται καὶ ὑποβάλλονται σὲ βασανιστήρια μὲ ἠλεκτροσόκ στὰ γεννητικὰ τοὺς ὄργανα, σβύσιμο τσιγάρων πάνω σὲ εὐαίσθητα σημεῖα, βγάλσιμο νυχιῶν, δοντιῶν κ.λπ. (Βλ. «NEWSLETTER Ἐποπτείας», Σεπτέμβριος 1991). Καὶ ἐνῶ δύο μόνο φορὲς τὸ χρόνο -Χριστοῦγεννα καὶ Πάσχα- γίνονται ὀλιγόλεπτες τηλεοπτικὲς ἀναφορὲς στὶς χριστιανικὲς αὐτὲς γιορτὲς, ταυτόχρονα τὶς ἴδιες αὐτὲς μέρες ἄλλες ἐκπομπὲς ὀργιάζουν κυριολεκτικὰ στὴν προπαγάνδα ἐναντίον τῶν χριστιανῶν (Βλ. «NEWSLETTER Ἐποπτείας», Ἀπρίλιος 1992). Γι' αὐτὸ καὶ ἔχει ἐπιβληθεῖ κλίμα φοβίας, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις δικῶν σὲ βάρος χριστιανῶν δὲν ἀνευρίσκονται δικηγόροι πρόθυμοι νὰ τοὺς ὑπερασπισθοῦν (Βλ. «Πληροφόρηση», Ὀκτώβριος 1991).

Στὸ Ἰσλάμ, ὡς γνωστὸν, τὸ κράτος ταυτίζεται μὲ τὴ θρησκεία. Ἡ θεοκρατικὴ αὐτὴ ἀντίληψη ἰσχυροποιεῖται καὶ ἀπὸ τὴν τάση τοῦ ἀραβικοῦ ἐθνικισμοῦ, ποὺ ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὴ θρησκεία. Στὰ συντάγματα τῶν ἰσλαμικῶν

χωρῶν τὰ κράτη ἀναγνωρίζουν δικαιώματα στίς διάφορες μειονότητες, ὅμως στήν πράξη τὰ καταπατοῦν βάνουσα. Πάντως τῆ σχετική περί τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων διακήρυξη τοῦ ΟΗΕ τήν ἔχουν προσυπογράψει 22 ἰσλαμικά κράτη, τὰ ὁποῖα συντονίζονται στόν ἀγῶνα νά ἰσχυροποιήσουν τῆ διεθνή μουσουλμανική κοινότητα καί νά ἀνατρέψουν τίς τάσεις πρὸς ἐκσυγχρονισμό τοῦ ἰσλάμ. Αὐτὸ ἔχει ἐπίδραση στήν ἔμπρακτῆ ἐφαρμογὴ τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς πού ρητὰ ὡστόσο διακηρύσσεται σὰ συντάγματα τῶν κρατῶν αὐτῶν, ὡς πρὸς τοὺς χριστιανοὺς πολίτες τους. Ἡ ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία τοῦ Κορανίου τόσο πρὸς τοὺς μουσουλμάνους ὅσο καί πρὸς τοὺς χριστιανοὺς μὲ τὴν αἰτιολογία τῆς ἐκμάθησης μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τῆς ἀραβικῆς γλώσσης εἶναι ἐνδεικτικὸ σημεῖο τῆς κυριαρχικῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἰσλαμικοῦ κράτους πάνω στοὺς χριστιανοὺς (Βλ. Δημ. Σαλάχα: «Οἱ χριστιανοὶ στὰ ἀραβικά μουσουλμανικά κράτη», στὸ περιοδικό «Ἐθνικὸ φῶς», Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1989).

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τώρα πάλι τὴν ἐλληνικὴ μειονότητα τῆς Τουρκίας καί τῆς Ἀλβανίας τὰ πράγματα εἶναι γνωστά. Οἱ δύο αὐτὲς χῶρες ἐξακολουθοῦν καί σήμερα ἀκόμη νά καταπιέζουν τοὺς ἐλληνικοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς των. Στὴν ἔκθεση τῆς Διεθνοῦς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης πού δημοσιεύθηκε στὴ Βιέννη τὸν Ἰούνιο τοῦ 1992 καταγγέλλονται ἡ Τουρκία καί ἡ Ἀλβανία, ἀνάμεσα σὲ ἓνα μεγάλο πλῆθος κρατῶν ὅπως π.χ. ἡ Βραζιλία, τὸ Ἑλ Σαλβαδόρ, ὁ Λίβανος, τὸ Ἰράν, ἡ Κολομβία, ἡ Κίνα, ἡ Βόρειος Κορέα, τὸ Περού, ἡ Ρουμανία, τὸ Σουδάν, ἡ Οὐκρανία, τὸ Βιετνάμ, τὸ Ἰράκ κ.λπ. ὅτι σ' αὐτὲς «μονα-

στήρια ἔκλεισαν ἀπὸ τὸ κράτος, βιβλία γιὰ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν αὐστηρῶς ἀπαγορεύθηκαν. Ὅποιος βρεθεῖ νὰ ἔχει στὴν κατοχὴ του ἓνα τέτοιο βιβλίο ἀπειλεῖται μὲ ἰσόβια κάθειρξη. Οἱ περισσότεροι χριστιανοὶ ἀνήκουν στὴν εὐπορὴ μεσαία τάξη καὶ ἐργάζονται ὡς κουρεῖς, κοσμηματοπῶλες, ὀπωροπῶλες καὶ ράφτες. Λόγω τῆς καλῆς οἰκονομικῆς τους κατάστασης συχνὰ πέφτουν θύματα ἐπιδέσεων». Γιὰ νὰ καταλάβει κανεὶς θέση δημοσίου ὑπαλλήλου πρέπει νὰ ἐξιλαμισθεῖ.

Εἰδικότερα στὴν Ἀλβανία οἱ χριστιανοὶ καὶ μάλιστα οἱ Ἕλληνες ἦσαν καὶ εἶναι οἱ πιὸ καταπιεσμένοι. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1991 μπόρεσαν οἱ χριστιανοὶ νὰ ἐορτάσουν δημόσια τὸ Πάσχα. Ἀλλὰ καὶ σήμερα ἡ κατάστασις δὲν εἶναι σὲ παραδεκτὸ σημεῖο. Ἀρκεῖ νὰ λεχθεῖ ὅτι τοὺς κατὰ μῆνα Ἰούνιο ἐκλεγέντας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο 3 Ἕλληνες Μητροπολίτες πὸν πρόκειται νὰ ἐπανδρῶσουν τὶς κενὰς Μητροπολιτικὰς ἔδρες τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, τὸ καθεστῶς Μπερίσα ἀρνεῖται νὰ τοὺς δεχθεῖ καὶ ἀναγνωρίσει τοῦλάχιστον μὲχρι τῆς ὥρας πὸν γράφονται αὐτὰς οἱ γραμμές. Μόνον τὴν ἐκλογὴν καὶ τοποθέτησιν τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων Ἀναστασίου ἀνεγνώρισε, ἀλλὰ ἔσπευσε, ὑπὸ τὴν πίεσιν ἐξτρεμιστῶν ἐθνικιστῶν νὰ ἀπειλήσῃ ὅτι πρόκειται γιὰ «προσωρινὴν κατάστασιν».

Βορειοηπειρωτῆς, Πόντιοι, Ρωμηοί, ὅλοι Ἕλληνες θύματα τοῦ ἰσλαμικοῦ καὶ δὴ τοῦ τουρκικοῦ φανατισμοῦ ἐπλήρωσαν καὶ πληρώνουν ἀκριβὰ τὴν ἰδιότητά τους αὐτή. Ἐνῶ παράλληλα ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν στὴ Συρία, στὴν Ἰορδανία, στὸ Λίβανο, στὴν Παλαιστίνη καὶ στὸ

Ἰσραήλ γνωστοί ὡς «RUM ORTHODOX» ποὺ κατὰ κοινὴ παραδοχὴ εἶναι Ἑλληνες καταγόμενοι ἀπὸ Ἑλληνες τῶν ἐλληνοιστικῶν καὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ καταπίεση τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν στὴν Τουρκία ἀναφαίνεται ἐκδηλῆ μετὰ κυρίως τὴ Μικρασιατικὴ τραγωδία. Ἡ ἐν αἰχμαλωσίᾳ διατελοῦσα Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, τὸ Οἰκουμηνικὸ Πατριαρχεῖο ἔγινε καὶ γίνεται δέκτης τῆς τουρκικῆς αὐθαιρεσίας, ποὺ φθάνει νὰ ἐλέγχει, μὲ νόμον τοῦ 1927, τὸ πρόσωπο ποὺ πρόκειται ἐκάστοτε νὰ ἀναδειχθεῖ Οἰκουμηνικὸς Πατριάρχης. Τὸ κλείσιμο ἐξ ἄλλου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ ἡ ἐπιβολὴ περιοριστικῶν μέτρων στὴν ἐγκατάσταση νέων, ἐκτὸς τῆς Τουρκίας προερχομένων, στελεχῶν τοῦ Πατριαρχείου ἀποβλέπουν στὴ συρρίκνωσή του μέχρι τελικοῦ ἀφανισμοῦ.

Δὲν διστάζω νὰ ἀναφερθῶ καὶ σὲ ὠρισμένες ἀμελητέες ὅπωςδῆποτε θρησκευτικὲς μειονότητες στὴν πατρίδα μας, ὅπως εἶναι π.χ. οἱ Εὐαγγελικοί, οἱ Πεντηκοστιανοί, οἱ τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν, οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά κ.ἄ. οἱ ὁποῖοι διασύρουν συχνὰ τὴ χώρα μας στὰ διεθνῆ FORUM κατηγορώντας την γιὰ παραβίαση σὲ βάρος τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Δὲν πρόκειται βέβαια γιὰ κάτι τέτοιο. Πρόκειται ἀντιθέτως γιὰ τὴ θρασεῖα, ἀπὸ μέρους τῶν μειονοτήτων αὐτῶν, καὶ ἀπροκάλυπτη ἄσκηση προσηλυτισμοῦ μὲ ἀθέμιτα καὶ παράνομα μέσα σὲ βάρος τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν τῆς χώρας μας καὶ ποὺ κάθε ἀντίδραση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐναντίον τῆς τακτικῆς αὐτῆς παρουσιάζεται ὡς παρεμβολὴ δῆθεν ἐμποδίων στὴν ἐλεύθερη ἄσκηση τῆς λατρείας τῶν αἰρέσεών τους. Μόνον ὅσοι δὲν γνωρίζουν διόλου τὸν ἐλληνικὸ

χώρο και τις συνθηκές ἐλευθερίας πού ἐπικρατοῦν σ' αὐτόν
μποροῦν νὰ πιστεύσουν ὅτι εἶναι και ἡ Ἑλλάδα χώρα πού
καταπνίγει τις θρησκευτικὲς μειονότητες!

Οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοὶ ἀγωνίζονται νὰ περιφρουρήσουν
τὰ δικαιώματα τῶν μειονοτήτων μὲ κανόνες δικαίου γε-
νικῆς ἰσχύος. Πιὸ πρόσφατη εἶναι ἡ *Χάρτα τῶν Παρισίων*
πού ἐκυρώθη τὸν Νοέμβριο τοῦ 1990 καὶ ἀναφέρεται
εἰδικὰ στὰ δικαιώματα τῶν μειονοτήτων. Παράλληλα καὶ
ἡ ἐνωμένη Εὐρώπη, πού ζεῖ ἔντονα τὸ δράμα τῶν ἐθνοτή-
των πού ἀλληλοσπαράσσονται, στὴ *Διάσκεψη τῆς Γενεύ-
ης* τὸν Ἰούλιο τοῦ 1991 πού ἡ σύγκλησή της προεβλέπετο
ἀπὸ τὴν Χάρτα τῶν Παρισίων, ἔδωσε ἔμφαση στὶς ἐγγυή-
σεις πού πρέπει νὰ δοθοῦν προκειμένου νὰ τηρηθοῦν οἱ
διατάξεις τῆς Χάρτας. Ἡ Ἀγ. Ἐδρα πού ἐκπροσωπεῖται
στοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἐτόνισεν, ἐξ ἀφορμῆς τῶν γε-
γονότων τῆς Γιουγκοσλαβίας, ὅτι οἱ ἀρχὲς τῆς τελικῆς
Πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι ἐπιβάλλεται νὰ ἰσχύσουν ὥστε νὰ
ἀναζητηθοῦν δίκαιες λύσεις τῶν προβλημάτων τῶν διαφό-
ρων ἐθνοτήτων καὶ ὄχι ἄδικες σὲ βάρος τῶν μειονοτήτων.
«Τὸ πρόβλημα τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων -εἶπεν ὁ ἐκπρό-
σωπος τοῦ Βατικανοῦ- δὲν εἶναι νέο στὴν ἱστορία τῆς
Εὐρώπης. Ἐσημάδεψε μὲ τρόπο ὀδυνηρὸ τὴ ζωὴ τῶν πε-
ρασμένων γενεῶν. Τὴν ἐπομένην τῶν γεγονότων τοῦ 1989
πού εἶδαν τοὺς λαοὺς νὰ ἐλπίζουν ἐκ νέου, στὴ ζωὴ καὶ
στὴν ἀλήθεια, καὶ πού ἄρχισε ἡ οἰκοδόμησις τῶν ἀληθινῶν
ὄρων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἡ συνάντησις
αὐτὴ πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο τις μειονότητες εἶναι σημεῖο

τῆς θελήσεως ὄλων τῶν κρατῶν ποὺ ἐκπροσωποῦνται ἐδῶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημα μὲ ἓνα νέο τρόπο ἐμπνεόμενα ἀπὸ ὅλες τὶς ἀξίες ποὺ βρίσκονται στὴ βάση τῆς σύγχρονης κοινωνίας». Καὶ συνέχισε: «Ἡ Χάρτα τῶν Παρισίων θέτει τρεῖς δετικὲς ἀρχές: ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς πολυτίμης συμβολῆς τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, ἡ δευτέρα εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι οἱ φιλικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν βασίζονται στὸν σεβασμὸ τῶν διαφορῶν πλευρῶν τῆς ἰδιαιτερότητος τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων καὶ ἡ τρίτη συνίσταται στὴν ἀναγνώριση ὅτι ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων βρίσκεται μέσα σ' ἓνα δημοκρατικὸ πλαίσιο». («L'Osservatore Romano», 30-7-1991).

Ἄλλο βέβαια ὅτι τὸ ἴδιο τὸ Βατικανὸ καταγγέλλεται ἀπὸ ἐπίσημα ὀρθόδοξα χεῖλη ὅτι, ἀντιθέτως πρὸς ὅσα φέρεται νὰ λέγει, πρωτοστατεῖ στὶς ἐναντίον τῶν ὀρθοδόξων μειονοτήτων στὰ Βαλκάνια διακρίσεις, μεθοδεύοντας εἴτε τὴν ἰδική τους διείσδυση (π.χ. Σκόπια, Βουλγαρία), εἴτε τὴν ἰσλαμικὴ κυριαρχία (π.χ. Βοσνία-Ἑρζεγοβίνη).

Ἡ Ὀρθοδοξία ἔχει ἐπίσης ἐπιστρατευθεῖ προστατευτικὰ γιὰ τὶς ὀρθόδοξες μειονότητες ποὺ ὑποφέρουν. Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ μήνυμα τῶν ὀρθοδόξων Προκαθημένων ποὺ ἀπηύθυναν ἀπὸ τὸ Φανάρι τὴν 15-3-1992. Σ' αὐτὸ καταγγέλλουν τὶς σὲ βάρος τῶν ὀρθοδόξων μεθοδεύσεις τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Οὐνίας ποὺ ἔχουν ἐπιφέρει «βαρύτατον καὶ δυσίατον πλήγμα» εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐνώσεως. Ἐπίσης καταδικάζουν τὶς ἄλλες θρησκευτικὲς ὁμολογίες ποὺ ἔχουν καὶ αὐτὲς ἐκστρατεύσει ἐναντίον ὀρθοδόξων στόχων. Καὶ ἀναφέρονται «εἰς τὴν ἀδελφοκτόνον σύγκρουσιν τῶν Σέρβων καὶ τῶν Κροατῶν» ἐφιστώντας τὴν προσοχὴ τῆς ΡΚα-

θολικῆς ἡγεσίας «προκειμένου νὰ ἀποτραπεῖ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος διὰ πολιτικούς καὶ ἐθνικούς λόγους».

Τὸ σερβικὸ Πατριαρχεῖο ἔχει κατ' ἐπανάληφιν καταγγείλλει τὸν θρησκευτικὸ χαρακτῆρα τοῦ πολέμου μεταξὺ σέρβων καὶ κροατῶν. Ὁ δὲ Σέρβος Μητροπολίτης Νόβι-Σάντ Εἰρηναῖος σὲ δηλώσεις του ἀπεκάλυψε ὅτι στὴ Βοσνία ὑπάρχει συμμαχία Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ μουσουλμάνων, ἐνῶ στὶς ΡΚαθολικὲς ἐνορίες τοῦ Ζάγκρεμπ γίνονται βίαιες βαπτίσεις παιδιῶν ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν. Ἐπὶ Κροατία ἔχουν φυγαδευθεῖ οἱ περισσότεροὶ ὀρθόδοξοι. Ἐπίσκοποι διότι ὑπάρχει φόβος νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ ἀνταλλαγές (βλ. «Καθημερινή», 23-6-1992). Ὁ ἴδιος Μητροπολίτης ἐδήλωσεν ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ὡς μητέρα ὄλων τῶν Σέρβων μεριμνᾷ εἰδικότερα σήμερα γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους οἱ ὁποῖοι τείνουν νὰ ἐγκλωβισθοῦν στὰ νέα καὶ ἀπολύτως ἐχθρικά πρὸς αὐτοὺς κράτη τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας... διαμαρτύρεται ὄχι μόνον γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ καθεστώτος Μιλόσεβιτς ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ ὅσα ὑφίστανται οἱ Σέρβοι στὶς πρώην Ὀμόσπονδες Δημοκρατίες τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τὰ ὁποῖα ὁ διεθνὴς Τύπος ἐπιμελῶς ἀποκρύπτει» («NEWSLETTER Ἐποπτείας», Ἰούνιος 1992). Σὲ παρεμφερεῖς δηλώσεις ἔχουν προέλθει καὶ πολλοὶ ἄλλοι Προκαθήμενοι ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὅπως τῆς Ρωσίας, τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς Ρουμανίας κ.λπ. προασπίζοντες τὰ δικαιώματα τῶν ὀρθοδόξων ὅπου αὐτοὶ εἶναι μειονότητες. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει ὑψώσει φωνὴν υπεράσπισης τῶν δικαίων τῶν θρησκευτικῶν κυρίως μειονοτήτων. Στὸ πρόσωπο δὲ ἰδίως τοῦ Μητροπολίτου Σεβαστι-

νοῦ καὶ ἐλαχίστων ἄλλων Ἱεραρχῶν διεσώθη τὸ κύρος καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ ἀπέδειξε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ὅτι διαθέτει εὐαισθησίες γιὰ ἀγῶνες καὶ θυσίες, ὑπὲρ ἀξιῶν, ἀρχῶν καὶ ἰδεωδῶν.

Τέλος ὀφείλω νὰ μνημονεύσω ὄχι μόνον τοῦ ἀγγλικανοῦ νοτιοαφρικανοῦ Ἐπισκόπου Ντέσμοντ Τούτου ποὺ προασπίζεται τὶς ἐλευθερίες τῶν μαύρων, οὔτε τοῦ Βραζιλιάνου Ἐπισκόπου Χέρντερ Καμάρρα ποὺ ἠγεῖται τῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς «μαύρης Μαφίας» τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων κατὰ τῶν πτωχῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλ Σαλβαδοριανοῦ Ἐπισκόπου Ρομέρο ποὺ δολοφονήθηκε ἐμπρὸς στὴν Ἁγία Τράπεζα, καὶ τοῦ πολωνοῦ ἱερέως Γιέρζο Ποπιελουῦτσκο ποὺ θυσιάσθηκε ὑπηρετώντας τὰ πανανθρώπινα ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν λαῶν. Βέβαια σὲ σχέση μὲ τὸν ἰσλαμισμό ἢ Ὁρθοδοξία δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ διαμαρτυρηθεῖ. Τὰ 4 παλαίφατα Πατριαρχεῖα τῆς τὸ Οἰκουμενικό, τὸ Ἀλεξανδρείας, τὸ Ἀντιοχείας καὶ τὸ Ἱεροσολύμων ζοῦν μέσα σὲ χῶρες ἰσλαμικές. Κάθε διαμαρτυρία θὰ ἐσθμιαίνε τὴν ὀριστικὴ ἐκδίωξή των ἀπὸ τὶς χῶρες αὐτές. Ὡστόσο τόσο τὸ Βατικανὸ ὅσο καὶ ἡ Ὁρθοδοξία προτιμοῦν τὸ Διάλογο μὲ τὸ Ἰσλάμ. Καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ γίνονται καλὰ βήματα σὲ ἀμοιβαία προσπάθεια ἀλληλοκατανοήσεως καὶ ἀνοχῆς, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθοῦν καλύτερες συνθήκες ζωῆς γιὰ τοὺς χριστιανοὺς ποὺ ὑποφέρουν στὶς ἰσλαμικὲς χῶρες.

Οἱ διάφορες μειονότητες σήμερα δοκιμάζονται. Ἐθνικὲς ἢ θρησκευτικὲς εὐρίσκονται συχνὰ στὸ στόχαστρο τοῦ ἰσχυ-

ροῦ πού τις καταπιέζει. Ἡ ἐχθρότης πού ἐξάπτει ὁ ἐθνικισμός καί ὁ φανατισμός πού ἐκτρέφουν τὰ θρησκευτικά πάθη εἶναι οἱ χειρότεροι σύμβουλοι γιά τήν εἰρήνη. Διεθνεῖς ὀργανισμοί καί Ἐκκλησίες ἀγωνίζονται νά ἐξασφαλίσουν ἀνθρώπινα δικαιώματα στίς μειονότητες. Τὸ παρελθόν, ἐπιδιώκεται νά ξεχασθεῖ. Ἔτσι ἀποτρόπαια ἐγκλήματα πού συνέβησαν στὸν αἰῶνα μας καλύπτονται χάριν σκοπιμοτήτων. Ἄλλ' ἡ ἱστορία δὲν κρύβεται. Μὲ ὁδηγὸ τήν ἱστορικὴ μνήμη καί μὲ ἀταλάντευτη θέληση πρέπει νά θεμελιώσουμε μιὰ ὄντως νέα τάξη πραγμάτων βασιζόμενη ἐπάνω στίς χριστιανικὲς ἀρχές τῆς ἀγάπης, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀνοχῆς καί τῆς κατανόησης. Ἡ ἐνωμένη Εὐρώπη καί ὁ κόσμος ὅλος πρέπει νά ὑποδεχθοῦν τὴ νέα χιλιετία μὲ ἐλπίδα, εἰρήνη καί ἀληθινὴ πρόοδο. Ἄς ἀγωνισθοῦμε ἕκαστος ἀπὸ τὴ θέση του προκειμένου νά παγιωθεῖ τὸ ἀπαραίτητο κλίμα ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τῶν λαῶν. Καί ἄς προσευχώμεθα γιά τήν, μέσα σὲ κλίμα εἰρήνης καί ἀλληλοσεβασμοῦ, συμβίωση ὄλων τῶν ἀνθρώπων, εἰκόνων τοῦ ἐνὸς καί μόνο Θεοῦ.

Τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων στὸ ἄσυλο καὶ ἡ ξενοφοβία*

Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας

Συνεχίζοντας κι ἐφέτος γιὰ 18η φορὰ τὴν ἐτήσια αὐτὴ σύ-
ναξή μας μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυ-
σίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, δρώτομαι τῆς εὐκαιρίας, ἅφ'
ἐνὸς μὲν νὰ σᾶς ἀπευθύνω ἐγκάρδιες εὐχὲς ὑπὲρ τῆς κατ'
ἄμφω υἰγείας σας καὶ τοῦ ἄνωθεν σοφισμοῦ σας πρὸς ἀρτίαν
ἐπιτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ χρέους σας, ἅφ' ἐτέρου δὲ νὰ σᾶς διαβε-
βαιώσω ὅτι ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ προσβλέπει
πρὸς τὴν ἐλληνικὴν Δικαιοσύνην μετὰ ἐμπιστοσύνην καὶ χρη-
στὲς ἐλπίδες, πιστεύων ὅτι τὸ ὄχυρόν τοῦτο τῆς Δημοκρατίας
παραμένει ἀδούλωτον καὶ ἐλευθερόφρον, ὑπηρετούμενον ἀπὸ

* Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ νομικοῦ κόσμου (δικαστές, δικηγόρους, συμβολαιογράφους, ἐπιμελητές κ.λπ.) τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν των συναξιν, ποὺ ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ τῆς Κέντρου στίς 3 Ὀκτωβρίου 1993 μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προστάτου αὐτῶν.

ἀξιους τῆς κλήσεώς των ὑπηρέτας, πὺ ἀπονέμουν τὴν δικαιοσύνην μὲ μοναδικὸν κριτήριον τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἰκανοποίησιν τοῦ περὶ δικαίου ἐμφύτου συναισθήματος τῶν πολιτῶν. Ἐλέχθη προσφάτως ἀπὸ ἐπίσημα χεῖλη ὅτι εἰς τὴν γειτονικὴν Ἰταλίαν ἡ δικαιοσύνη λειτουργεῖ ἄσφογα καὶ ὑποδειγματικά, μὲ σαφῆ ὑπαινιγμόν, κατ' ἀντιδιαστολήν, διὰ τὴν ἰδικὴν μας. Ὡστόσο θὰ εἶναι ἄδικον τὸ νὰ ὑποστηρίξει κανεὶς ὅτι ἐξέλιπον παρ' ἡμῖν οἱ ἀδέκαστοι δικαστῆς καὶ οἱ ὑψηλόφρονοι παράγοντες τῆς δίκης καὶ ὅτι, κατὰ τὸ ψαλμικόν «πάντες ἐξέλιπον, ἅμα ἠχρειώθησαν. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός».

Ἐπάρχουν εὐτυχῶς, παρὰ τὴν σοβοῦσαν γενικωτέραν κρίσιν ἀξιῶν καὶ θεσμῶν, καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δικαιοσύνης ἄνδρες μὲ ἐπίγνωσιν τῶν εὐθυνῶν των, μὲ προσήλωσιν εἰς τὰ ἰδανικά τοῦ Γένους μας καὶ μὲ φρόνημα ἀνεξάρτητον καὶ ἐλεύθερον πού, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ὀρθὴν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης, συμβάλλουν, ἕκαστος ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του σκοπιᾶς, εἰς τὴν διατήρησιν ἀκεραιᾶς καὶ ἀνοθεύτου τῆς ιδέας τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς. Ἐὰν δὲ ἐμφανίζονται ἐνίστε καὶ κρούσματα παρεκκλίσεως ἀπὸ τὰ παραδεδομένα, τοῦτο δὲν θὰ πρέπει νὰ χρεώνεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον εἰς τοὺς παραβάτας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πολιτικούς, κυρίως μάλιστα εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι καθιέρωσαν διὰ νόμων συστήματα δυνατότητος παρεμβάσεων καὶ ὀχλήσεων πρὸς τὸν εὐαίσθητον αὐτὸν χῶρον. Ἡ στοιχειώδης ἐντιμότης ἐπιβάλλει νὰ ὑπογραμμισθεῖ αὐτὴ ἡ λεπτομέρεια, πὺ συνιστᾷ κεφαλαίωδη παράγοντα τῶν οἰωνοῦσιν ἀποκλίσεων ἀπὸ τὴν εὐθειαν πὺ παρατηροῦνται ἐνίστε εἰς αὐτόν.

Ἐφέτος¹ ἐπέλεξα ὡς θέμα τῆς ὁμιλίας μου: «Τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων στὸ ἄσυλο καὶ ἡ ξενοφοβία. Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας», καὶ τοῦτο ἐπειδὴ φθίνοντος τοῦ αἰῶνα μας ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφύγων ἔχει πολλαπλασιασθῆ, τεράστια δὲ προβλήματα, ἀναπηδῶντα ἀπὸ τὶς μαζικὲς μετακινήσεις των πρὸς χῶρες τῆς Δύσεως, ἀπασχολοῦν σήμερα τὴν διεθνή κοινότητα, ποὺ ἀγωνίζεται νὰ τιθασεύσει τὸ ὀρμητικὸ ρεῦμα τῶν ἀναγκαστικῶν μεταναστεύσεων ποὺ ἐπιβάλλονται κυρίως ἔνεκα τῶν πολέμων, ἐμφυλίων καὶ μῆ, καὶ ἔνεκα τῶν πολιτικῶν καταπιέσεων. Παραλλήλως ὅμως τὸ φαινόμενο τῆς ἐξαπλώσεως τῶν προσφύγων ἔχει γεννήσει σὲ χῶρες τῆς Εὐρώπης τὸ παρεπόμενο φαινόμενο τῆς «ξενοφοβίας» καὶ τοῦ ρατσισμοῦ σὲ βᾶρος τῶν προσφύγων, ποὺ συχνὰ γίνονται ἀντικείμενο βαναύσων

1. Τὰ θέματα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀπησχολήσαμε, κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια τὴν ὁμήγηρη τῶν νομικῶν μας, ἦταν, κατὰ σειράν, τὰ ἐξῆς: α) Ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας κατὰ τὸ σχέδιο Γαζῆ (1976), β) Κίνδυνοι ἀπὸ τὶς προτάσεις τῆς Διεθοῦς Ἐπιτροπῆς Προσωπικῆς Καταστάσεως πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ δικαίου μας (1977), γ) Ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας (1978), δ) Ἡ κατάργησις τοῦ ὄρκου ὡς ἀποδεικτικὸ μέσου (1979), ε) Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου ἰσονομίας τῶν ἐλλήνων (1980), στ) Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς (1981), ζ) Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου (1982), η) Ἐκκλησία καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1983), θ) Τὰ βασανιστήρια: Μαστίγωμα τῆς προσωπικότητος. Ἡ Ἐκκλησία στὴν πρωτοπορία γιὰ τὴν κατάργησίν των (1984), ι) Ρατσισμός: Λεηλασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς (1985), ια) Παραθρησκευτικοὶ Ὀλοκληρωτισμοὶ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα στὴν Ἑλλάδα (1986), ιβ) Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1987), ιγ) Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως (1988), ιδ) Μία ὁμολογία Χριστοῦ (ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτη) (1989), ιε) Τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ παραβιάσεις των (1990), ιστ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως στὸ Ἰσλάμ (1991), ιζ) Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν μειονοτήτων (1992).

ἐπιθέσεων, μὲ στόχον τὸν ἐξοστρακισμόν των, ἐνῶ δὲν ἔλειψαν, ἰδίως στὴ Γερμανία, καὶ αἱματηρὰ ἐπεισόδια ποὺ ἐκόστισαν τραγικοὺς θανάτους. Τὸ μῖσος ποὺ ἐκτρέφεται κατὰ τῶν προσφύγων ἀπὸ ὠρισμένους κύκλους ἀκράιων πολιτικῶν τοποθετήσεων ἔχει ἀναγκάσει τὶς κυβερνήσεις νὰ ἀναζητοῦν τρόπους ἐλέγχου καὶ περιορισμοῦ τῆς εἰσόδου στὶς χῶρες των ἢ ἀπελάσεως ἀπὸ αὐτὲς ἀνεπιθυμητῶν πλέον ξένων, ποῦ, ὅμως, ἐκδιωγμένοι ἀπὸ τὶς πατρίδες των, κυριολεκτικὰ ξεριζωμένοι, ἀναζητοῦν ἐργασία, τροφή καὶ στέγη στὶς μέχρι πρό τινας φιλόξενες δυτικὲς χῶρες. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὀξύτατον καὶ ὁ προβληματισμὸς μέγας. Οἱ πολιτικοὶ σκέπτονται ψυχρὰ τὸ ἴδιον συμφέρον, οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοὶ εἶναι ἀνίσχυροι νὰ κατευθύνουν τὸ προσφυγικὸν ρεῦμα σὲ συγκεκριμένα κέντρα, ἐνῶ οἱ χριστιανικὲς Ἐκκλησίαι αἰσθάνονται νὰ ἐμπλέκονται στὴν ὑπόθεση, ἐκ λόγων ἀρχῶν καὶ ἀπὸ ὑποχρέωση ὑποστήριξης τῶν ἀδυνάτων καὶ μικρῶν καὶ καταφρονημένων αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

«Αἰῶνας τῶν προσφύγων» ἔχει ἀποκληθῆ ὁ φθίνων αἰῶνας μας, ἐνῶ πληθαίνουν οἱ ἐνδείξεις ὅτι τὸ κύμα τῆς ἀναγκαστικῆς μετανάστευσης ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀντὶ νὰ μειώνεται θὰ αὐξάνει, καθὼς οἱ πόλεμοι, μετὰ τὴν κατάρρευση τῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων, καὶ παρὰ τὴν ὑπογραφή τὸν Νοέμβριον τοῦ 1990 ἀπὸ 34 ἠγέτες τῆς Εὐρώπης στὸ Παρίσι τῆς ἱστορικῆς συμφωνίας γιὰ τὸν ἀφοπλισμὸ καὶ τὴν εἰρήνη, διαδέχονται ἀλλήλους καὶ οἱ ἐθνικιστικὲς ἐκρήξεις τροφοδοτοῦν νέες ἐστῖες ἀντιμαχομέ-

νων λαών. Τὰ κράτη τῆς ΕΟΚ δέχονται κατὰ χιλιάδες τοὺς πρόσφυγες ἀπὸ τὴν τέως ἀνατολικὴν Εὐρώπη, ἐνῶ ὄλο καὶ νέα κύματα ἀναμένονται. Ἀπὸ τὸ 1979 μέχρι σήμερα ἡ καταπίεση καὶ οἱ διενέξεις στὸν κόσμον ἀνάγκασαν 12 περίπου ἑκατομμύρια ἀνθρώπους νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς πατρίδες τους πρὸς ἀναζήτησιν ἀσφαλεστέρων περιοχῶν. Καὶ οἱ περιοχὲς αὐτὲς ποικίλουν ἀνάλογα μὲ τὴν χώρα προελεύσεως, μὲ κύριο βέβαια ἀποδέκτη τὴν Εὐρώπη.

Παλαιότερα οἱ μετακινήσεις τῶν πληθυσμῶν γίνονταν πρὸς τὸν τρίτον κόσμον, τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική. Στὴ δεκαετία τοῦ '70, πολλὰ δικτατορικὰ καθεστῶτα τροφοδοτοῦν νέα κύματα ξενητεμένων ἀπὸ τὴ Χιλή, τὴν Ἀργεντινὴ, τὸ Βιετνάμ, τὴν Καμπότζη. Στὴ δεκαετία τοῦ '80 προστίθενται νέα κύματα ἀπὸ τὸ Λίβανο, τὸ Ἀφγανιστάν, τὸ Ἰράν, τὸ Ἰράκ, τὴ Σρι Λάνκα, τὴ Σενεγάλη, τὴ Μαυριτανία. Τελευταῖοι πρόσφυγες εἶναι αὐτοὶ τῆς Βοσνίας-Ἑρζεγοβίνης. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ψυχροῦ πολέμου μέχρι σήμερα 4,5 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλὰ παιδιὰ, ἄφησαν τὰ σπίτια τους γιὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους ἢ τίς «ἔθνικες ἐκκαθαρίσεις», ἐνῶ παραλλήλως καὶ ἄλλες αἰτίες ὅπως ἡ ξηρασία καὶ ἡ σιτοδεία πού τὴν ἀκολουθεῖ, θεομηνίες (πλημμύριες καὶ φυσικὲς καταστροφές) ὀδηγοῦν πολλὰς χιλιάδες στὸ δρόμο τῆς ἐξορίας ἀπὸ τὴν πατρίδα.

Τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα πού ὑπάρχουν δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβῆ διότι πολλὰς ζῶνες προσφύγων δὲν εἶναι εὐκόλα προσπελάσιμες ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους, οἱ ἡγέτες τῶν χωρῶν προελεύσεως μειώνουν τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἀναχωρούντων γιὰ νὰ μὴ θιγοῦν πολιτικά, καὶ πολλοὶ πρόσφυγες δὲν θεωροῦνται «πρόσφυγες» κατὰ τὴ νομικὴ

έννοια τοῦ ὄρου καί δὲν ὑπολογίζονται στὸν ἀριθμὸ τῶν εἰσελαυνόντων, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν λάβει τὴν εἰδικὴ κάρτα πρόσφυγος. Ἔτσι ἂν στὴ Δυτ. Εὐρώπη καταμετρηθοῦν ὅλοι ὅσοι ζήτησαν ἄσυλο καί ὅλοι ὅσοι δὲν ἔλαβαν τὴν περιπόθητη κάρτα, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν παράνομα στὶς χῶρες ποὺ τοὺς φιλοξενοῦν, θὰ φθάσουμε τὸν ἀριθμὸ τοῦ 1,5 ἑκατομμυρίου. Στὸν ἀριθμὸ αὐτὸ ἔχει συμμετοχὴ καί ἡ χώρα μας ποὺ δέχθηκε καί δέχεται τὰ κύματα τῶν πολωνῶν, φιλιππινέζων, ἱρανῶν, ἱρακινῶν, αἰγυπτίων, λιβανέζων, παλαιστινίων ἀρχικά, καί ἀλβανῶν τελευταῖα ποὺ ὅλοι μαζί ξεπερνοῦν τὶς 500.000. Ἄν μάλιστα ὁ πόλεμος στὴ Βοσνία ἐπεκταθῆ νοτιότερα στὸ Κοσσυφοπέδιο, ὑπολογίζεται ὅτι νέα κύματα προσφύγων θὰ κατακλύσουν τὴ χώρα μας, ποὺ ἐτοιμάζεται μὲ καταυλισμοὺς νὰ τοὺς ὑποδεχθῆ, χωρὶς νὰ ἔχει βέβαια μεγάλες δυνατότητες μακρᾶς φιλοξενίας. Στὴ διάρκεια τοῦ ψυχροῦ πολέμου οἱ περισσότεροι πρόσφυγες ἦσαν λευκοὶ καί χριστιανοί, ποὺ ἐγίνονταν δεκτοὶ στὴ Δύση ὡς ἥρωες, ποὺ δραπέτευαν ἀπὸ τὸν ἐρυθρὸ παράδεισο. Στὶς δεκαετίες τοῦ '70 καί τοῦ '80 ὅμως οἱ πρόσφυγες ποὺ κατέφθαναν στὴ Δύση διέθεταν ἕνα διαφορετικὸ προφίλ. Δὲν ἦσαν οὔτε λευκοί, οὔτε χριστιανοὶ καί ἡ συναίνεση τῶν Δυτικῶν στὴν προσφορὰ προστασίας ἄρχισε νὰ ὑποχωρεῖ. Σήμερα μποροῦμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι ἡ Εὐρώπη γυρίζει τώρα τὴν πλάτη στοὺς πρόσφυγες (Βλ. «Καθημερινή», 8-8-1993).

Τὰ κύματα τῶν προσφύγων ποὺ ἐδημιούργησεν ὁ δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ἀνάγκασαν τὸν ΟΗΕ νὰ

ιδρύσει τὸ 1951 τὴν Ὑπάτη Ἀρμοστεία γιὰ τοὺς Πρόσφυγες (ΥΑΠ). Στὰ 40 χρόνια λειτουργίας της ἡ ΥΑΠ εἶδε τοὺς 2.000 συνεργάτες της νὰ ἀσχολοῦνται μὲ 26 ἑκατομμύρια πρόσφυγες ἀπὸ 80 χῶρες. Ἐκείνη ἔλαβε τὴν ἀποστολὴ νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν προστασία τῶν προσφύγων καὶ γιὰ τὴ λύση τοῦ προβλήματός των. Ἡ προστασία των συνίσταται στὴν ἀνθρωπιστικὴ βοήθεια γιὰ τὴ συντήρησή των, στὴν ἐξασφάλιση ἀνεκτῶν συνθηκῶν διαβίωσης, ἐργασίας, περίθαλψης, μιὰ καὶ τὸ 50% τῶν προσφύγων εἶναι παιδιὰ. Γιὰ τὰ βασικὰ δικαιώματα τῶν προσφύγων ὑπεγράφη ἡ διεθνὴς Συνθήκη τῆς Γενεύης τοῦ 1951 «γιὰ τὸν καταστατικὸ διακανονισμὸ τῶν προσφύγων» καὶ τὸ Πρωτόκολλο τοῦ 1967 ἀπὸ 106 κράτη, ποὺ ἀφοροῦσε αὐτὸν τὸν διακανονισμό.

Στόχος τῆς Συνθήκης εἶναι βέβαια ἡ παροχὴ ἄμεσης βοήθειας πρὸς τοὺς πρόσφυγες, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἀναζήτησις λύσεως στὸ πρόβλημά των. Οἱ πιθανὲς λύσεις εἶναι τρεῖς: α) Ὁ ἐθελοντικὸς ἐπαναπατρισμός, ποὺ συνδέεται μὲ τὴν βελτίωσι τῆς πολιτικῆς κυρίως καταστάσεως στὶς χῶρες προελεύσεως ἢ τὴν κατάπαυσι τῶν πολέμων, β) Ἡ μόνιμη ἐγκατάστασις στὴ χώρα ὑποδοχῆς πρᾶγμα ὅμως ποὺ προϋποθέτει ἐνσωμάτωσι τῶν προσφύγων στὶς κοινωνίες ποὺ τοὺς φιλοξενοῦν καὶ ὑπέρβασι τῶν πολιτιστικῶν, κοινωνικῶν, παραδοσιακῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδιαιτεροτήτων τους καὶ γ) Ἡ μεταφορὰ τους σὲ μιὰ τρίτη χώρα ποὺ θὰ ἦταν διατεθειμένη νὰ τοὺς δεχθῆ. Τοῦτο συμβαίνει γιὰ μιὰ μικρὴ ἀναλογία προσφύγων ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ ἐγκατασταθοῦν, μετὰ τὸν πρῶτο καιρὸ, στὴν Ἀμερικὴ ἢ καὶ σὲ ἄλλες ἀνεπτυγμένες χῶρες. Συμβαίνει ὅμως πολλὰ φορὲς

νά μὴ εἶναι δυνατὴ καμμία ἀπὸ τὶς ὡς ἄνω τρεῖς λύσεις. Στὴν περίπτωση αὐτή, ἰδίως ἂν ἡ φιλοξενούσα χώρα εἶναι καὶ αὐτὴ πτωχὴ, ἐνῶ οἱ πλούσιες χῶρες ἀρνοῦνται νὰ δεχθοῦν πρόσφυγες, τότε δύο κακὲς λύσεις ἀπομένουν γι' αὐτούς: α) Τὰ προσφυγικὰ στρατόπεδα καὶ β) ὁ βίαιος ἐπαναπατρισμός, ὅπως συμβαίνει τώρα μὲ τοὺς βιετναμέζους τοῦ Χόνγκ-Κόνγκ.

Ἡ Συνθήκη ἐξ ἄλλου ἀνέθεσε στὴν ΥΑΠ νὰ προσδιορίσει τὰ ἐλάχιστα κριτήρια ποὺ θὰ ἦσαν διεθνῶς παραδεκτὰ γιὰ τὸν ἐννοιολογικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ὅρου «πρόσφυξ». Σύμφωνα μὲ αὐτὰ σήμερα πρόσφυξ θεωρεῖται «κάθε ἄτομο ποὺ φοβάται, μὲ κάποια αἰτιολογία, τὸ διωγμὸ του, ἐπειδὴ ἀνήκει στὴ δική του φυλὴ, στὴ θρησκεία του, στὴν ἐθνικότητά του, σὲ κάποια συγκεκριμένη πολιτικὴ ομάδα, καὶ ἐμμένει στὴ δική του πολιτικὴ γνώμη καὶ βρίσκεται γι' αὐτὸ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα στὴν ἐθνότητα τῆς ὁποίας ἀνήκει καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία χώρα δὲν μπορεῖ ἢ -λόγω αὐτοῦ τοῦ φόβου- δὲν θέλει νὰ ζητήσει τὴν προστασία. Πρόσφυγας θεωρεῖται ἐπίσης κάθε ἄτομο ποὺ δὲν ἔχει καμμιά ὑπηκοότητα καὶ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα στὴν ὁποία εἶχε τὴ μόνιμη διαμονή του καὶ δὲν μπορεῖ ἢ -λόγω τοῦ ἰδίου φόβου- δὲν θέλει νὰ γυρίσει ἐκεῖ». Τὸ 1969 ὁ Ὅργανισμὸς τῆς Ἀφρικανικῆς Ἐνωσης διηύρυνε τὸν ὅρισμὸ προσθέτοντας καὶ τὰ ἑξῆς: «Πρόσφυγας θεωρεῖται κάθε ἄτομο τὸ ὁποῖο λόγῳ ἀδικαιολόγητης ἐπέμβασης ἐναντίον του ἢ λόγῳ ξένης κατοχῆς καὶ κυριαρχίας καὶ λόγῳ γεγονότων ποὺ διασαλεύουν σοβαρὰ τὴ δημόσια τάξη σὲ μιὰ περιοχὴ ἢ σὲ ὀλόκληρη τὴ χώρα ἀπὸ ὅπου κατάγεται ἢ στὴ χώρα ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλαβε τὴν ὑπηκοότητά του

ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψει τὴν κανονικὴ του διαμονὴ καὶ νὰ βρεῖ καταφύγιο ἄλλοῦ, ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα τῆς καταγωγῆς του ἢ ἔστω ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλαβε τὴν ὑπηκοότητά του». Ἡ Συνθήκη ἀπαγορεύει στὰ κράτη νὰ ἀρνηθοῦν ἄσυλο ἢ νὰ ἐπαναπατρίσουν ὁποιοδήποτε ἄτομο γιὰ τὸ ὁποῖο κάτι τέτοιο θὰ ἦταν ἐπικίνδυνο. Καθορίζει δὲ σαφῶς ὅτι ἡ παραχώρηση δικαιώματος ἀσύλου δὲν πρέπει ποτὲ νὰ θεωρηθῆ σὰν πράξη ἐχθρότητος ἐναντίον ὁποιουδήποτε ἄλλου κράτους (Βλ. Μιχ. Schultheis: «Ὁ αἰῶνας τῶν προσφύγων», στὸ περιοδικό «Etudes», Σεπτ. 1986, σ. 151).

Ἡ ΥΑΠ ἐπέδιωσε νὰ διασαφηνίσει ὠρισμένα σκοτεινὰ σημεῖα τῶν κειμένων αὐτῶν. Ἔτσι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐτέθη τὸ θέμα ἐρμηνείας τῆς φράσεως «ἐπειδὴ φοβᾶται, μὲ κάποια αἰτιολογία, τὸ διωγμὸ του». Πῶς καθορίζονται ὁμως τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα τοῦ φόβου; Ἡ ΥΑΠ ἐξέδωσε ἐρμηνευτικὸ Ἐγχειρίδιο πού διευκρινίζει ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζεται ἡ προσωπικότητα τοῦ ἀτόμου πού ζητεῖ ἄσυλο καὶ νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὅ,τι μπορεῖ νὰ βοηθήσει σὰν ἔνδειξη ὅτι ὁ φόβος εἶναι τὸ βασικὸ κίνητρο τῆς αἴτησής του γιὰ ἀναχώρηση. Ἀλλὰ ἂν ὁ φόβος εἶναι ὑποκειμενικὸς τότε ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ τεθοῦν ἀντικειμενικὰ οἱ βάσεις του; Τὸ βάρος πέφτει στὸν ἀρμόδιο ὑπάλληλο πού ὀφείλει νὰ γνωρίζει τίς ἰδιαίτερες συνθήκες ζωῆς πού ἐπικρατοῦν στὴ χώρα προέλευσης. Αὐτό, κατὰ τὸ Ἐγχειρίδιο, συνιστᾶ βασικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ αἰτοῦντος. Ἄλλο δυσνόητο σημεῖο τῆς Συνθήκης εἶναι ἡ αἰτία, ὁ λόγος ἢ τὸ κίνητρο τῆς ἀναχώρησης δηλ. ἡ «καταδίωξη». Κατὰ τὸ Ἐγχειρίδιο «δὲν ὑπάρχει

κανένας όρισμός τής λέξεως διωγμός, όρισμός πού θά ἦταν παγκοσμίως παραδεκτός καί οἱ διάφορες προσπάθειες απόδοσης τοῦ κειμένου δέν ἔχουν καταλήξει σέ καμμιά ἐπιτυχημένη διατύπωση». Τρίτο δύσκολο σημείο ἔρμηνείας εἶναι ὁ καθορισμός τῶν συνθηκῶν πού παρουσιάζει ἡ διατύπωση ὅτι «Ὁ πρόσφυγας πρέπει νά θρῖσκεται ἔξω ἀπό τή χώρα ἀπό τήν ὁποία ἔλαβε τήν ὑπηκοότητά του». Τό Ἐγχειρίδιο παρατηρεῖ: «Ὁ κανόνας αὐτός δέν ἔχει ἐξαιρέσεις. Ἡ διεθνής προστασία δέν μπορεῖ νά λειτουργήσει γιά κάποιο ἄτομο ἐφ' ὅσον αὐτό μένει ὑπό τήν διαδικασία τής χώρας του».

Παρ' ὅλα αὐτά, σήμερα ὁ όρισμός τοῦ πρόσφυγα, εἶναι ἀτελής, τὸ δὲ σύστημα ἀντιμετωπίσεώς του ἀκατάλληλο. Οἱ αὐθαίρετες διακρίσεις μεταξύ προσφύγων οἰκονομικῆς, ἰδεολογικῆς καί πολιτικῆς αἰτίας ἢ μεταξύ πολιτικῶν ἐξορίστων καί φυγάδων καταλήγουν συχνά σέ ἀνθρώπινα καί καταστροφικά ἀποτελέσματα. Στή μὴ διόρθωση τῶν ἀτελειῶν συμβάλλει καί ἡ ἀπροθυμία τῶν κυβερνήσεων τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν πού συνήθως δέχονται πρόσφυγες νά προχωρήσουν σέ δεσμεύσεις των, πού θά εἶχαν κόστος γιά τίς χώρες των. Ἔτσι ἡ ὅλη διαδικασία γιά τήν ἀναγνώριση ἑνός προσώπου ὡς πρόσφυγος περνᾷ ἀπό πολλές διατυπώσεις, πού προϋποθέτουν ἕνα προσεκτικό ζύγισμα τῶν ἀντικειμενικῶν καί ὑποκειμενικῶν στοιχείων, καί γι' αὐτὸ τὰ ἀποτελέσματά της ἦταν πενιχρά. Γιατί μιὰ τέτοια ἐνδελεχῆς ἐξέταση δέν εἶναι δυνατὴ ὅταν πρόκειται γιά μάζες πού εἰσέρχονται σέ μιὰ χώρα καταδιωκόμενες, χωρὶς κάθε ἄτομο νά φέρνει μαζί τὸν ἀτομικό του φάκελλο καί χωρὶς ὁ ἀρμόδιος ὑπάλληλος νά ἔχει τὸν ἀπαιτούμενο χρόνο στή

διάθεσή του για να εξετάσει με σχολαστικότητα κάθε πτυχή του προβλήματος. Ξέχωρα που υπάλληλοι διαπνέονται από πνεῦμα έχθρικό για τους πρόσφυγες, που προέρχεται από το πολυσύνθετο τῶν προβλημάτων που δημιουργεῖ ἡ ὀμαδική ἄφιξη καὶ ἐγκατάσταση στὴ χώρα ὑποδοχῆς μεγάλου ἀριθμοῦ προσφύγων.

Ἐν τούτοις τὰ δύο κείμενα που ἀναφέραμε παραμένουν σήμερα ἡ μεγαλύτερη ἐγγύηση για τοὺς πρόσφυγες. Ἀνεξάρτητα ἂν τὰ κράτη τὰ ἔχουν προσυπογράψει, τὰ κείμενα αὐτὰ ἀντιπροσωπεύουν μιὰ διεθνή συγκατάθεση ὡς πρὸς τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς που ἀρμόζει στοὺς πρόσφυγες. Παρὰ δὲ τὴν ἀπουσία κυρώσεων σὲ βάρους τῶν κρατῶν που τὰ παραβιάζουν, ἡ διεθνῆ κατακραυγὴ που ἐξεγείρεται κάθε φορὰ που ἀποκαλύπτονται τέτοιες παραβιάσεις εἶναι ἀρκετὴ για νὰ σωφρονίσει τοὺς παραβάτες, ἂν καὶ ὄχι πάντοτε. Πρόσφατο εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς Ἰταλίας που ἤρνεϊτο νὰ δεχθῆ στὸ ἔδαφός της ἄλβανούς πρόσφυγες, που σὰν σταφύλια ἐκρέμοντο ἀπὸ τὰ πλοῖα που τοὺς μετέφεραν σὲ ἰταλικὰ λιμάνια, χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ τοὺς ἀποβιβάσουν. Πάντως ὑπάρχουν σοβαροὶ λόγοι που ἐπιβάλλουν μιὰν ὑπὲρ τῶν προσφύγων τροποποίηση τῶν κειμένων αὐτῶν, ὥστε νὰ συμπεριλαμβάνονται στὴν ἔννοια τῆς λέξεως «πρόσφυξ» καὶ ἄτομα ἐκτοπισμένα στὸ ἐξωτερικὸ τῶν συνόρων τῆς χώρας των, ὅπως αὐτὸ συμβαίνει πολλὰς φορὲς σὲ χῶρες τῆς Ἀφρικῆς, καθὼς ἐπίσης τὰ δύματα τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τοπικοῦ χαρακτῆρος καὶ οἱ λεγόμενοι «οἰκονομικοὶ» πρόσφυγες.

Ὅμως ἡ ἀναζήτηση λύσεων στὸ πρόβλημα προσκρούει καὶ σὲ ἄλλα ἐμπόδια. Εἶναι πρὶν ἂπ' ὅλα ἡ νοοτροπία

τῶν εὐρωπαϊῶν καὶ τῶν ἀμερικανῶν, ποὺ δὲν ἀποδέχεται τὴν ἐπελθοῦσα ἀλλαγὴ στὰ συστήματα οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς διακυβέρνησης. Καὶ ἔπειτα εἶναι ἡ οἰκονομικὴ κρίση ποὺ πλήττει πολλὲς ἀπὸ τὶς οἰκονομικὰ εὐρωστες χῶρες, ποὺ βλέπουν νὰ ἀνεβαίνει ἐπικίνδυνα ὁ δείκτης τῆς ἀνεργίας. Ἐπιπλέον καὶ ἡ διεθνὴς χρηματοδότηση τῶν προγραμμάτων γιὰ τοὺς πρόσφυγες ἀπὸ τὸν ΟΗΕ ἔχει μειωθῆ. Πρόσθετες δυσκολίες στὴν ἀποδοχὴ τῶν προσφύγων δημιουργεῖ ἡ γενικοποίησις ἑνὸς τύπου κράτους μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψύχωσης γιὰ τὴν ἀσφάλεια τοῦ ἔθνους. Ἐπὶ πλέον μέγα πρόβλημα εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν προσφύγων μέσα στὴ χώρα ὑποδοχῆς καὶ φιλοξενίας, χωρὶς τριγμούς γιὰ τὴν ἴδια καὶ χωρὶς ἀμφισβητήσεις τῆς πατρογονικῆς πνευματικῆς κληρονομίας τῆς.

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἔχει βασικὴ σημασία, δεδομένης τῆς πικρᾶς πείρας ποὺ ἀπεκόμισαν οἱ εὐρωπαῖοι ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη μέχρι τώρα ἀποδοχὴ προσφύγων ποὺ τοὺς ἦσαν τότε ἀναγκαῖοι ὡς ἐργατικὸ δυναμικόν, ἐνῶ τώρα πλεονάζουν καὶ δημιουργοῦν ἀντιδράσεις. Οἱ ξένοι αὐτοί, ἐγκρατασταθέντες μονίμως στὶς εὐρωπαϊκὰς χῶρες, ἀπέκτησαν ἴσα δικαιώματα μὲ τοὺς γηγενεῖς καὶ μὲ τὸν ἀριθμὸ των, τὴν συνοχὴ των καὶ τὴν ὁμαδοποίησίν των, δὲν κατάφεραν νὰ ἐνσωματωθοῦν τέλεια στὶς εὐρωπαϊκὰς κοινωνίας. Τρανὸ παράδειγμα εἶναι οἱ μουσουλμάνοι κατὰ τὸ θρήσκευμα ξένοι τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ποὺ ἀπειλοῦν ἤδη μὲ τὸν ὄγκο τους τὶς δομὰς τῶν κρατῶν αὐτῶν. Τελικὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1991 οἱ Ὑπουργοὶ Ἑσωτερικῶν τῶν 12 τῆς ΕΟΚ πῆραν στὴ Χάγη μερικὰς ἀποφάσεις γιὰ τοὺς ξένους. Συγκεκρι-

μένα συνεφώνησαν σὲ τρεῖς βασικὲς ἀρχές:

α) Στὴν ἀποτροπὴ τῆς παράνομης εἰσόδου ξένων στὶς χῶρες των, β) Στὴν ἐνσωμάτωση τῶν ὑπαρχόντων μέσα στὴν πατρογονικὴ εὐρωπαϊκὴ κουλτούρα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ βασικὰ στὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ γ) Στὴν καλλιέργεια τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐκ τοῦ τρίτου κόσμου προερχομένων ξένων ποὺ ζοῦν σὲ εὐρωπαϊκὲς χῶρες. Ἐπίσης οἱ 12 συνεφώνησαν νὰ καταρτίσουν ἕνα κατάλογο χωρῶν «ἀσφαλείας» ὅπου δὲν σημειώνεται κανένας διωγμὸς ἢ καταπίεση, ὥστε νὰ ἀπαγορευθῆ σὲ πρόσφυγες ἀπὸ τίς χῶρες αὐτὲς νὰ ζητοῦν ἄσυλο. Μόνη ἡ Γαλλία διεφώνησε πρὸς τὸ μέτρο, τονίζοντας ὅτι αὐτὸ θὰ ἐνεθάρρυνε τὴν αἵτηση παροχῆς ἀσύλου ἀπὸ ὅλους τοὺς πρόσφυγες τῶν ὁποίων οἱ χῶρες δὲν θὰ συμπεριελαμβάνοντο στὴ λίστα αὐτή (Βλ. «*La Croix*», 4-12-1991). Τελικὰ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἡ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ εὐδαιμονισμοῦ: «*Τὰ πάντα γιὰ μιὰ ἡρεμὴ ζωὴ*».

Ὅπως φαίνεται οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ βάζουν ὀλονὲν καὶ περισσότερα ἐμπόδια στὴν παροχὴ ἀσύλου σὲ πρόσφυγες. Χαρακτηριστικὰ ἡ Γαλλία ζητεῖ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ πληροῦν 4 προϋποθέσεις: α) νὰ ἔχουν εἰσέλθει στὴ χώρα πρὶν ἀπὸ τὴν 1-1-1989, β) νὰ ἔχουν τύχει παρακολουθήσεως ἐπὶ 3 χρόνια τοῦλάχιστον, γ) νὰ μὴν ἔχουν ἀπασχολήσει τὴ δημόσια τάξη καὶ δ) νὰ ἔχουν βρῆ κάποια ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόληση. Ὅσοι δὲν πληροῦν αὐτὲς τίς προϋποθέσεις ὀδηγοῦνται στὰ σύνορα, ἐκτὸς καὶ ἂν ἡ ἀπέλασή των συνοδεύεται ἀπὸ κίνδυνο γιὰ τὴ ζωὴ τους, ἐφ' ὅσον θὰ ἐπέστρεφαν στὴ χώρα προελεύσεώς των. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὀφείλω νὰ ἐξάρω τὴν χειρονομία 20 γάλλων ἰατρῶν ποὺ νοσηλεύουν ἀσθε-

νεῖς πάσχοντες ἀπὸ AIDS, ἀλλὰ ἀνήκοντες στὴν κατηγορία τῶν ὑπὸ ἀπέλαση, νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὴν σημερινὴ Ὑπουργὸν Ὑγείας κ. Σιμόν Βεΐλ, νὰ τοὺς ἐξασφαλίσει τὴν παραμονὴ στὴ χώρα, ἐπειδὴ ἡ ἀπομάκρυνσή των ἀπὸ αὐτὴν θὰ ἔθετε σὲ βέβαιο κίνδυνο τὴ ζωὴ των.

Οἱ τελευταῖες αὐτὲς ἐξελίξεις στὶς χώρες τῆς ΕΟΚ προῆλθαν καὶ ἀπὸ τὸ φαινόμενο τῆς *ξενοφοβίας* ποὺ ἔλαβε μεγάλες διαστάσεις ἰδίως στὴ Γερμανία. Μπροστὰ στοῦ φαινόμενο αὐτό, ὁ πειρασμὸς τῶν κυβερνήσεων γιὰ τὸ κλείσιμο τῶν συνόρων τοὺς στοὺς ξένους εἶναι ἰσχυρός. Ἡ ἀνθρωπότητα σήμερα βρίσκεται στὴν ἀναζήτησι μὲς ἑνὸς μέσου ὄρου, ἀνάμεσα σὲ μιὰ πολιτικὴ, ἐκτὸς πραγματικότητος, ποὺ θὰ ἀπεδέχετο ἀνεξέλεγκτα κάθε πρόσφυγα, καὶ σὲ μιὰ «κυνικὴ πολιτικὴ περιορισμῶν» ποὺ θὰ ἔβλαπτε ἀκόμα καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀρχὴ γιὰ τὴν προστασία τῶν προσφύγων.

Τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο ἔχει ἐκφράσει κατ' ἐπανάληψιν τὴν ἀντίθεσή του ἔναντι οἰασδήποτε μορφῆς ρατσισμού καὶ ξενοφοβίας, ἐγκρίνοντας ὄχι μόνον τὴν περίφημη Ἐκθεσὴ Εὐρυγένη (1986) ἀλλὰ καὶ ἀλλεπάλληλα ψηφίσματα, σύμφωνα μὲ τὴ δήλωσι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου τοῦ Μάαστριχτ στὶς 9 καὶ 10 Δεκεμβρίου 1991, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «*εἶναι ἀνάγκη οἱ κυβερνήσεις καὶ τὰ κοινοβούλια τῶν κρατῶν-μελῶν νὰ δράσουν εὐθέως καὶ ἄνευ ὑπεκφυγῶν κατὰ τῆς ἐξάρσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ ἐκδηλώσεων ρατσισμού καὶ ξενοφοβίας*».

Οἱ πολιτικοὶ ἐπισημαίνουν τὴν ἐμφάνισι νεοναζιστικῶν ὀργανώσεων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς νέους τῆς τέως Ἀνατολικῆς Γερμανίας, ποὺ διαπνέονται ἀπὸ ἄκρατο ἐθνικισμὸ καὶ ταυτόχρονα ἄγνοια τῆς δημοκρατίας, καὶ οἱ

όποιες αποτελούν καρπὸ τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς κρίσεως τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Ἡ «ξενοφοβία τῆς μάζας» ἢ ἡ «αὐξανόμενη ἀντιπάθεια πρὸς τοὺς ξένους» πηγάζουν κυρίως ἀπὸ τὴν κοινωνικο-οἰκονομικὴ ὑποβάθμιση ποὺ βλέπει τοὺς ξένους ὡς βάρος. Ἡ *ξενοφοβία ποδοπατεῖ κεντρικὲς ἀξίες τοῦ φιλελευθερισμοῦ, ὅπως τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ ἐλευθερία τοῦ προσώπου, τὴν κοινωνικὴ ἀνεκτικότητα καὶ τὸν πλουραλισμό, τὸ κράτος δικαίου καὶ τὴν ἀρχὴ τῶν ἴσων εὐκαιριῶν.*

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ αὐστριακοῦ πολιτικοῦ Γιόργκ Χαίντερ ποὺ ἐζήτησε ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τὴν λήψη μέτρων κατὰ τῶν ξένων. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ ἀναγραφὴ στὸ Σύνταγμα τῆς ρήτρας ὅτι ἡ Αὐστρία δὲν ἀποτελεῖ χώρα πρὸς μετανάστευση, ὁ ἄμεσος τερματισμὸς ἀποδοχῆς μεταναστῶν, ἡ αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ μισθοῦ τῶν ἀτυνομικῶν, ὁ αὐστηρὸς ἔλεγχος τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων τῶν ἀλλοδαπῶν, ὁ περιορισμὸς στὰ σχολεῖα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, ποὺ δὲν ἔχουν ὡς μητρικὴ γλῶσσα τὴν γερμανικὴ. "Ἄλλωστε σύμφωνα μὲ δημοσκοπήσεις, ἕνα 75% τῶν αὐστριακῶν πιστεύει σήμερα ὅτι ἡ χώρα τους δὲν χωράει ἄλλους ξένους (Βλ. «Καθημερινή», 7-11-1992).

Ὁ ξένος ὅμως κουβαλάει μαζί του τὴ θρησκεία του, τὶς παραδόσεις του, τὴν παιδεία του, τὴν οἰκογένειά του, τὰ παιδιά του. *Καὶ ζητεῖ ἀναγνώριση.* Ἡ ποικιλία στὴν κοινωνικὴ, πολιτιστικὴ, ἰδεολογικὴ, θρησκευτικὴ πορεία εἶναι πολυσύνθετη καὶ ἐπικίνδυνη ἐνίοτε, ἂν δὲν συγχρονισθῆ μὲ τὶς ἀνάλογες πορεῖες τοῦ λαοῦ ποὺ φιλοξενεῖ. Ξέχωρα ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα, ἀναπηδᾷ δέσμη

ἄλλων πιὸ σοβαρῶν προβλημάτων ποὺ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μὲ σύνεση καὶ προγραμματισμό. Ἡ ξενοφοβία, ποὺ φθάνει μέχρι τὸν στιγματισμό, τὴν κοινωνικὴ περιθωριοποίηση ἢ καὶ αὐτὸ τὸ ἔγκλημα, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητη σὰν κοινωνικὸ φαινόμενο. Ἀνακαλεῖ στὴν μνήμη φοβερὲς ἐμπειρίες καὶ σηματοδοτεῖ μιὰ ὑποχώρηση τῶν πνευματικῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἡ ἀνθρωπότητα σήμερα εἶναι χωρισμένη σὲ δύο μέρη: στὴν εὐδαιμονοῦσα ἀνθρωπότητα καὶ στὴ δυστυχοῦσα. Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν δύο μερῶν εἶναι βέβαια αὐτονόητη. Ἀλλὰ ὄχι τόσο ὅσο θὰ περίμενε κανεὶς. Τὰ συμπτώματα ἀποστροφῆς καὶ ἀπέχθειας πρὸς τοὺς ξένους εἶναι ἀνησυχητικὰ καθ' ὃ μέτρο θέτουν σὲ ἀμφισβήτηση τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐδῶ ἀναδύεται ὁ μεγάλος ρόλος τῆς Ἐκκλησίας νὰ προειδοποιήσῃ, νὰ ὑπομνήσῃ καὶ νὰ ὑπερασπισθεῖ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν προσφύγων. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι τὸ πράττει, ἔστω καὶ ἂν ἔρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν χωρῶν μέσα στὶς ὁποῖες ζῆ καὶ κινεῖται.

Ἡ ΡΚαθολικὴ ποντιφίγια Ἐπιτροπὴ «Justitia et Pax» ἐξέδωσε στὶς 3-11-1988 ἐκτενὲς κείμενο μὲ τίτλο: «Ἡ Ἐκκλησία ἔναντι τοῦ ρατσισμοῦ» μὲ ἀναφορὲς στὴν ἱστορία τοῦ φαινομένου καὶ στὴ χριστιανικὴ τοποθέτηση. Εἰδικότερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στοὺς πρόσφυγες τὸ κείμενο ἐπισημαίνει τίς διακρίσεις σὲ βάρος των, ἰδίως ὅταν διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τὸν γηγενῆ πληθυσμὸ ἔνεκα ἐθνικῶν ἢ θρησκευτικῶν λόγων. Οἱ διακρίσεις αὐτὲς παίρνουν τὴ μορφή ἐνὸς βάνανου ἐθνικισμοῦ ἢ ἐνὸς ἄκρατου σωβινισμοῦ. Καὶ ὀδηγοῦν στὴν ξενοφοβία ἢ καὶ στὸ ρατσιστικὸ μῖσος,

ποὺ τελικὰ ἐμποδίζουν τὴ θέαση τοῦ ἄλλου ὡς πλησίον ποὺ ζῆ κοντά μας.

Τὸ κείμενο κάνει ἐπίκληση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κοινὴ προέλευση, κοινὴ φύση, ἅπαντες ἔχουν ἐξαγορασθῆ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ καὶ δικαιοῦνται στὴ κλήση Του γιὰ θέωση. Ἡ ἐνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας ὀδηγεῖ ἀναπόφευκτα στὸν σεβασμὸ τῶν διαφορῶν ποὺ διακρίνουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπιβάλλουν τὴν ἀλληλεγγύη στὰ πλαίσια τῆς ἀδελφοσύνης. Οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουν νὰ σέβωνται ἀλλήλους. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Ὅφείλουν νὰ φθάσουν στὴν ἀμοιβαία ἀλληλεγγύη, ἰδίως μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν, δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων. Ἡ εἰρήνη εἶναι καρπὸς τῆς ἀλληλεγγύης. Παράλληλως τὸ κείμενο καλεῖ τοὺς χριστιανοὺς νὰ ὑπερασπισθοῦν τὰ θύματα τῶν διακρίσεων καὶ τῶν ἀδικιῶν ὄχι μόνον ἐκ λόγων ἀνθρωπιστικῶν, ἀλλὰ καὶ κυρίως ἐκ λόγων χριστιανικῆς συνεπειᾶς. Οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουν νὰ μάχωνται γιὰ τὸ δίκαιο καὶ γιὰ τὴν ἀξιοπρέπεια τῶν συνανθρώπων των μὲ μέσα ὄχι βίαια. Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς πρέπει νὰ φθάνει μέχρι τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν, μέχρι τὴν νομοθετικὴ κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῶν ξένων, μέχρι τὶς παρεμβάσεις στοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ὑπὲρ αὐτῶν. *Ἡ βασικὴ προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας συνίσταται στὸ νὰ συμφιλώσῃ τοὺς φιλοξενοῦντας λαοὺς μὲ τοὺς φιλοξενούμενους, τοὺς πρόσφυγες. Καὶ κυρίως νὰ ἀποτρέφῃ τοὺς νέους ἀπὸ τοῦ νὰ ταυτίζονται τὸν ρατσισμό μὲ τοὺς πρόσφυγες. Ἡ νοοτροπία τῶν σημερινῶν νέων προσανατο-*

λίζεται πρὸς τὴν ἀποστροφή πρὸς τοὺς ξένους. Μπορεῖ νὰ μὴ ἐγκρίνουν τὶς μαζικὲς ἐκκαθαρίσεις τῶν ναζί, ὅμως προτιμοῦν νὰ παραμένουν οἱ ξένοι στίς πατρίδες των, ἔστω κι ἂν αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἐπιτύχουν διότι εἶναι πρόσφυγες.

Σήμερα ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται στὴν πρωτοπορία τοῦ ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν προσφύγων καὶ τῶν ξένων. Οἱ ἐπίσκοποι μὲ δηλώσεις των ἀπορρίπτουν τὸ παρελθόν, ποὺ ἤθελε τὸν ρατσισμό νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐπίκληση τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου, ποὺ θέλει κάθε διπλανό μας νὰ εἶναι «ὁ πλησίον». Καὶ βέβαια ἀναγνωρίζουν τὶς δυσκολίες ποὺ συνεπάγεται ἡ συνοίκηση μὲ ξένους, ὅμως ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη εἶναι καρπὸς τῆς ἀμοιβαίας κατανόησης. «Δὲν ἐξασφαλίζουμε -λέγουν- τὴν κοινωνικὴ μας ἀσφάλεια μὲ τὴν ἐπίκληση τοῦ δαίμονα τῆς ξеноφοβίας» (Βλ. «La Croix», 18-1-1992). Καὶ συνεχίζουν: «Ἡ ἀσφάλεια γεννᾶται μὲ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ ἄλλου μὲ τοὺς δεσμοὺς ποὺ ἀποκαθιστῶμεν μὲ τὸν καθένα, μὲ τὴ θέση ποὺ τοῦ ἀναγνωρίζουμε καὶ ποὺ τοῦ προσφέρουμε στίς κοινότητές μας» (ἔνθ' ἄνωτ.).

Ἡ Ἐκκλησία καὶ τοὺς πρόσφυγες ὑπερασπίζεται καὶ τὴν ξеноφοβία ἀπορρίπτει, ἀλλὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ καὶ ἄλλα προβλήματα ποὺ ἡ παρουσία τῶν προσφύγων δημιουργεῖ δὲν τὰ ἀγνοεῖ. Καὶ ὁ ἀγῶνας της εἶναι μεταξὺ σφύρας καὶ ἄχμονος. Ἡ ἀνεργία, ἡ οἰκονομικὴ κρίση, ἡ δυσχέρεια ἐνσωμάτωσης, οἱ ἐπιρροές καὶ ἐπιδράσεις τῶν προσφύγων στὴν κοινωνία, ἡ φυλετικὴ καὶ παραδοσιακὴ

των διαφοροποίηση δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητες δυσκολίες. Καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἀλλοτριώσεως ὑπαρκτός. Ὅμως ὁ ἀγῶνας συνεχίζεται.

Ἡ Ἐκκλησία διακηρύσσει πὼς ἓνας πρόσφυγας δὲν εἶναι ἓνας κοινὸς μετανάστης. Ἡ ἀπομόνωσή του φθάνει μέχρις ἀπωλείας τῆς ταυτότητός του. Οἱ παλαιστίνιοι ζοῦν ἤδη γιὰ τρίτη γενεὰ μέσα στὰ προσφυγικὰ στρατόπεδα. Ἡ Ποντιφικία Δήλωση γιὰ τὴν Ποιμαντικὴ τῶν Προσφύγων (Ὀκτώβριος 1992) θέτει τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν. Τὰ 17 ἑκατομμύρια σήμερα τῶν προσφύγων σὲ ὅλο τὸν κόσμον εἶναι τὰ θύματα διωγμοῦ ἐξ αἰτίας τῆς φυλῆς, τοῦ θρησκευματος καὶ τῆς πολιτικῆς των ἰδεολογίας. *Καὶ ὅμως ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν δικαίωμα στὴ συνείδηση τοῦ κόσμου, στὸ νὰ ἀποκατασταθοῦν στὴν πατρίδα τους, στὸ νὰ συναντήσουν τὴν ἀγάπη.* Καὶ αὐτὸ εἶναι καθήκον καὶ χρέος τῶν χριστιανῶν. Κάθε χώρα ὅπως ὑποστηρίζει τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν της, ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξει καὶ ἐκεῖνα τῶν προσφύγων ποὺ φιλοξενεῖ. Δὲν συμφωνεῖ ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸ βίαιο ἐπαναπατρισμό, ἰδίως ὅταν αὐτὸς συνεπάγεται κινδύνους γιὰ τὸν ἐπαναπατριζόμενο. Καὶ δὲν ἀνέχεται τὴν σιωπὴ ἔμπρὸς εἰς τὰ προβλήματα τῶν προσφύγων.

Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ δείξει τὸν ἀληθινὸ νόμον τῆς ἀλληλεγγύης ὅπως τὸν διετύπωσεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: *«Εἶτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη»*. Θέτοντας στὴν πρώτη θέση τὴν ἀνθρώπινη ἀξία, οἱ χριστιανοὶ ἀγωνίζονται γιὰ νὰ πέσουν τὰ ἐμπόδια τῶν διακρίσεων ποὺ εἶναι ἄδικες. Καὶ ἐπειδὴ οἱ διακηρύξεις αὐτὲς εἶναι θεωρητικὲς, ἡ Δήλωση προτρέπει τίς τοπικὲς Ἐκ-

κλησίες και μάλιστα τις ένορίες νά εύαισθητοποιήσουν τὰ μέλη των ἔναντι τῶν προσφύγων, τόσον αὐτῶν ποὺ ζοῦν σὲ στρατόπεδα, ὅσον καὶ ἐκείνων ποὺ μένουν σὲ ἐλεύθερους χώρους καὶ κυρίως νά προτρέφουν τοὺς ένορίτες νά συμ-μετάσχουν σὲ ὁμάδες ἐθελοντῶν διακονίας τῶν προσφύ-γων σὲ ἐπίπεδο διανοριακὸ καὶ διεπισκοπικὸ, πρὸς ἀντιμε-τώπισιν πρακτικῶν κυρίως προβλημάτων των. Ἡ συνερ-γασία δὲ αὐτὴ δυνατὸν νά ἐπεκταθῆ καὶ σὲ διαθρησκειακὸ ἐπίπεδο γιὰ μεγαλύτερη ἀπόδοση (Βλ. «*L' Osservatore Romano*», 6-10-1992).

Στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς Δηλώσεως πολλές τοπικὲς Ἐκκλησίες ἀνέλαβαν ἀγῶνα προάσπισης τῶν δικαιωμά-των τῶν προσφύγων στὶς περιοχὲς των. Στὴ Γαλλία π.χ. ἡ Ἐκκλησία ἐκήρυξε ἀγῶνα ἀντιρατσιστικὸ μὲ σύνθημα «*Accueillir l' étranger*» (ν' ἀποδεχοῦμε τὸν ξένο) ἤδη ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο 1992. Συμμετέχουν κληρικοί, ἐπιστή-μονες, νέοι, φοιτητές, ἐργάτες, μαθητὲς καὶ μετανάστες (Βλ. «*La Croix*», 11-3-1993). Ὁ ἀγῶνας στράφηκε καὶ κατὰ τῆς νέας νομοθεσίας γιὰ τοὺς μετανάστες. Καθολι-κοί, προτεστάντες καὶ μουσουλμάνοι, πάλιν στὴ Γαλλία, ὤρθωσαν τὸ ἀνάστημά των μπροστὰ στὴν ἐτοιμαζόμενη νέα νομοθετικὴ ρύθμιση τοῦ θέματος τῶν ξένων, τονίζον-τας ὅτι τὰ προβλήματα τῆς μετανάστευσης δὲν ὀφείλονται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στοὺς ξένους καὶ καλώντας τὸ λαὸ νά συμβάλει στὴν ἐνσωμάτωση τῶν ξένων. Μὲ ἀγά-πη καὶ μὲ κατανόηση. Γιατί ὁ πρόσφυγας δὲν εἶναι τουρί-στας, εἶναι ἓνας ξεριζωμένος ποὺ φέρνει μαζί του τὴ δυ-στυχία του καὶ τὶς πληγὲς του ὅχι τόσο στὸ σῶμα του μὰ στὴν καρδιά του.

Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἔχει ἐφαρμόσει καὶ ἐφαρμόζει στὴν πράξη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀνεκτικότητα πρὸς τοὺς πρόσφυγες, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπε: «ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με». Χιλιάδες Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὴν προσφυγιά, ὅταν ἀπὸ τὶς ἀλησμόνητες πατρίδες κατέφυγαν στὴν Πατρίδα. Τὸ πρόβλημα ἐδῶ ἦταν διαφορετικό. Βρέθηκαν μέσα στὴν Ἑλλάδα ἑκατοντάδες χιλιάδες ξεκληρισμένοι Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς καὶ βρῆκαν καταφύγιο καὶ περίθαλψη. Ἡ Ἐκκλησία στάθηκε στὸ πλευρό τους καὶ καταπολέμησε τὶς προκαταλήψεις ἐνίων ἐντοπίων ἐναντίον τους. Οἱ Ἕλληνες κληρικοί, διωγμένοι καὶ οἱ ἴδιοι ἀκολούθησαν τὸ ποίμνιο στὸ δρόμο τῆς προσφυγιᾶς καὶ ἐδοκίμασαν ὅλες τὶς στερήσεις, τὶς κακουχίες, τοὺς κινδύνους καὶ τὰ βάσανα τῆς ἐξορίας. Ἡ ποιότητα τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Ἕλληνας καὶ ἡ ἰδιόρρυθμη νοοτροπία του στάθηκαν οἱ βασικὲς αἰτίες ποὺ ὅσοι πρόσφυγες ἀλλογενεῖς καὶ ἀλλόφυλοι βρέθηκαν στὴν Ἑλλάδα ἐγνώρισαν ὄχι ἀπλῶς τὴν ἀνεκτικότητα, ἀλλὰ καὶ τὴ συμπαράσταση τῶν ἑλλήνων. Καὶ μόνο οἱ ἐγκληματικὲς πράξεις τῶν ἀλβανῶν προσφύγων κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀνάγκασαν τοὺς Ἕλληνες νὰ περιστείλουν τὴν ἐκδήλωση τῶν πρὸς αὐτοὺς καὶ γενικώτερον τοὺς ξένους αἰσθημάτων ἀμερίστου συμπαραστάσεως. Χιλιάδες πρόσφυγες ζοῦν σήμερα στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔχει μέγα μερίδιο στὴν ἐπιβίωσή των ὅπως συμβαίνει π.χ. στὸ Λαύριο καὶ ἄλλοῦ.

Ἄλλὰ βέβαια αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν. Σήμερα ποὺ ἡ Ἑλλάδα γίνεται ἐκ τῶν πραγμάτων χώρα ὑποδοχῆς προσφύγων, τὸ πρόβλημα θὰ ὀξυνθῆ καὶ ὁ ρόλος τῶν χριστιανῶν θὰ εἶναι μεγάλος. Οἱ Ἕλληνες δὲν ὑπήρξαμε ποτὲ ρατσιστές, ὅμως

εἴμεθα συμφεροντολόγοι. Καί ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε τὰ ἐργατικά χέρια τῶν προσφύγων. Νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε βεβαίως ναί, ἀλλ' ὄχι νὰ τὰ ἐκμεταλλευθοῦμε. Δὲν ἀρμόζει σὲ χριστιανούς. Ἀλλὰ οἱ ξένοι πρέπει νὰ γίνουν καὶ ἐδῶ δεκτοὶ ὅπως εἶναι. Θὰ χρειασθοῦν τὶς ἐκκλησίες των καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀντιδράσουμε. Τὰ σχολεῖα τους ἐνδεχομένως. Θὰ πρέπει νὰ συνηθίσουμε νὰ βλέπουμε στὸ δρόμο μαύρους, κίτρινους, ἀλλὰ μόνο αὐτὸ δὲν φθάνει. Δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθοῦμε στὸ νὰ τοὺς βλέπουμε. Χρειάζεται νὰ τοὺς ἀναγνωρίσουμε καὶ νὰ τοὺς ἐνσωματώσουμε κι ἐμεῖς μέσα στὴν κοινωνία μας. Καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο γιὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐνισχύσει τὰ ἐσωτερικὰ παραδοσιακὰ ἀντισώματα τοῦ Ἕλληνα, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ συστήσει τὴν προσεκτικὴ μεταχείριση, μὲ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἀλλὰ χωρὶς ἄκριτες μιμήσεις τοῦ ξένου, τοῦ πρόσφυγα, τοῦ δεδιωγμένου. Ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι πλούσια χώρα καὶ δὲν διαθέτει κρατικὴ ὑποδομὴ γιὰ ὑποδοχὴ προσφύγων. Ὅμως πρέπει νὰ ἐτοιμάζεται. Οἱ γειτονικὲς ἐστῖες πολέμων παράγουν πρόσφυγες ποὺ βλέπουν τὴν Ἑλλάδα ὡς παράδεισο. Τοὺς Ἕλληνας πρόσφυγες τοὺς δεχθήκαμε κάποτε καὶ τοὺς περιθάλαψαμε. Τοὺς ξένους; Τὸ χριστιανικὸ, μὰ καὶ τὸ διεθνὲς καθήκον μας εἶναι νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦμε ὡς ἀδελφούς. Τὸ κατὰ πόσον θὰ τὸ ἐπιτύχουμε εἶναι θέμα καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας. Νὰ ἐμπνεύσει σὲ ὅλους τὴν παραμυθία καὶ τὴν ἀγάπη, τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀδελφосὺνη. Νὰ βγάλει τοὺς πρόσφυγες ἀπὸ τὴν ἀπάνθρωπη ἀβεβαιότητα ποὺ τοὺς συντροφεύει μπροστὰ σ' ἓνα ἀκαθόριστο μέλλον.

Ἡ περὶ προσφύγων διεθνῆς νομοθεσία ἀναζητεῖ βελτίωση, ἀλλ' οἱ πραγματικὲς ρίζες τοῦ προβλήματος εἶναι ἄλλοῦ. Στὴν ἀλλαγὴ τῶν θεσμῶν καὶ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν αἰτίων ποὺ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ πάρουν τὸ δρόμο τῆς φυγῆς. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καλῆς θελήσεως καλοῦνται νὰ ἐργασθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Καὶ οἱ χριστιανικὲς κυβερνήσεις πολὺ περισσότερο. Ἀλλὰ βέβαια ὅσο δὲν θὰ λύνεται τὸ πρόβλημα, θὰ καλοῦνται λαὸς καὶ κυβερνήσεις νὰ δείξουν ἀνοχή καὶ ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς πρόσφυγες. Πρέπει τελικὰ νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα ἓνας λαός, ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἄγὰ Χὰν ἐτόνισε: «Ἄν δὲν τὸ κάνουμε, οἱ συνέπειες δὲν θὰ εἶναι μόνο ἠθικὲς ἢ φιλοσοφικὲς. Θὰ εἶναι αὐτοκαταστροφικὲς» («Καθημερινή», 8-8-1993). Ἀλλὰ καὶ οἱ κατ' ἰδίαν λαοὶ μποροῦν νὰ κάνουν πολλὰ. Τελικὰ ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἀρκεῖ νὰ φέρεται ὡς ἄνθρωπος - μέλος ἑνὸς σώματος καὶ ὄχι ὡς αὐτόνομος, ἀποκομμένος ἀπὸ τὸν κορμὸ κλάδος, ποὺ βέβαια εἶναι καταδικασμένος κοινωνικά. Καὶ αὐτὸ μόνο ἢ χριστιανικὴ ἀγάπη μπορεῖ νὰ τοῦ τὸ μάθει.

«Ἀνάρμοστος» προσηλυτισμὸς
καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία κατὰ τὴν
νομολογία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου
Ἀνθρώπινων Δικαιωμάτων*

Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἐφέτος ἡ ἐτήσια μνήμη τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, Ἐπισκόπου καὶ καθιερωμένου προστάτου τῶν διακόνων τῆς Θέμιδος, μᾶς συνεχέντρωσεν εἰς τὸν φιλόξενον τοῦτον τόπον μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπωφεληθεῖ τῆς εὐκαιρίας γιὰ νὰ σᾶς ἐκδηλώσει τὰ αἰσθήματα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀγάπης, μὲ τὰ ὁποῖα περιβάλλει ὅλους ὅσοι ὑπηρετοῦν μὲ ἐντιμότητα, ἀκεραιότητα καὶ ὑψηλοφροσύνη τὸ ἰδεῶδες τῆς Δικαιοσύ-

* Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ νομικοῦ κόσμου (δικαστές, δικηγόρους, συμβολαιογράφους, ἐπιμελητές κ.λπ.) τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν των σύναξιν, ποὺ ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ της Κέντρου στίς 4 Ὀκτωβρίου 1994 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προστάτου αὐτῶν.

νης στὰ πλαίσια τῆς δημοκρατικῆς μας πολιτείας. Καί χαίρω διότι ἔχω τὴν χαρὰν καὶ τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ὑποδέχομαι ἐδῶ, ὅπως πάντοτε, καὶ νὰ σᾶς καθιστῶ κοινωνοὺς ὄχι μόνο τῶν συναισθημάτων μου, ἀλλὰ καὶ τῶν σκέψεών μου. Σκέψεων ποὺ κινοῦνται σὲ γνώριμα γιὰ σᾶς πεδία, ἀλλὰ καὶ ποὺ ταυτόχρονα ἄπτονται τῶν ἐνδιαφερόντων καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι κατ' ἀρχὰς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τίς πιὸ ἐγκάρδιες εὐχές μου γιὰ τὴ σημερινὴ ἑορτή, εὐχές ἀγάπης, τιμῆς καὶ ἀναγνώρισης τῆς προσφορᾶς σας σ' ἓνα κόσμο, ποὺ ταλανίζεται ἀπὸ τὴν ἀδικία, τὴν εὐτέλεια, τὴ χαμέρπεια, τὴν ἀδιστακτοσύνη, τὴν κακία καὶ τὰ πάθη, καὶ στροβιλίζεται μέσα στὴ δίνη τῶν ποικίλων κακῶν ποὺ ὀριοθετοῦν τὴ γραμμὴ ποὺ διαχωρίζει τὴν ἔνομη τάξη ἀπὸ τὴν παρανομία καὶ τὸ ἄδικο ἀπὸ τὴν ἠθικὴ. Αὐτοῦ τοῦ κλίματος θῦμα εἶναι καὶ ἡ Δικαιοσύνη στὴν πατρίδα μας, τῆς ὁποίας οἱ λειτουργοὶ βάλλονται ἀδεῶς καὶ ἀνοικτιρμόνως πότε ὡς «διεφθαρμένοι» καὶ πότε ὡς «κατευθυνόμενοι», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μειώνεται ἐπικίνδυνα τὸ κῦρος τοῦ θεσμοῦ ποὺ ὑπηρετοῦν στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ καὶ νὰ καταρρέουν τὰ βάρη τοῦ πολιτεύματος.

Ἡ προσπάθεια ὑποταγῆς τῆς Δικαιοσύνης στὰ κομματικὰ κελεύσματα, μὲ ἀνάλογη ἀναίρεση τῆς συνταγματικῆς ἀνεξαρτησίας της, συνιστᾷ στυγνὴ ἐπέμβαση τῶν δύο ἄλλων ἐξουσιῶν τοῦ πολιτεύματος εἰς τὰ ἐσωτερικά της καὶ ἀπεργάζεται εὐρύτατο καὶ μοιραῖο πλῆγμα κατὰ τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Λαοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ εὐχή μου εἶναι νὰ παραμείνει ἡ Δικαιοσύνη ἐλευθέρα ἀπὸ ὅποιεσδήποτε ἐπεμβάσεις καὶ ἀνεξάρτητη γιὰ νὰ ἐπιτελέσει τὸ

λεπτό της ἔργου, μὲ ὅλους τοὺς παράγοντές της προσηλωμένους σ' αὐτὸ καὶ στὴν ἐπιτυχῆ ὀλοκλήρωσή του. Καὶ στὴ συνέχεια παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς παρουσιάσω τὸ θέμα ποὺ ἐπέλεξα νὰ σᾶς ἀπασχολήσω, ἐπειδὴ ἔκρινα ὅτι τοῦτο χαρακτηρίζει ἢ περιστασιακὴ ἐπικαιρότητα ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ θεωρητικότητά μὲ τίς πρακτικὲς τῆς προεκτάσεις στὴν ἐποχὴ μας.

Τὸ θέμα ἐπιγράφεται: «“*Ἀνάρμοστος*” προσηλυτισμὸς καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία κατὰ τὴν νομολογία τοῦ *Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων*» καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν θεώρηση τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ ἀσκουμένου προσηλυτισμοῦ μὲ χρῆση ἀνάρμοστων, ἤτοι παράνομων καὶ ἀνήθικων μέσων καὶ τοῦ συνταγματικὰ κατοχυρωμένου δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ὅπως αὐτὸ ἰσχύει στὴ χώρα μας.

Τὴν ἀφορμὴν γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ θέματος αὐτοῦ πρόσφεραν ἄφ' ἑνὸς μὲν οἱ μεθοδευμένες καὶ συστηματικὲς δυσφημιστικὲς ἐπιθέσεις τῶν διαφόρων ἐλευθέρως δρώντων στὴν Ἑλλάδα αἰρετικῶν, καὶ δὴ τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν κυρίως, ἐνώπιον διεθνῶν ὀργανισμῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζουν ὡς χώραν ὅπου ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία δὲν ὑφίσταται καὶ οἱ θρησκευτικὲς μειονότητες διώκονται ἀπὸ τὰ δικαστήρια μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἀσκοῦν ἀθέμιτο προσηλυτισμὸ σὲ βάρος τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας¹, ἄφ' ἑτέρου δὲ ἡ πρόσφατη σχετικὴ ὑπ'

1. Τὰ θέματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπασχολήσαμε, κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια τὴν ὁμήγηρη τῶν νομικῶν μας, ἦταν, κατὰ σειρὰν, τὰ ἑξῆς: α) Ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας κατὰ τὸ σχέδιο Γαζῆ (1976), β) Κίνδυνοι ἀπὸ τίς προτάσεις τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Προσωπικῆς Καταστάσεως πρὸς διαμόρ-

ἀριθμ. 3/1992/421 τῆς 23-5-1993 ἀπόφαση τοῦ Εὐρωπ. Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Τὸ ἐν ἰσχύι Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἀπαγορεύει ρητῶς τὴν ἄσκηση προσηλυτισμοῦ (ἄρθρο 13 παρ. 2). Προσηλυτισμὸς δέ, κατὰ τὰ παγίως παραδεδεγμένα στὴν ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, εἶναι ἡ προσπάθεια μεταβολῆς τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τοῦ ἄλλου μὲ δόλια μέσα καὶ ὑποσχέσεις. Τὰ μέσα αὐτὰ παρουσιάζει ἀναλυτικότερα τὸ ἄρθρο 4 παρ. 21 τοῦ Α.Ν. 1363/38 «Περὶ κατοχυρώσεως διατάξεων... τοῦ Συντάγματος», ὅπου, μεταξὺ ἄλλων, διευκρινίζεται ὅτι «προσηλυτισμὸς ἰδίᾳ εἶναι ἡ διὰ πάσης φύσεως παροχῶν ἢ δι' ὑποσχέσεως τοιούτων ἢ ἄλλης ἡθικῆς ἢ ὑλικῆς περιθάλψεως διὰ μέσων ἀπατηλῶν, διὰ καταχρήσεως τῆς ἀπειρίας ἢ ἐμπιστοσύνης ἢ δι' ἐκμεταλλεύσεως τῆς

φωσιν τοῦ δικαίου μας (1977), γ) Ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας (1978), δ) Ἡ κατάργηση τοῦ ὄρκου ὡς ἀποδεικτικοῦ μέσου (1979), ε) Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου ἰσονομίας τῶν ἐλλήνων (1980), στ) Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς (1981), ζ) Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου (1982), η) Ἐκκλησία καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1983), θ) Τὰ βασανιστήρια: Μαστίγωμα τῆς προσωπικότητος. Ἡ Ἐκκλησία στὴν πρωτοπορία γιὰ τὴν κατάργησή τους (1984), ι) Ρατσισμός: Λεηλασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς (1985), ια) Παραθρησκευτικοὶ Ὀλοκληρωτισμοὶ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα στὴν Ἑλλάδα (1986), ιβ) Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1987), ιγ) Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως (1988), ιδ) Μία ὁμολογία Χριστοῦ (ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτη) (1989), ιε) Τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ παραβιάσεις των (1990), ιστ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως στὸ Ἰσλάμ (1991), ιζ) Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἔθνικῶν μειονοτήτων (1992), ιη) Τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων στὸ ἄσυλο καὶ ἡ ξενοφοβία. Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας (1993).

ἀνάγκης, τῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας ἢ κουφότητος ἄμεσος ἢ ἔμμεσος προσπάθεια πρὸς διείσδυσιν εἰς τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν ἑτεροδόξων, ἐπὶ σκοπῷ μεταβολῆς τοῦ περιεχομένου αὐτῆς». Ἡ ἐνδεικτικὴ ἀναφορὰ τῶν κολασίμων μέσων, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται, συνθέτουν τὴν ἀντικειμενικὴ ὑπόστασιν τοῦ ἀδικήματος, συγχωρεῖται δὲ καὶ δὲν συνιστᾷ ἀοριστίαν ἢ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ἀντισυνταγματικὴ, διότι ἡ λέξις «ἰδίᾳ» ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Α.Ν. 1363/38 ἀφορᾷ στὰ μέσα καὶ στὶς μεθόδους ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ δρᾶστης τοῦ ἀδικήματος τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ ὄχι στὴν ἔννοια τῆς διείσδυσης στὴ θρησκευτικὴ συνείδηση τοῦ ἑτεροδόξου, ἢ ὁποῖα δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτὸν συνταγματικῶς νὰ τεθεῖ στὸν νόμο ὑπὸ μορφὴν ἀόριστον ἢ ἐνδεικτικὴν ἐπειδὴ θὰ παρεβίαζε τὸν κανόνα nullum crimen, nulla poena sine lege (βλ. Γ. Κρίππα: «Τὸ ἔγκλημα τοῦ προσηλυτισμοῦ ἰδίᾳ ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς αὐτουργίας», στὰ «Ποινικὰ Χρονικά» Α΄, σ. 314). Σημειώνεται ὅτι σήμερον ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται στὴν Ἑλλάδα καὶ τιμωρεῖται ποινικᾶ ὄχι μόνον ὅταν γίνεται σὲ βᾶρος τῆς ἐπικρατοῦσης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ ἑτεροδόξους ἢ ἑτεροθρήσκους, ἀλλὰ καὶ σὲ βᾶρος ὁποιασδήποτε ἄλλης γνωστῆς θρησκείας.

Τὶς διατάξεις αὐτές, καίτοι μετὰ πολλῆς φειδοῦς ἐφαρμοζόμενες ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια πρὸς προστασίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ ἐνσυνείδητες προσηλυτιστικὲς προσπάθειες ἑτεροδόξων καὶ ἀλλοθρήσκων, οἱ «ἱεραπόστολοι» αὐτοὶ θεωροῦν ὡς ἀντισυνταγματικὲς καὶ ὡς στρεφόμενες ἐναντίον τῆς Συμβάσεως πρὸς Προστασίαν τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καὶ μάλιστα τοῦ ἄρθρου 9 αὐτῆς, τὸ

ὁποῖον προβλέπει ὅτι «ἕκαστος ἔχει δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας σκέψεως, συνειδήσεως καὶ δρασκείας. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ περιλαμβάνει τὴν ἐλευθερία μεταβολῆς τῆς δρασκείας ἢ πεποιθήσεων καὶ τὴν ἐλευθερία ἀτομικῶς ἢ μαζὶ με ἄλλους, δημοσίᾳ ἢ ἰδιωτικῶς, ἐκδηλώσεως τῆς δρασκείας ἢ τῶν πεποιθήσεων εἰς τὴν λατρεία, τὴν διδασκαλίαν, στὴν πρακτικὴ καὶ στὰ λειτουργικά (παρ. 1). Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκδηλώσεως τῆς δρασκείας ἢ τῶν πεποιθήσεων ὑπόκειται μόνο στοὺς περιορισμοὺς ποὺ ὀρίζονται ἀπὸ τὸν νόμο καὶ εἶναι ἀναγκαῖοι σὲ μιὰ δημοκρατικὴ κοινωνία πρὸς ἐξασφάλιση τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, προστασία τῆς δημοσίας τάξεως, τῆς ὑγείας, τῆς ἠθικῆς ἢ τῆς προστασίας τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἄλλων» (παρ. 2).

Ἡ ἐπιδίωξη τῶν διαφόρων αἰρετικῶν ποὺ ἔχουν εἰσέλθει στὴ χώρα καὶ με προκάλυμμα τὴν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς τῶν συνειδήσεως, ἐπιδίδονται σὲ μιὰ ἀσύστολη καὶ σαφῶς παράνομη προσηλυτιστικὴ δραστηριότητα σὲ βάρος τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ κατάργηση τῶν ἀνωτέρω περὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ διατάξεων, ὥστε νὰ ἀφεθεῖ πλήρης ἐλευθερία στὶς κινήσεις τῶν. Ἄς σημειωθεῖ δὲ ὅτι παρεμφερῆς πρὸς τὴν περὶ προσηλυτισμοῦ διάταξη τοῦ ἐλληνικοῦ Συντάγματος ὑπάρχει σὲ ὅλα τὰ Συντάγματα τῶν πολιτισμένων κρατῶν, καὶ τοῦτο διότι τὸ ἀδίκημα τοῦτο στρέφεται κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ καταπατᾷ βάνουσα καὶ ἀπάνθρωπα τὰ ἀτομικά του δικαιώματα. Κατὰ συνέπειαν ὡς παράλογη τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἐκληφθεῖ ἡ ἀξίωση τῶν προσηλυτιστικῶν αὐτῶν κύκλων περὶ καταργήσεως στὴν Ἑλλάδα καὶ μόνο σ' αὐτὴν τῆς σχετικῆς περὶ προσηλυτισμοῦ διατάξεως, οἱ δὲ

κατὰ τῆς Ἑλλάδας συνδεδουασμένες ἐπιθέσεις των ἐνώπιον διεθνῶν βημάτων, ὡς χώρας στήν ὁποίαν δῆθεν καταδιώκονται οἱ θρησκευτικῆς μειονότητες ἐπειδὴ ἰσχύουν οἱ ἀπαγορευτικῆς τοῦ προσηλυτισμοῦ διατάξεις, πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν σὲ ἐπιμελῶς καταστρωμένο σχέδιο, ποὺ ἀποβλέπει στὴ δυσφήμιση τῆς χώρας καὶ στὸν ἐκβιασμό τῆς κυβερνήσεως νὰ ὑπαναχωρήσει καὶ ἄρει καὶ τὸ τελευταῖο ἰσχνὸ ἐμπόδιο στὴν ἰσοπεδωτικὴ καὶ δυναστευτικὴ τῶν συνειδησεων πρακτικὴ ποὺ ἀκολουθοῦν οἱ αἱρέσεις.

Ἡ προσπάθεια μάλιστα αὐτὴ ἔχει ἐνταθεῖ τελευταία μετὰ τὴν ἔκδοση τῆς ὑπ' ἀριθμ. 3/1992/421 τῆς 23-5-1993 ἀποφάσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ ἐξεδόθη ἐπὶ προσφυγῆς τοῦ Ἑλληνα χιλιαστὴ Μίνωα Κοκκινάκη, ἑτῶν 83, ὁ ὁποῖος κατηγοροῦσε τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἐφαρμόζει παράνομα καὶ ἀντισυνταγματικὰ τὸν νόμο τοῦ προσηλυτισμοῦ. Οἱ χιλιαστὲς ἰσχυρίζονται, παραπλανητικὰ βέβαια, ὅτι δῆθεν ἡ ἀπόφαση αὐτὴ κατεδίκασε τὴν Ἑλλάδα διότι «διώκει ποινικῶς τοὺς χιλιαστὰς ἐπὶ προσηλυτισμῶ», θέλοντες νὰ δώσουν στὴν ἀπόφαση αὐτὴ τὴν στρεβλὴ ἐρμηνεία ὅτι τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριον κατεδίκασε τὸν προσηλυτισμό, ἐνῶ τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο συμβαίνει, ὅπως θὰ ἀποδείξωμε στὴ συνέχεια. Μιὰ τέτοια ὅμως ἐρμηνεία εἶναι προφανὲς ὅτι συμφέρει στοὺς χιλιαστὲς καὶ στοὺς ποικίλους δράστες τοῦ ἐγκλήματος τοῦ προσηλυτισμοῦ, προκειμένου νὰ ἐκβιάσουν μιὰ τροποποίησιν τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας ποῦ, ἐκκινώντας ἀπὸ τὴ δῆθεν ἀντισυνταγματικότητά τῆς περὶ προσηλυτισμοῦ διατάξεως, θὰ ὠδηγοῦσε ἀναπόφευκτα στὴν κατάργησίν της.

Σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω τὸ Σύνταγμά μας ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν πολιτῶν τοῦ (ἄρθρο 13) ποὺ ἀποτελεῖ ἀπαραβίαστο ἔννομο ἀγαθὸ προστατευόμενον, ὑπὸ προϋποθέσεις. Τοῦτο σημαίνει ὅτι κάθε πολίτης δικαιούται νὰ πιστεύει σὲ ὅποιον Θεὸν θέλει ἢ καὶ νὰ μὴ πιστεύει πουθενὰ καὶ νὰ ἀσκεῖ ἀκωλύτως τὰ τῆς λατρείας τοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος νόμοι ἀποβλέπουν εἴτε στὴ διαμόρφωση τοῦ ἀναγκαίου νομικοῦ πλαισίου ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἀσκεῖται ἐλεύθερα τὸ δικαίωμα αὐτό, εἴτε στὴν περιθρῖγκωση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ ἀπὸ παρεκκλίσεις, καταχρήσεις καὶ ἄλλες ἐνέργειες ἢ παραλείψεις ποὺ τὸ περιορίζουν ἢ καὶ τὸ καταργοῦν. Καταχρηστικὴ ὅπωςδήποτε ἀσκηση τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας συνιστᾷ τὸ ἀδίκημα τοῦ προσηλυτισμοῦ, διότι δι' αὐτοῦ δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ τὴν ἐλεύθερη διάδοση τῆς διδασκαλίας μιᾶς οἰασδήποτε γνωστῆς θρησκείας, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ δόλια καὶ μὲ χρήση ἀθέμιτων μέσων προσπάθεια ὑπείσσευσης στὴ θρησκευτικὴ συνείδηση ἀνυποφίαστων ἀνθρώπων, μὲ σκοπὸ τὴ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου της.

Ἀρχικὰ καὶ μέχρι τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 τὸ ἀδίκημα τοῦ προσηλυτισμοῦ ἐστρέφετο κατὰ παντὸς ὅστις τὸ διέπραττε σὲ βάρος τῆς ἐπικρατοῦσης ἐν Ἑλλάδι θρησκείας. Ἐκτοτε ὅμως (1975) ἐπεξετάθη καὶ προστατεύει καὶ τις ἄλλες γνωστὲς θρησκείες, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ὄχι μόνον οἱ αἰρετικοὶ καταδιώκονται ποινικὰ ἀν χρησιμοποιοῦν μέσα παράνομα, ἀθέμιτα ἢ ἀνήθικα γιὰ νὰ προσελκύσουν ὀπαδοὺς στὴν αἵρεσή των, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀρθόδοξοι ἐὰν καὶ αὐτοὶ μετέρχονται ὑπὲρ τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τὰ ἴδια

μέσα σὲ βάρος τῶν ἄλλων γνωστῶν θρησκευτῶν (Contra ο Γ. Κρίππας, ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 315-316). Καί εἶναι βέβαια γνωστὸν ὅτι κατὰ τίς συζητήσεις στὴ Βουλὴ τῶν διατάξεων τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τινων ἢ παντελῆς διαγραφῆς τῆς περὶ προσηλυτισμοῦ διατάξεως (Συνεδρίαση 23-4-1975), τελικὰ ὅμως ἐπεκράτησε ἡ ἄποψη νὰ ἀπαγορευθεῖ γενικὰ ὁ προσηλυτισμὸς χωρὶς διάκριση ἐπικρατοῦσης θρησκείας καὶ γνωστῶν θρησκευτῶν μὲ ρητὴ ἀναφορὰ στὸν Α.Ν. 1363/38 (Βλ. Γ. Πουλῆ: «Τὸ ἔννομο ἀγαθὸ ποῦ προστατεύεται μὲ τὸ ἔγκλημα τοῦ προσηλυτισμοῦ», «Ποινικὰ Χρονικά», ΛΓ', σ. 225). Μὲ ἄλλα λόγια ἐπεκράτησε ἡ ἄποψη ὅτι μὲ τίς διατάξεις τοῦ Συντάγματος περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ περὶ προσηλυτισμοῦ προστατεύεται ἡ ἐλευθερία ἐμμονῆς καὶ ἡ ἐλευθερία μεταβολῆς θρησκείας, ποῦ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ συνείδησης.

Ὁ δὲ προσηλυτισμὸς ἀναιρεῖ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ δικαίωμα, ἐφ' ὅσον ἡ καταφυγὴ σὲ ἀνορθόδοξα μέσα μεταβολῆς τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης κάποιου ἀτόμου, συνιστᾷ σαφῆ προσβολὴ τοῦ δικαιώματος οὐσιαστικὰ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας του, τὴν ὁποῖαν ἐγγυᾶται τὸ Σύνταγμα. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπῆρχεν ὁ ποινικὸς κολασμὸς τοῦ ἀδικήματος τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἡ ἀντίστοιχη συνταγματικὴ διάταξη θὰ καθίστατο ἀπλῆ θεωρητικὴ διακήρυξη. Ζήτημα ὅμως συνταγματικὸ θὰ ἐγεννᾶτο ἀντιθέτως ἐὰν παρὰ τὴν συνταγματικὴ ἀπαγόρευση τοῦ προσηλυτισμοῦ ὁ κοινὸς νομοθέτης τὸν ἐπέτρεπε εἴτε διὰ καταργήσεως τοῦ σχετικοῦ νόμου εἴτε διὰ προβλέψεως τόσο χαμηλῆς ποινῆς ποῦ θὰ καθιέρωνε τὴν ἀτιμωρησίαν εἴτε δι' ἀποδόσεως στὴν ἔννοια τοῦ προσηλυτισμοῦ ὅπως διαφορετικοῦ περιεχομένου ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ τοῦ

ἔδωσε ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης (Βλ. Γ. Κρίππα: «Τὸ ἔγκλημα τοῦ προσηλυτισμοῦ ἰδίᾳ ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς αὐτουρ-γίας», στά «Ποινικὰ Χρονικά», Λ', σσ. 313-314).

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἐπαναληφθεῖ ὅτι σὲ ὅλες τις πολιτισμένες χώρες τοῦ κόσμου ὁ προσηλυτισμὸς διώκεται ὡς ἀδίκημα, σὲ ὠρισμένες δὲ ἀπὸ αὐτές, τῆς συνταγματικῆς προστασίας τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας δὲν ἀπολαμβάνουν συλλήβδην ὅλες οἱ ὡς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρα ἐμφανιζόμενες «θρησκευτικὲς κινήσεις» ὅπως εἶναι π.χ. οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά. Εἰδικότερα στὴ Γαλλία οἱ ὀργανώσεις τῶν χιλιαστῶν δὲν ἀναγνωρίζονται ὡς θρησκευτικὲς καὶ τὸ περιοδικό τους «Σκοπιά» ἔχει ἀπαγορευθεῖ, μὲ ἀλλεπάλληλες ἀποφάσεις τοῦ γαλλικοῦ Σ.π.Ε. (Βλ. ἀποφάσεις τῆς 14-5-1982, 1-2-1986 κ.λπ. ἐν: J. Roche: «*Libertés publiques*», 1987, σ. 106, J. Robert: «*La liberté religieuse et le regime des cultes*», σ. 107). Στὴ Γερμανία οἱ χιλιαστὲς δὲν προστατεύονται συνταγματικῶς (Βλ. H. Schmitt: «*Straftaten gegen Religion und Weltanschauung*», 1982, σ. 77). Στὴν Ἑλλάδα θεωροῦνται ὡς «γνωστὴ θρησκεία» κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀρθροῦ 13 τοῦ Συντάγματος καὶ ἀπολαύουν συνταγματικῆς καὶ νομικῆς προστασίας, ἐνῶ οὔτε γνωστὴ θρησκεία εἶναι (Βλ. Κ. Βαβούσκου: «Ὁ νομικὸς χαρακτῆρ τῆς κινήσεως τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά», «Ἀρμενόπουλος», 1980, σ. 1004) καὶ προσηλυτισμὸν ἀσκοῦν ἀπροκάλυπτα καὶ σὲ μεγάλη ἔκταση.

Τὴν ἄσκηση προσηλυτισμοῦ ἔχουν καταδικάσει καὶ τὰ μέλη τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.) κατ' ἐπανάληψιν, ἢ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἢ ΡΚαθολική,

θεωρώντας τον ως «ένα από τα κυριότερα εμπόδια στην προσπάθεια προωθήσεως της χριστιανικής ενότητας. Οί καταστροφικές επιπτώσεις του προσηλυτισμού έπεσημάνθησαν συχνά τα τελευταία χρόνια από διάφορα οίκουμενιστικά συνέδρια καθώς και από την Κεντρική Έπιτροπή του Π.Σ.Ε. τον Σεπτέμβριο του 1991 ή όποία, έξ άφορμής συζητήσεων σχετικά με την Ούνία (στην Ούκρανία, Τρανσυλβανία και Τσεχοσλοβακία) και την άσύστολη δραστηριοποίηση ποικίλων προτεσταντικής προελεύσεως «ίεραποστολών» σχεδόν σέ όλες τις έκ παραδόσεως όρθόδοξες χώρες της Εύρώπης και της Μ. Άνατολής είχε ζητήσει μιá σέ βάθος εξέταση του επίμαχου αυτού θέματος, με σκοπό νά επιτύχει κάποια πειθαρχία στον τομέα ίεραποστολής» (Γ. Τσέτση: «Κοινή μαρτυρία και προσηλυτισμός», στην «Ένημέρωση», 2/1993). Οί διαπιστώσεις αυτές στρέφονται εϋθέως έναντίον όλων εκείνων των μελών είτε περιθωριακών θρησκευτικών κοινοτήτων, είτε και των μεγάλων θρησκειών, που άναλαμβάνουν νά άσκήσουν τó έργον του προσηλυτισμού μεταξύ χριστιανικών λαών και μάλιστα, κατά κύριον λόγον, όρθόδοξων, οί όποιοι έκλαμβάνονται προφανώς ως ειδωλολάτρες που πρέπει νά έκχριστιανισθούν. Οί όρθόδοξοι έχουν κατ' επανάληψη καταδικάσει την άσκηση προσηλυτισμού σέ βάρος των ή σέ βάρος άλλου και δέν έδίστασαν νά καταγγείλουν και αυτήν άκόμη την ΡΚαθολική Έκκλησία και την Ούνία που μετέρχονται τέτοιες μεθόδους σέ βάρος των στίς χώρες του τ. ύπαρκτου σοσιαλισμού και της Μ. Άνατολής. Και βεβαίως πολλές φορές και κατ' επανάληψη και ό Πάπας της Ρώμης έχει καταδικάσει θεωρητικά τον προσηλυτισμό, τελευταία δέ και ή μικτή θεολογική Έπι-

τροπή του Διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξου καὶ ΡΚαθολικῆς Ἐκκλησίας πού συνῆλθε τὸ 1993 στὸ Μπαλαμὲντ τοῦ Λιβάνου κατεδίκασε καὶ αὐτὴ τὸν προσηλυτισμό, ὀποθενδήποτε καὶ ἂν αὐτὸς προέρχεται.

Ὅστόσον ἡ Ἑλλάδα πού εἶναι πεδίο ἄσκησης ἀσύστολου προσηλυτισμοῦ ἄγεται συχνὰ ἐνώπιον τῶν διεθνῶν δικαστηρίων καὶ βημάτων μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι οἱ δικαστικές της ἀρχές καταδιώκουν τοὺς «ἱεραποστόλους» τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν δοξασιῶν των, ἀποκρύπτουσες ὅμως ἐπιμελῶς ὅτι κατὰ τὴν διαδικασίαν αὐτὴν μετέρχονται μέσα προσηλυτιστικά, δηλ. παραβιάζουν καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς χώρας καὶ τοὺς νόμους της.

Τίς ἐνδιαφέρει νὰ καταγγέλλεται ἡ πατρίδα μας ὡς χώρα ἀνελεύθερη, ὅπου οἱ θρησκευτικὲς μειονότητες καταδιώκονται καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία δὲν ἰσχύει, κάθε δὲ δικαστικὴ ἀπόφαση ἐλληνικοῦ Δικαστηρίου πού καταδικάζει εἴτε εὐαγγελικούς (περίπτωση π.χ. Κ. Μακρῆ) εἴτε χιλιαστές (περίπτωση Μίνωα Κοκκινάκη) γιὰ ἄσκηση προσηλυτισμοῦ εἴτε πεντηκοστιανούς προβάλλεται πρὸς τὰ ἔξω ὡς ἀπόδειξη ἀνελευθερίας καὶ κρατικῆς καταστολῆς, πού μάλιστα ἐνεργεῖται ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴ πίεση τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπιδιώκουν νὰ παραστήσουν τὴ χώρα μας ὡς «θεοκρατικὴ» χομεϊνικοῦ τύπου, γιὰ νὰ ἐπισύρουν κατ' αὐτῆς διεθνεῖς κυρώσεις ἢ νὰ τὴν ἀναγκάσουν νὰ ἀπέχει ἀπὸ τῆς λήψεως μέτρων ἐναντίον των. Ἄν ὅμως ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι καὶ ἀσύδοτοι οἱ προσηλυτιστές, τότε θὰ παραβιάζουν αὐτοὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ θὰ καταδυναστεύουν τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο.

Τὰ ἐλληνικὰ δικαστήρια, ἐλέχθη πιὸ πάνω, εἶναι ἀρκετὰ

φειδωλὰ στὴν κατάγνωσιν ποινῶν σὲ βᾶρος προσηλυτιστῶν, ἐπειδὴ εἶναι μὴ εὐκόλως ἀποδείξιμα τὰ πραγματικὰ στοιχεῖα ποὺ συνιστοῦν τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἀντικειμενικῆς ὑπόστασιν τοῦ ἐγκλήματος τοῦ προσηλυτισμοῦ, πολλὰ δὲ τέτοιαι περιπτώσεις δὲν ἄγονται καὶ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, ἐπειδὴ τὸ ἀδίκημα διώκεται κατ' ἐγκλήσιν καὶ τὰ θύματα δὲν εἶναι πάντοτε πρόθυμα νὰ ἀναλάβουν νὰ ὑποβληθῶν στὴν ταλαιπωρία μιᾶς δικαστικῆς περιπέτειας, ὅπου συνήθως τὰ διενεργήσαντα τὸν προσηλυτισμὸ ὄργανα διαθέτουν ἰσχυρὴ δικανικὴ ὑποστήριξιν, ἄφθονα οἰκονομικὰ μέσα καὶ μεθόδους ἀποθάρρυνσιν τῶν θυμάτων ἀπὸ τῆς ἐμμονῆς τῶν στὴν ἰδέα τῆς καταμῆνυσης τῶν δραστῶν. Ὡστόσο εἶναι ἀξιοθαύμαστες ὅσαι ἀποφάσεις τῶν ἐλληνικῶν δικαστηρίων καταγινώσκουν ποινὴν γιὰ ἀποδεδειγμένες προσηλυτιστικὰς ἐνέργειαι, ὅπως ἡ πρόσφατη ὑπ' ἀριθμ. 480/92 τοῦ Ποινικοῦ Τμήματος Α.Π. ποὺ δέχθηκε ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς σὲ βᾶρος παιδιῶν, ἐφ' ὅσον αὐτὰ ἔχουν βαπτισθῆ κατὰ τὸ ὀρθόδοξο δόγμα καθὼς καὶ κάθε προσπάθεια νὰ ἀλλάξουν δόγμα, ἔστω κι ἂν αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν καὶ μάλιστα τὴ μητέρα. Τὸ δικαστήριον ἀπέρριψε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς μητέρας, ποὺ ἀνῆκε στὸ δόγμα τῶν Πεντηκοστιανῶν, ὅτι εἶναι ἀντισυνταγματικὴ, ὡς ἀντίθετη μὲ τὴ συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος, ἡ δυσμενῆς μεταχείριση τῶν ἄλλων θρησκειῶν καὶ δογμάτων ἔναντι τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Τὸ δικαστήριον ἔκρινε ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς εἶναι ἀβάσιμος καὶ στηρίζεται σὲ ἀνακριβῆ προϋπόθεσιν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπαγόρευση τοῦ προσηλυτισμοῦ ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς πιστοὺς τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος.

Μέγας θόρυβος προξενήθηκε τελευταία από την άνωτέρω μνημονευθείσα απόφαση του Εύρωπαικού Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς προσφυγῆς τοῦ Ἑλληνα χιλιαστοῦ Μ. Κοκκινάκη. Ἡ περὶ ἧς ἀπόφαση καταδικάζει τὴν Ἑλλάδα ὄχι διότι ἔχει σὲ ἰσχὺ νόμο κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἀλλὰ δι' ἀνεπαρκῆ αἰτιολογία. Ἀντίθετα μὲ ὅσα ἡ χιλιαστικὴ προπαγάνδα ἐπιχειρεῖ νὰ διαδώσει, τὸ Εὐρωπαικὸ Δικαστήριον ἐδέχθη μὲ τὴν ἀπόφασή του αὐτὴ ὅτι ἡ διάταξη τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου ποὺ τιμωρεῖ τὸ ἀδίκημα τοῦ προσηλυτισμοῦ δὲν παραβιάζει τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ δὲν προσκρούει στὴν εὐρωπαικὴ Σύμβαση γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ δέχεται ἐπιπλέον ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐλεύθερης διάδοσης τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ποὺ πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται καὶ νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὸ νόμο καὶ τοῦ «ἀνάρμοστου προσηλυτισμοῦ» ποὺ εἶναι μία «διαστροφή καὶ παραμόρφωση αὐτῆς (δηλ. τῆς οὐσιώδους ἀποστολῆς καὶ εὐθύνης κάθε χριστιανοῦ καὶ κάθε Ἐκκλησίας)». Δέχεται δηλ. ὅτι ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ χριστιανικὴ μαρτυρία, δηλ. ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ ἡ διάδοση τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν ἀσκούμενα ὑπὸ καθεστῶς πλήρους ἐλευθερίας, καὶ ἄλλο πράγμα εἶναι ὁ ἀνάρμοστος προσηλυτισμὸς, δηλ. ἡ καταφυγὴ σὲ μέσα καὶ μεθόδους ποὺ συνιστοῦν κατάφωρη παραβίαση τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας.

Στὴ συνέχεια ἡ ἴδια ἀπόφαση περιγράφει τὰ μέσα καὶ τὶς μεθόδους αὐτὲς ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι προσφορὰ ὑλικῶν ἢ κοινωνικῶν ὀφελημάτων, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ κερδηθοῦν νέα μέλη γιὰ μία ἐκκλησία ἢ ἄσκηση ἀνάρμοστης πίεσης ἐπὶ ἀτόμων ποὺ εὐρίσκονται σὲ κατάσταση δυστυ-

χίας ή ανάγκης. Μπορεί ακόμη τὰ μέσα αὐτὰ νὰ ὀδηγοῦν σὲ χρῆση βίας ή πλύσεως ἐγκεφάλου. Στὴ συνέχεια ή ἀπόφαση κρίνει ὅτι ὁ Ν. 1363/38 περὶ προσηλυτισμοῦ, πὸν ἰσχύει στὴν Ἑλλάδα, εἶναι συνταγματικὸς καὶ δὲν προσβάλλει τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα. «*Λεπτομερῆς ἐξέταση τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ ν. 1363/38 ἀποδεικνύει ὅτι τὰ σχετικὰ κριτήρια πὸν υἰοθετεῖ ή ἑλληνική νομοθεσία συμβιβάζονται μὲ τὰ προαναφερόμενα εἰς ήν ἔκτασιν διευπώθησαν μόνον διὰ νὰ τιμωρήσουν τὸν ἀνάρμοστο προσηλυτισμό, τὸν ὁποῖον τὸ Δικαστήριον δὲν χρειάζεται νὰ καθορίσει ἀφαιρετικὰ στὴν παρούσα περίπτωση*».

Ὅπως φαίνεται μὲ σαφήνεια ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τῆς ἀπόφασης, τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριον δέχεται τὸ ἀξιόποινον τοῦ ἀδικήματος τοῦ προσηλυτισμοῦ πὸν θεωρεῖται «ἀνάρμοστος» ὡς παραβιάζων καὶ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ Σύμβαση περὶ ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Τελικὰ ή ἀπόφαση ἀποφαίνεται ὅτι ή ἀπόφαση τοῦ ἑλληνικοῦ Α.Π. πὸν κατεδίκασε γιὰ προσηλυτισμὸ τὸν προσφυγόντα χιλιαστή, «δὲν ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ἠτιολογημένη ὑπὸ τὶς περιστάσεις τῆς ὑποθέσεως» ἐπειδὴ δὲν ἐξειδίκευσε ἐπαρκῶς τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ὁ προσφεύγων ἀπεπειράθη νὰ παραπείσει τὴν παθοῦσαν (προσηλυτιζομένην) καὶ ὑποσκάφει τὶς θρησκευτικὲς τῆς πεποιθήσεις (βλ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτου: «*Σχόλιον ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 3/1992/421 τῆς 23.5.1993 ἀποφάσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων*», στὸν «*Διάλογον*», 1/1994, σσ. 30-31). Κατὰ συνέπειαν ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν χιλιαστῶν ὅτι μὲ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ κατεδικάσθη ή Ἑλλάδα διότι διατηρεῖ σὲ ἰσχύ τὸ νόμο κατὰ τοῦ προση-

λυτισμοῦ, ὁ ὁποῖος δῆθεν ἀντίκειται στὴν εὐρωπαϊκὴ Σύμβαση περὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, εἶναι φευδῆς καὶ ὑπηρετεῖ ἄνομα συμφέροντα καὶ ἀνομολόγητες ἐπιδιώξεις σὲ βάρος τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου.

Καὶ βέβαια ἡ τυχὸν κατάργηση τοῦ ἀξιοποίνου τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἂν ποτὲ ἐπιχειρηθεῖ, ὡς κίνηση ἐξευμενισμοῦ τῶν λυσσωδῶς δυσφημούντων τὴ χώρα στὸ ἐξωτερικὸ ποικίλων αἰρετικῶν, θὰ πρόκειται νὰ εἶναι ἀντισυνταγματικὴ, δεδομένης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 13 παρ. 2 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ποὺ ἀπαγορεύει ρητῶς τὸν προσηλυτισμό. Καὶ ὁ κοινὸς νομοθέτης δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοήσει τὴν συνταγματικὴ αὐτὴ ἐπιταγή, ποὺ ἐγγυᾶται τὴν θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Οἱ προσηλυτιστὲς ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ διάταξη περιορίζει τὴ θρησκευτικὴ τους ἐλευθερία, διότι θὰ προτιμοῦσαν νὰ δροῦν ἀσύδοτοι, ἐπιδιδόμενοι ἀτιμωρητὶ στὸν ἀσύστολο καὶ ἀνάρμοστο προσηλυτισμό, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία ἐξακολουθητικὴ καὶ βάνουση προσβολὴ τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀτόμου. Ἡ πλουραλιστικὴ ἐποχὴ μας ἀντιδρᾷ ἔντονα σὲ κάθε προσπάθεια ἢ κίνηση περιορισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνεχθεῖ τὴν κατάφωρη ἐπιβουλὴ ἐναντίον τῆς ἀπὸ μέρους μερικῶν προσηλυτιστῶν, ποὺ χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν τίποτε, ἐκμεταλλεύονται τὴν ἀπειρία, τὴν κουφότητα ἢ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν πολιτῶν γιὰ πληροφόρηση καὶ χρησιμοποιοῦν μέσα ποὺ ἀποσκοποῦν νὰ παραπλανήσουν καὶ νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς ἀφελεῖς;

Ἡ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὴν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ σέβεται κάθε ἄνθρωπο γι' αὐτὸ ποὺ πιστεύει. Στὴν Ἑλλάδα εἰδικότερα ἢ Ἡκκλησία στὸν τομέα τῆς μετέρχεται κατὰ χρέος ποιμαντικὰ καὶ νόμιμα μέσα γιὰ νὰ συγκρατήσῃ τοὺς πιστοὺς τῆς ἐντὸς τῆς μάνδρας τῆς σωτηρίας. Ἔχει ὅμως τὴν ἀξίωση, ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπικαλεσθῆι τὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας εἴτε ὡς πρόσωπο, εἴτε ὡς ὁμάδα, νὰ δίδει ἀληθεῖς πληροφορίες γιὰ τὸ σκοπὸ του, τὴ διδασκαλία του, τὶς διασυνδέσεις του μὲ ἄλλες ὁμάδες στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, δηλ. νὰ φανερώνῃ τὴν ταυτότητά του καὶ νὰ μὴ τὴν ἀποκρύπτει· διότι ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία παραβιάζεται ἐκεῖ ὅπου ἀσκεῖται προπαγάνδα μὲ λανθασμένα στοιχεῖα καὶ ἀπατηλὲς δηλώσεις, μὲ σκοπὸ νὰ παγιδευσθῶν ἀνυποφίαστοι πολῖτες.

Ὁ νόμος ποὺ καταδικάζει τοὺς προσηλυτιστὲς προστατεύει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνυποφίαστου πολίτη ἀπὸ αὐθαίρετες ἐπεμβάσεις στὴ συνείδησή του. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆι ὅτι σέβεται τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τῶν ἄλλων ἐφ' ὅσον χρησιμοποιεῖ μέσα προοριζόμενα νὰ παγιδεύσουν κάποιον καὶ νὰ κατευθύνουν τὴν διάνοιά του στὸ νὰ τὸν μεταπείσουν παραπλανητικά. Αὐτὸ εἶναι ἀνεπίτρεπτο γιὰ πολιτισμένους λαοὺς, γι' αὐτὸ καὶ προπαγανδιστικοὶ μηχανισμοὶ τῶν φανατικῶν ὠρισμένων θρησκευτικῶν κινήματων ἢ κοινοτήτων, ποὺ ἀποβλέπουν στὸ νὰ τὰ μεταβάλουν μὲ χρῆση βίας ἢ ἀνεπίτρεπτης ψυχολογικῆς τεχνικῆς ποὺ καταλήγει στὸν ἐξαναγκασμὸ των νὰ ὑποκύψουν, δὲν ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῆς «διδασχῆς» ποὺ ἐλεύθερα μπορεῖ οἰοσδήποτε νὰ ἐφαρμόζει γιὰ νὰ προβάλῃ τὶς πίστεις του. Ἐπομένως, οἱ ἐνοχλητικὲς ἐπισκέψεις τῶν χι-

λιαστῶν στὰ σπίτια καί ἡ ἐπιμονή τους νὰ εἰσέλθουν μέσα γιὰ νὰ συζητήσουν «ἐνδιαφέροντα» θέματα μὲ τοὺς ἐνοίκους εἶναι ἀνεπίτρεπτες. Ἐπίτρεπτες ἀκόμη θὰ πρέπει νὰ θεωροῦνται καί οἱ κακόπιστες ἐνέργειες παραπλανητικῆς διαφήμισης μιᾶς νέας διδασκαλίας ποὺ ἐνῶ ὑποκρύπτει θρησκευτικὸ περιεχόμενο, ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ ἢ σωματικῶν ἀσκήσεων γιὰ συγκέντρωση τοῦ νοῦ (γιόγκα) καί ὑπέρβαση τῆς ψυχικῆς καταπίεσης κ.λπ.

Εἶναι ὄντως θεμελιῶδες τὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καί ριζικὴ ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀπόκρουσης τῶν θρησκευτικῶν διακρίσεων. Εἶναι ἐπίσης συζητήσιμος ἡ ἄποψη ὅτι ὠρισμένα αὐταρχικὰ καθεστῶτα εἶναι δυνατὸν νὰ περιστείλουν μὲ ποινικὲς κυρώσεις τὴν ἐλευθερία αὐτή. Ἄλλὰ πρὸς ἀπόδειξη τούτου δὲν ἀρκεῖ βέβαια τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ ἐν ἰσχύι στὴν Ἑλλάδα Α.Ν. 1363/38 ἐξεδόθη ὑπὸ καθεστῶς δικτατορίας. Πρέπει νὰ ἀποδειχθεῖ μὲ στοιχεῖα ὅτι στὴν Ἑλλάδα σήμερα τὰ δικαστήρια παίρνουν ἀποφάσεις ποὺ στραγγαλίζουν τὸν τομέα τῶν πνευματικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ μιὰ τέτοια πιθανότητα εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνέφικτη. Τὰ ἐλληνικὰ δικαστήρια, δικάζοντα ὑποθέσεις προσηλυτισμοῦ εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἐφαρμόζουν τὸν νόμο μὲ ἀκρίβεια, δηλ. νὰ ἀναζητοῦν καί νὰ τεκμηριώνουν τὴν ὑπαρξὴ πρόθεσης καί δόλου, ἀπὸ μέρους τοῦ δράστου συγκεκριμένης προσηλυτιστικῆς πράξεως, νὰ ὑπεισέλθει στὴ θρησκευτικὴ συνείδηση τοῦ ἄλλου καί νὰ τῆς μεταβάλλει τὸ περιεχόμενο. Ἐπίσης τὴ χρῆση μέσων, ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καί τὴν ἐκμετάλλευση τῆς συγκεκριμένης ἀδυναμίας τοῦ θύματος νὰ ἀντιληφθεῖ τὸν ἀήθη σκοπὸ τῆς κατευθυνόμενης σ' αὐτὸν

προπαγανδιστικής προσπάθειας. Ἡ ἀπλή διακήρυξη τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων κάποιου δὲν ἀρκεῖ βέβαια γιὰ νὰ θεμελιώσῃ τὸ ἀξιόποινο τῆς πράξεως.

Ὁ πνευματικὸς ἐξαναγκασμός, ἡ καταπίεση, ἡ ἀφόρητη ἐπιμονὴ στὴν παραπλάνηση εἶναι βασικὰ στοιχεῖα ποὺ προσβάλλουν τὴν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ὅταν χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὸν προσηλυτιστή. Ἡ καταχρηστικὴ σχέση ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στὸ θῦμα του, ἐπίσης. Ἀλλὰ πάντοτε παραμένει ἀνοικτὸ τὸ ζήτημα τῆς ἀποδείξεως. Πρόκειται γιὰ τὴν ὀριοθέτηση μεταξὺ μιᾶς ἐπίμονης ἔστω ἢ καὶ ἐνοχλητικῆς παρουσίας τῶν πεποιθήσεων κάποιου, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιτρέπεται, καὶ τοῦ ψυχολογικοῦ ἢ νοητικοῦ ἐξαναγκασμοῦ του νὰ προσχωρήσῃ στὸ στρατόπεδο τοῦ προσηλυτιστοῦ, ποὺ ἀπαγορεύεται. Ἐπομένως ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ Α.Ν. 1363/38 δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι παραβιάζει τὸ ἄρθρο 9 τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σύμβασης γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα ἐφ' ὅσον προβλέπει τὴν ποινικὴ κύρωση τῶν περιπτώσεων ἐκείνων ὅπου ὑπάρχει φορτικὴ καὶ ὄχι εὐθεία καὶ ἀνοικτὴ διδασκαλία μιᾶς θρησκείας. Ἡ τέτοια διδασκαλία ἐξυπονοεῖ τὴν διαφάνεια, τὴν εὐθύτητα, τὴν ἀποφυγὴ χρήσεως πλαγίων μέσων καὶ φευδῶν ἰσχυρισμῶν, προκειμένου νὰ καμφθεῖ ἡ ἀντίσταση τοῦ ἄλλου καὶ νὰ καταστῇ εὐκόλος λεία.

Εἶναι προφανὲς ὅτι οἱ ἐξελίξεις ποὺ συντελοῦνται στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση ἐπηρεάζουν καὶ τὸν τρόπο ζωῆς μας στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ ἀπόφαση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου ποὺ ἐμνημονεύσαμε συνιστᾷ

μιὰ θετική συμβολή στην προστασία τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας στην Ἑλλάδα, ἐν ὄψει τῆς λυσσαλέας πολεμικῆς ποῦ ἀσκεῖται σὲ βάρος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ συνασπισμένους φορεῖς ἄλλων θρησκευτῶν ἢ παραθρησκευτῶν ποῦ μετέρχονται συστηματικὰ τὸν προσηλυτισμὸ, παρὰ τὴ νομικὴ ἀπαγόρευσὴ του. Ἡ πρόθεσή μας εἶναι νὰ καταστεῖ σαφὲς ὅτι ὁ νόμος μὲ τὴν περὶ προσηλυτισμοῦ διάταξή του, ὅπως καὶ τὸ Σύνταγμα, προστατεύουν τὴν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης. Καὶ ὅτι τυχὸν κἀτάργηση τοῦ νόμου θὰ εἶναι σαφῶς ἀντισυνταγματικὴ καὶ θὰ συμβάλλει στὴν ἔνταση τῆς προπαγάνδας τῶν αἰρέσεων, ποῦ κατὰ τὰ ἄλλα ἀπολαμβάνουν στὴν Ἑλλάδα πλήρους ἐλευθερίας κινήσεων. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ προβλεπόμενη ἀπὸ τὸ νόμο γνωμάτευση τοῦ ὀρθοδόξου Μητροπολίτη μιᾶς περιοχῆς, προκειμένου νὰ ἐπιτραπεῖ ἢ ἀνεγερση ναοῦ ἑτεροδόξων στὴν περιοχὴ αὐτή, τὴν ὁποῖαν ἐπικαλοῦνται κατὰ κόρον οἱ ἑτερόδοξοι γιὰ νὰ στηρίξουν τὸ ἐπιχείρημά τους ὅτι διώκονται, παρακάμπτεται ἐν τοῖς πράγμασι, πέρα τοῦ ὅτι ἔχει γνωμοδοτικὴ ἰσχύ.

Οἱ ἑτερόδοξοι καὶ ἀλλόθρησκοι ἔχουν στὴν Ἑλλάδα τὸ δικαίωμα νὰ ζοῦν ἐλεύθερα, νὰ συμπηγνύουν σωματεῖα καὶ ἐνώσεις, νὰ λατρεύουν τὸ Θεὸ τους, νὰ καταλαμβάνουν ἀξιώματα, νὰ δραστηριοποιοῦνται ἐκδοτικά, νὰ κυκλοφοροῦν περιοδικὰ καὶ βιβλία, νὰ διαθέτουν περιουσίες καὶ οἰκονομικὴ ἐπιφάνεια, νὰ δέχονται ἐνισχύσεις ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, νὰ ἀνεγείρουν ναοὺς καὶ σχολεῖα, νὰ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν κοινωνία καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν διευκολύνσεων τίς ὁποῖες δὲν ἀπολαμβάνει ἢ ἐπικρατοῦσα θρησκεία, καὶ μόνον προσηλυτισμὸ δὲν ἔχουν τὸ

δικαίωμα νὰ διαπράττουν. Τώρα θέλουν καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκτήσουν. Τὸ Σύνταγμά μας δὲν τὸ ἐπιτρέπει. Θὰ τὸ ἐπιτρέψει ἄραγε ἡ Εὐρώπη; Δὲν τὸ φοβοῦμαι. Τὶς πολιτικὲς σκοπιμότητες στὴν Ἑλλάδα φοβοῦμαι καὶ τὴν ἐνδοτικότητα τῶν Ἑλλήνων φοβοῦμαι, ποὺ δὲν εἶναι ἐνίοτε σὲ θέση νὰ ἀντιληφθοῦν τί σημαίνει γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τοὺς Ἑλληνας ἢ Ὁρθοδοξία. Ἀλλὰ ἂν δὲν ἐκτιμοῦν τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὴν θρησκευτικὴ ὁμοιογένεια τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ ποὺ εἶναι καὶ παράγων ἐνότητος τοῦ ἔθνους, ἄς ὑπολογίσουν τοῦλάχιστον τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ ἄς μὴ θελήσουν νὰ δώσουν τοὺς Ἑλληνας βορὰ στὰ στόματα τῶν «προβατόσχημων λύκων», ποὺ ἀφοῦ διεκρίθησαν στὴ διάλυση τῶν ἄλλων κοινωνιῶν, ὅπου ἔδρασαν ἢ δροῦν ἀνενόχλητοι, τώρα ἔχουν ἐπιπέσει ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, θέλοντες καὶ αὐτὴν νὰ ὀδηγήσουν στὴ διάλυση. Ἀλλ' ὅσο θὰ ὑπάρχουν δικαστὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ Στρασβούργο, δὲν θὰ τὸ κατορθώσουν.

Οἱ «Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως».*

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Δικαιϊκὴ Πρακτικὴ

Γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ κι ἐφέτος συγκεντρωνόμεθα στὴ φιλόξενη τούτη αἴθουσα γιὰ νὰ συνεορτάσουμε τὴ μνήμη τοῦ πολιούχου καὶ προστάτου τῶν Ἑλλήνων νομικῶν ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πρώτου ἐπισκόπου τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἐτήσια αὐτὴ ἐορτὴ μᾶς δίδει τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφράζουμε πρὸς τὴν τάξη σας τὰ διακατέχοντα τίς καρδιές μας συναισθήματα τιμῆς καὶ ἀγάπης, καὶ παραλλήλως νὰ ἀναλύσουμε θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ τοπικὴ μας Ἐκκλησία, πρωτοπόρος στὴν κατεύθυνση αὐτῇ, ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας γιὰ νὰ σᾶς ἀπευθύνει τίς πιὸ ἐγκάρδιες εὐχές της καὶ νὰ σᾶς

* Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ νομικοῦ κόσμου (δικαστές, δικηγόρους, συμβολαιογράφους, ἐπιμελητές κ.λπ.) τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν των σύναξιν, ποὺ ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ τῆς Κέντρου στίς 4 Ὀκτωβρίου 1995 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προστάτου αὐτῶν.

διαβεβαιώσει, ὅτι προσεύχεται στὸ Θεὸ νὰ σᾶς χαρίζει «γρήγορον νοῦν, σώφρονα λογισμόν, καρδίαν νήφουσαν», ὥστε νὰ ὑπηρετεῖτε τὴν μεγάλη ὑπόθεση τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, μὲ εὐθύνη, εὐσυνειδησία καὶ δικαιοκρασία. Λέγεται -καὶ εἶναι ἀληθές- ὅτι ἡ Δικαιοσύνη εἶναι τὸ βᾶθρο τῆς Δημοκρατίας καὶ ἡ φύλαξ τῆς εὐνομίας. Ὅμως ἡ ὀρθὴ ἀπονομή της δὲν εἶναι τόσον ὑπόθεση ἀφύχων νομοθετικῶν κειμένων, ὅσον ὑπόθεση τῶν συνειδήσεων, ποὺ ἔχουν ἀναλάβει τὸ ἔργο τῆς ἀπονομῆς της.

Κατὰ συνέπειαν ὅλοι οἱ παράγοντες τῶν δικῶν, σεῖς ὅλοι, εἴσθε οἱ κύριοι ἐκφραστὲς τῆς ἐννοίας τοῦ Δικαίου. Καὶ ἡ εὐνομούμενη Πολιτεία μας ἀναμένει ἀπὸ σᾶς νὰ εἴσθε ἀδέκαστοι, ἀπροσωπώληπτοι, σώφρονες, ἀπαθεῖς, ἀόργητοι, φύχραιμοι, καὶ κυρίως φόβον Θεοῦ ἔχοντες, διὰ νὰ μὴ ἰσχύει περὶ ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὅτι δηλ. οἱ μὴ Θεὸν σεβόμενοι, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ἐντρέπονται, ἀλλὰ μετέρχονται τὰ πάντα ἀθεοφόβως, πρὸς ἰδιοτέλειαν ἀποβλέποντες, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον ἐξυπηρετοῦντες. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἔχει ὑπογραμμίσει διὰ τοὺς τὴν κάθαρσιν ἐπαγγελομένους: «Καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον καὶ εἶτα καθάραι». Τοῦτο σημαίνει ὅτι διὰ νὰ ἐλέγχει κάποιος τὴν διαφθοράν, ὀφείλει ὁ ἴδιος νὰ εἶναι ἀδιάφθορος. Καὶ διὰ νὰ ἐλέγχει τὴν παρανομίαν, ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος σύννομος. Ἄλλως ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀνομία συγκαλύπτονται ὑπὸ τὸ σχῆμα τῆς ἐξαντλήσεως τῆς αὐστηρότητος εἰς βᾶρος μόνον τῶν ἀσθενεστέρων, ἐνῶ οἱ μεγαλόσχημοι παραβάτες διεκφεύγουν μὲ μύρια ἄλλα προσχήματα.

Ἐφέτος¹ ἐπέλεξα, κατὰ τὸ ἔθος, τὸ θέμα τῶν «Ἀντιρροσιῶν Συνειδήσεως», ἐπειδὴ ὠρισμένες πτυχές τους ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερα νὰ ἀπασχολοῦν τὴν ἐπιστήμη τοῦ δικαίου. Μὲ τὸ ἴδιο θέμα σᾶς εἶχα ἀπασχολήσει, ὅπως θὰ ἐνθυμείσθε, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1988, ὅταν εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ σᾶς παρουσιάσω τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπὸ θεολογικῆς, συνταγματικῆς, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς πλευρᾶς, σὲ μιὰ προσπάθεια σφαιρικῆς κατὰ τὸ δυνατὸν προσέγγισης πρὸς ἓνα πρόβλημα ποῦ πρὶν λίγα χρόνια εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀπασχολεῖ τὴν θεωρία καὶ τὴν πράξη στὴ χώρα μας.

Ἡ προβολὴ τοῦ αἰτήματος γιὰ ἀναγνώριση τῆς ἄσκη-

1. Τὰ θέματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπασχολήσαμε, κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια τὴν ὁμήγυρη τῶν νομικῶν μας, ἦταν, κατὰ σειράν, τὰ ἐξῆς: α) Ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας κατὰ τὸ σχέδιο Γαζῆ (1976), β) Κίνδυνοι ἀπὸ τίς προτάσεις τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς Προσωπικῆς Καταστάσεως πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ δικαίου μας (1977), γ) Ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας (1978), δ) Ἡ κατάργηση τοῦ ὄρκου ὡς ἀποδεικτικοῦ μέσου (1979), ε) Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου ἰσονομίας τῶν ἐλλήνων (1980), στ) Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς (1981), ζ) Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου (1982), η) Ἐκκλησία καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1983), θ) Τὰ βασανιστήρια: Μαστίγωμα τῆς προσωπικότητος. Ἡ Ἐκκλησία στὴν πρωτοπορία γιὰ τὴν κατάργησή τους (1984), ι) Ρατσισμός: Λεηλασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς (1985), ια) Παραθρησκευτικοὶ Ὀλοκληρωτισμοὶ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα στὴν Ἑλλάδα (1986), ιβ) Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1987), ιγ) Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως (1988), ιδ) Μία ὁμολογία Χριστοῦ (ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτη) (1989), ιε) Τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ παραβιάσεις των (1990), ιστ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως στὸ Ἰσλάμ (1991), ιζ) Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν μειονοτήτων (1992), ιη) Τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων στὸ ἄσυλο καὶ ἡ ἕξοφοβία. Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας (1993), ιθ) «Ἀνάρμοστος» προσηλυτισμὸς καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, κατὰ τὴν νομολογία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (1994).

σης τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος τῆς «ἐνστάσεως συνειδήσεως» κυρίως γιὰ θρησκευτικούς λόγους, εἶχε προκαλέσει τότε μιὰ σειρά ἀπὸ δημοσιεύσεις στὸν Τύπο, ποὺ προσανατολιζόνταν ἄλλες μὲν ὑπὲρ καὶ ἄλλες κατ' αὐτοῦ. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἦταν φανερό, ὑπῆρξε τὸ γεγονός ὅτι ἡ χώρα μας ἐπιέζετο ἀπὸ τὶς διεθνεῖς ὀργανώσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων γιὰ νὰ ἐνδώσει στὴ νομοθετικὴ κάλυψη τῆς περιπτώσεως, ποὺ στὰ πρῶτα χρόνια ἐφαινετο νὰ ἀφορᾷ στοὺς Χιλιαστὲς ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά μόνο. Ἔτσι ὁ ν. 731/1977 ἀρχικὰ ἀνεγνώριζε στοὺς στρατεύσιμους τὸ δικαίωμα νὰ ἀρνηθοῦν νὰ λάβουν ὄπλα καὶ νὰ ἐκτελέσουν ἔνοπλη στρατιωτικὴ θητεία, ἐπικαλούμενοι τὶς θρησκευτικὲς τοὺς πεποιθήσεις. Μετὰ 11ετίαν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἀφόρητες πιέσεις, ὁ ν. 1763/1988 ἐπεξέτεινε τὸ δικαίωμα αὐτὸ καὶ στοὺς στρατεύσιμους ποὺ ἀρνοῦνται νὰ λάβουν ὄπλα, ἐπικαλούμενοι τὶς ἰδεολογικὲς τῶν πεποιθήσεις. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἀοπλης θητείας, ἡ διάρκειά της προεβλέπετο νὰ εἶναι χρονικῶς διπλάσια τῆς ἔνοπλης (Βλ. καὶ Κ. Μπέη: «Ἀντιρρησίες συνειδήσεως καὶ θητεία», στὴν «Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία», 23-11-1994 καὶ Μητροπολίτου Δημητριάδος Χριστοδούλου: «Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως», 1988). Καὶ θὰ ἀνέμενε βέβαια κανεὶς ὅτι, οἱ ἐπικαλούμενοι λόγους εἴτε θρησκευτικῆς, εἴτε ἰδεολογικῆς συνείδησης, θὰ ἰκανοποιοῦνταν μὲ τὶς ρυθμίσεις αὐτές.

Ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτὲς ἡ προσπάθειά των συνεχίσθηκε μὲ δύο νέα προωθημένα αἰτήματα: α) τὴν κατάργηση τοῦ διπλασίου τῆς ἀοπλης θητείας, ἐπειδὴ ἡ ρύθμιση αὐτὴ παρεβίαζε τὴν συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ β) τὴν κατάργηση καὶ αὐτῆς τῆς ἀοπλης στρατιωτικῆς θητείας,

καί τὴν ἀντικατάστασή της μὲ τὴ λεγόμενη «ἐναλλακτικὴ θητεία», μὲ τὴν ἐπίκληση πάλιν τῆς συνειδησῆς τους, ποὺ δὲν τοὺς ἐπέτρεπε, γιὰ λόγους ἀρχῶν, νὰ φορέσουν τὴ στρατιωτικὴ στολὴ τοῦ ὀπλίτη, ἀκόμη κι ἂν ἐκτελοῦν ἄοπλη θητεία. Μὲ ἄλλα λόγια τώρα ἐτίθετο θέμα μὴ ἀναγνώρισης τοῦ κρατικοῦ θεσμοῦ τοῦ Στρατεύματος.

Διάφορες εὐρωπαϊκὲς χῶρες ἀναγκάστηκαν νὰ υἱοθετήσουν τὸ δεύτερο τοῦτο αἴτημα, καὶ μὲ νομοθετικὴ ρύθμιση ἀπεδέχθησαν τὴν δυνατότητα ἐκπλήρωσης ἀπὸ τοὺς ἀντιρρησίες τῆς «ἐναλλακτικῆς θητείας», δηλ. μὴ στρατιωτικῆς θητείας, ἀλλὰ ἀπασχόλησης σὲ κοινωνικὰ ἔργα π.χ. νοσοκομεῖα, ἰδρύματα κ.λπ. μὲ πολιτικὴ περιβολή. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου ἴσχυσε τὸ μέτρο αὐτὸ πολλοὶ ἀντιρρησίες διεμαρτυρήθησαν. Προσέφυγαν στὴν Ἐπιτροπὴ Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων στὸ Στρασβούργο, ἐπικαλούμενοι τὸ ἄρθρο 4 τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σύμβασης γιὰ τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τὶς θεμελιακὲς ἐλευθερίες, ποὺ κατ' αὐτοὺς παραβιάζονταν, ἐφ' ὅσον ἐσύρονταν ἀπὸ τὴν κρατικὴ ἐξουσία σὲ ἀναγκαστικὴ ἐργασία. Τὸ ἄρθρο αὐτό, ὡς γνωστόν, ἀπαγορεύει τὴν «ἀναγκαστικὴ ἢ ὑποχρεωτικὴ ἐργασία». Ὅμως οἱ προσφυγῆς αὐτῆς ἀπερρίφθησαν μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι στὶς χῶρες, στὶς ὁποῖες ἀναγνωρίζεται ἡ δυνατότητα ἐναλλακτικῆς θητείας, τὸ ἄρθρο 4 παρ. 3 ἐδ. β' τῆς Εὐρωπαϊκῆς αὐτῆς Σύμβασης ρητῶς ὀρίζει ὅτι ἡ ἐναλλακτικὴ ὑπηρεσία, ἀντὶ τῆς στρατιωτικῆς, δὲν θεωρεῖται ἀναγκαστικὴ ἢ ὑποχρεωτικὴ ἐργασία κατὰ τὴν ἔννοια τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ.

Καί αὐτὰ μὲν ἰσχύουν ἐξ ἐπόψεως νομοθετικῆς στήν Ἑλλάδα. Ἡ θέσπιση ὅμως τῶν διατάξεων αὐτῶν ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα ἐπίκλησης νέων ὀπωσδήποτε θεωριῶν στήν Ἑλλάδα περὶ ἀναγνωρίσεως κυρίως τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος τῶν ἀντιρρησιῶν, νὰ μὴ στρατεύονται, καὶ τῆς πίεσης ποὺ ἀσκήθηκε στὴ χώρα μας γιὰ δῆθεν παραβίαση τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀρθροῦ 9 τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σύμβασης γιὰ τὰ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα (ΕΣΑΔ). Ἐλλωστε στήν εἰσηγητικὴ Ἐκθεση τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου ποὺ ἐπέτρεψε τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τῆ στρατεύουσα ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπέστη καὶ ὑποχρεώθηκε νὰ θεσπίσει τὸν νόμο διότι κατηγορεῖτο ὅτι παραβιάζει τὸ ἀρθρο 9 τῆς ΕΣΑΔ. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀντιρρησίες συνειδήσεως καὶ οἱ ὑπερασπιστές των πολὺ συχνὰ ἐπικαλοῦνται τὰ ἰσχύοντα στήν Εὐρώπη ἐπὶ τοῦ προκειμένου, κρίνομε ἀπαραίτητο νὰ ἀναφερθοῦμε στήν εὐρωπαϊκὴ νομολογιακὴ πρακτικὴ, πρὸς διάλυση πλανῶν καὶ ψευδῶν ποὺ ἔχουν κατὰ κόρον χρησιμοποιηθῆ στήν Ἑλλάδα, προκειμένου νὰ ἀνοίξει ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν αἰτημάτων τῶν ἀντιρρησιῶν.

1. Ἔτσι κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριον καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων μὲ σειρά ὄλη ἀποφάσεών τους ἐδέχθησαν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀτομικὸ δικαίωμα ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως, ποὺ νὰ ὑποχρεώνει τὰ κράτη νὰ δεχθοῦν τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τῆ στρατεύουσα. Κατὰ συνέπειαν τὰ κράτη εἶναι ἐλεύθερα, ἂν θέλουν, νὰ θεσπίσουν ἢ τὴν ἄοπλη ἢ τὴν ἐναλλακτικὴ θητεία, κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Ἐπίσης εἶναι ἐλεύθερα νὰ προβλέφουν ποινικὰς διατάξεις ἐναντίον τῶν

άντιρρησιῶν πού άρνοῦνται νά στρατευθοῦν γιά λόγους θρησκευτικούς ἢ άλλους. Οἱ δέ ποινικές αὐτές διατάξεις δέν θεωρεῖται ὅτι παραβιάζουν τὸ ἄρθρο 9 τῆς ΕΣΑΔ.

Συγκεκριμένα ἔγινε δεκτό:

α) ὅτι δέν ὑπάρχει ὑποχρέωση τῶν κρατῶν νά αναγνωρίσουν δικαίωμα άντιρρησιῶν συνειδήσεως προκειμένου νά ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ στράτευμα (Ἀπόφαση Ἐπιτροπῆς 2299/1964, 5591/1972, 7675/1976, 10640/1983). Ἡ τελευταία αὐτῆ ἀπόφαση ἐπικυρώνει καταδίκη ἐλβετοῦ άντιρρησίου, ἀποφαινομένη ὅτι δέν ὑπάρχει δικαίωμα ἀτομικὸ τῶν άντιρρησιῶν συνειδήσεως, τὰ δέ εὐρωπαϊκὰ κράτη δέν ὑποχρεοῦνται νά τὸ αναγνωρίσουν. Μάλιστα ἡ ἴδια ἀπόφαση δέν θεωρεῖ παράβαση τῆς ΕΣΑΔ τὸ ὅτι στὸν καταδικασθέντα δέν ἐχορηγήθη ἀναστολή ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς πού τοῦ ἐπεβλήθη. Ἄς σημειωθῆ ὅτι ἡ ἀπὸ 22-5-1984 ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς πού δέχθηκε τὴν προσφυγὴ άντιρρησίου, τὸ ἔπραξε ὄχι διότι ἀνεγνώρισε τὴν ἄσκηση ἑνὸς τέτοιου δικαιώματος, ἀλλὰ διότι ἡ κράτησή του εἶχε διαταχθῆ ἀπὸ τὸν Ἐπίτροπο (δηλ. ὄργανο τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας) καὶ ὄχι ἀπὸ τακτικὸ δικαστή. Θέμα ἀπαλλαγῆς άντιρρησιῶν συνειδήσεως ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση στράτευσης ἢ ἀπόφαση αὐτῆ δέν ἔθιξε:

β) ὅτι τὰ στρατιωτικὰ θέματα δέν καλύπτονται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 9 τῆς ΕΣΑΔ, καὶ ὅτι τὰ κράτη μποροῦν νά προβλέπουν ποινικές διατάξεις γιά τοὺς άντιρρησίες (Ἀπόφαση Ἐπιτροπῆς 7705/1976). Ὡστόσο ὁ Ἑλληὴν εὐρωβουλευτῆς κ. Σ. Ἀλαβάνος σὲ ὁμιλία του ἐνώπιον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἐξέφρασε τὴ λύπη του γιά τὴν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στὸν τομέα αὐτὸν στὴν Ἑλλάδα, λέγων: «Ἡ χώ-

ρα μου ἐπιμένει νὰ παραβιάζει τὸ ἄρθρο 9 τῆς ΕΣΑΔ, ὅπου ἐμπεριέχεται καὶ τὸ δικαίωμα γιὰ τὴν ἄρνηση τῆς στρατιωτικῆς θητείας γιὰ λόγους συνειδήσεως». Ἀντιθέτως ὁ εὐρωβουλευτὴς κ. Π. Λαμπρίας στὴν ἴδια συνεδρίαση ἐτόνισε, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ παρουσιασθέντος σχεδίου ψηφίσματος, ὅτι αὐτὸ εἰσηγεῖται οὔτε λίγο, οὔτε πολὺ νὰ γίνεταί ἐπιβράβευση τῶν ἀρνούμενων νὰ ἐκπληρώσουν στρατιωτικὴ θητεία εἰς βάρος ὄλων τῶν ἄλλων στρατεύσιμων πολιτῶν (Βλ. ἐφημερίδα «Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο», Ἰανουάριος 1994).

γ) ὅτι δὲν προσκρούει στὸ ἄρθρο 9 τῆς ΕΣΑΔ διάταξη κράτους ποὺ τιμωρεῖ τοὺς ἀντιρρησίες ἐπειδὴ ἀρνοῦνται νὰ στρατευθοῦν (Ἐπίφαση Ἐπιτροπῆς 2299/1964, 5591/1972, 10640/1983).

δ) ὅτι δὲν ἀναγνωρίζεται δικαίωμα τῶν ἀντιρρησιῶν νὰ ἀρνηθοῦν καὶ ἄλλες πλὴν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεώσεις των, π.χ. νὰ ἀρνηθοῦν φῆφο σὶς ἐκλογές (Ἐπίφαση Ἐπιτροπῆς 1718/1962), νὰ ἀρνηθοῦν καταβολὴ εἰσφορᾶς κοινωνικῆς ἀσφάλισης (Ἐπίφαση Ἐπιτροπῆς 1497/1962), νὰ ἀρνηθοῦν νὰ λάβουν μέτρα προστασίας τῆς ὑγείας (Ἐπίφαση Ἐπιτροπῆς 1068/1961), νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀσφάλιση τῶν αὐτοκινήτων (Ἐπίφαση Ἐπιτροπῆς 2988/1966).

2. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστῆμη τοῦ δικαίου στὴν Εὐρώπη δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ὑπαρξὴ ἀτομικοῦ δικαιώματος στοὺς ἀντιρρησίες. Παραπέμπω προχείρως στὸν Γάλλο καθηγητὴ Sudre ποὺ στὸ σύγγραμμά του «*Droit International des droits de l' homme*», 1989, σελ. 158, διευκρινίζει ὅτι ἡ ΕΣΑΔ δὲν ἀναγνωρίζει δικαίωμα ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως, οὔτε ἐπιβάλλει στὰ κράτη νὰ τὸ θεσπίσουν. Τὰ ἴδια δέχονται καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἰδικοὶ συγγραφεῖς ὅπως π.χ. ὁ

Duffar: «*L'obzection de conscience en droit français*» (εις «*Revue de droit public*», 1991, σελ. 671 έπ.) και Goy: «*La garantie europeene de la liberte de Religion*» (ένθ' άνωτ., σ. 48). Τò δικαίωμα τών άντιρρησιών συνειδήσεως δέν δέχεται ούτε ή Διεθνης Σύμβαση τοῦ ΟΗΕ τοῦ 1966 περι' Αστικῶν και Πολιτικῶν Δικαιωμάτων. Σέ σχετική προσφυγή άντιρρησίου συνειδήσεως λόγω μη άπαλλαγῆς του άπό τήν στράτευση ή άρμόδια Έπιτροπή Άνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ ΟΗΕ διά τῆς ύπ' άριθμ. 185/1984 άποφάσεώς της τήν άπέριψε, και έδέχθη ότι ή ως άνω Σύμβαση τοῦ ΟΗΕ πουθενά δέν άναγνωρίζει τέτοιο δικαίωμα. Καμία δέ προσφυγή έπι τοῦ προκειμένου θέματος δέν έχει γίνει μέχρι σήμερα δεκτη ή ρητώς άναφέρει και ό καθηγητής Duffar στο βιβλίο του: «*La liberte religieuse dans les textes internationaux*», εις «*Revue du droit public*», 1994, σ. 960). (Βλ. Γ. Κρίππα: «Άπάντησις εις τοὺς υπογράφοντας τήν “Έκκληση για τήν Άποφυλάκιση τών Άντιρρησιῶν Συνείδησης”», άδημοσίευτη).

Τò ότι ή ΕΣΑΔ δέν άναγνωρίζει τò άτομικό δικαίωμα τών άντιρρησιῶν, τò έχει δεχθῆ ή γαλλική νομολογία με άποφάσεις τοῦ Γαλλικοῦ Άκυρωτικοῦ (π.χ. τῆς 3-5-1989, 8-6-1990) ένῶ στη Γαλλία ό νόμος άπαγορεύει και κάθε προπαγάνδα ύπερ τών άντιρρησιῶν συνειδήσεως. Για τόν ίδιο μάλιστα λόγο ή γαλλική νομολογία διέταξε τήν διάλυση όργανώσεως άντιρρησιῶν (Βλ. Riehet: «*Les droits de l' homme et du citoyen*», 1982, σ. 265).

Στή Γερμανία έξ άλλου οί γνῶμες τών ειδικῶν έπιστημόνων που δέν δέχονται τò άτομικό δικαίωμα τών άντιρρησιῶν συνεχῶς πληθαίνουν. Μάλιστα δέ ό καθηγ. Scholtz: «*Kriegsdienstverweigerung*», 1983, σ. 99 έπ., άναφέρει ότι ό

περί ἀπαλλαγῆς τῶν ἀντιρρησιῶν νόμος εἶναι ἀντισυνταγματικὸς καὶ ὁ παλαιότερος καὶ ὁ νεώτερος. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ γιὰ τὴν Ἰσπανία, παρὰ τὸ ὅτι στὴ χώρα αὐτή, ὅπως καὶ στὴ Γερμανία, τὸ Σύνταγμα ἀναγνωρίζει τοὺς ἀντιρρησίες, ἀλλὰ ἀτομικὸ δικαίωμα σ' αὐτοὺς δὲν ἀναγνωρίζεται. Στις δὲ ΗΠΑ ἔχουν ἀπορριφθῆ ὅλες οἱ αἰτήσεις προσκλήσεως τῆς ἀμερικανικῆς ὑπηκοότητος γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ στὴ γνωστὴ καὶ στερεότυπη ἐρώτηση ποὺ τοὺς ὑποβάλλεται, ἂν σὲ περίπτωση πολέμου θὰ πολεμήσουν στὸ πλευρὸ τῶν ΗΠΑ ἀπαντοῦν ἀρνητικά, ἐπικαλούμενοι τὸ δικαίωμα τῆς ἀντίρρησης συνειδήσεως.

3. Ἐν τῷ μεταξὺ στὴν Ἑλλάδα τὰ ἀνωτέρω ἢ δὲν φθάνουν ποτὲ ἢ φθάνουν παρηλλαγμένα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κυριαρχεῖ παραπληροφόρηση καὶ νὰ ἔχει ἐπικρατήσῃ ἢ ἀποψη ὅτι ὑπάρχει καθιερωμένο καὶ ἀνεγνωρισμένο δικαίωμα τῶν ἀντιρρησιῶν, συνταγματικῶς κατοχυρωμένο καὶ διεθνῶς προστατευόμενο. Βεβαίως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔχει διατυπωθῆ ἡ γνώμη ὅτι πάσχει ἀπὸ ἀντισυνταγματικότητα ἡ περὶ ἐναλλακτικῆς θητείας διάταξη, ἐν ὅφει τοῦ ἄρθρου 4 παρ. 6 τοῦ ἰσχύοντος ἑλληνικοῦ Συντάγματος, ποὺ ἐπιβάλλει τὴν προσωπικὴ συνεισφορά τῶν πολιτῶν στὴν ἄμυνα τῆς Πατρίδος. Τὸ Νομικὸ Συμβούλιο τοῦ Κράτους μὲ ὁμόφωνη Γνωμοδότησή του (βλ. «Τὸ Βῆμα», 3-1-1993) ἀπεφάνθη ὅτι ἡ συνταγματικὴ θέση τῆς χώρας μας δὲν ἐπιτρέπει τὴν καθιέρωση ἐναλλακτικῆς θητείας, θεσμοῦ ποὺ ἰσχύει σὲ ἄλλες εὐρωπαϊκὲς χῶρες. Καὶ ἐτόνισεν ὅτι ἡ καθιέρωση μιᾶς τέτοιας λύσεως ἀντιβαίνει ἀπόλυτα στὴν συνταγματικὴ τάξη τῆς χώρας παραβιάζουσα θεμελιώδεις συνταγματικὲς διατάξεις (ἄρθρο 13). (βλ. καὶ «Οἰκονομικὸν Τα-

χυδρόμον», 24-3-1994). Όμως οί νόμοι γιά τήν ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματος τῶν ἀντιρρησιῶν στή μὴ ἔνοπλη στράτευση ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καί νὰ ἐφαρμόζονται. Καί περὶ αὐτῶν ἔχει διατυπωθῆ ὑπὸ ἐγκρίτων νομομαθῶν ἡ ἄποψη ὅτι εἶναι ἀντισυνταγματικοί (Βλ. Γ. Κρίππα: «Ἡ συνταγματικότης τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ἔνοπλον στρατιωτικὴν θητείαν διὰ λόγους θρησκευτικῶν πεποιδήσεων», εἰς «Ἐφημερίδα Ἑλλήνων Νομικῶν», ἔτος 46 (1979), σσ. 325-328).

Τὰ γερμανικὰ δικαστήρια δέχθησαν ὅτι ὁ νόμος ποὺ ἀναγνωρίζει τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τὴ στράτευση εἶναι ἀντισυνταγματικός (Πρβλ. ἀπόφαση Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου 48, 127/1960). Ἐν ὄφει δὲ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἀντιρρησίες ἐξελλίσσονται σὺν τῷ χρόνῳ σὲ συγκεκριμένους ἀναρχικούς, ποὺ ἀμφισβητοῦν τὶς δομὲς τοῦ κράτους καί ἀρνοῦνται τὴν κρατικὴ κυριαρχία καί ἐξουσία, τὸ πρόβλημα πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ πολὺ σοβαρὰ τὴ νομοθετικὴ ἐξουσία, ἀναλογιζόμενη τὶς συνέπειες ἀπὸ τὴ γενίκευση τῆς χρησιμοποίησης μιᾶς τέτοιας εὐχέρειας ἀπὸ ἓνα πλῆθος φυγόστρατων νέων, ποὺ μὲ τὸ πρόσχημα λόγων συνειδήσεως θὰ ἀποφεύγουν τὴ στράτευση καθ' ἑαυτὴν καί ὄχι ἀπλῶς τὴν ἔνοπλη θητεία.

Στὴν Ἰσπανία ἤδη ἡ κυβέρνησις ἀντιμετωπίζει σοβαρὸ πρόβλημα στελέχωσης τοῦ στρατεύματος ἔνεκα τῆς ἀπροθυμίας πολλῶν χιλιάδων νέων νὰ στρατευθοῦν. Μόνο τὸ 1994, 90.000 νέοι -σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῶν κληρωτῶν- δήλωσαν ἀντιρρησίες συνειδήσεως γιά νὰ ἀποφύγουν τὴν ἔνοπλη θητεία, ἔναντι μόνο 6.400 ποὺ ἦσαν τὸ 1986 (Βλ. «Τὸ Βῆμα», 14-8-1994). Καί στή Γερμανία ὁ καθηγητῆς Franke: «Gewis-senfreiheit und Demokratie», 1989, σ. 7 ἐπ., τονίζει ὅτι ἡ

ἀναγνώριση συλλογικῶς τῶν ἀντιρρησιῶν ὀδηγεῖ εἰς ἀναρχίαν διότι ὁ οἰοσδήποτε πολίτης θὰ δικαιουῖται νὰ ἀρνεῖται τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ὅποιων νόμων δὲν τοῦ ἀρέσουν. Ἄλλος δὲ γερμανὸς καθηγητῆς ὁ Listl: «*Gewissen und gewis-sentscheidung im Recht der Kriegsdienstverweigerung*», 1985, σελ. 802, δέχεται ὅτι τὸ κράτος ἔχει ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ἡθικῆς τὴν ὑποχρέωση νὰ ὑπερασπίζεται τὸ ἔδαφός του καὶ τὴν ὑπόστασή του ἔναντι οἰασδήποτε ἔξωθεν ἀπειλῆς ἀκόμη δὲ καὶ ἔσωθεν τοιαύτης. Ἡ δὲ τοιαύτη ὑποχρέωσή του πρὸς ἀπόκρουση μιᾶς τέτοιας ἀπειλῆς συνίσταται στὴν στρατιωτικὴ ἐτοιμότητα. Γι' αὐτὸ ὁ κάθε πολίτης ἔχει ἀξίωση ἔναντι τοῦ κράτους του νὰ ὑπερασπίσει ἑαυτὸ καὶ τὴν ἀνεξαρτησία του. Ἔτσι στὴ Γερμανία, καίτοι προβλέπεται διὰ συνταγματικῆς διατάξεως (ἄρθρο 12α) ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τὴν στράτευση, δὲν θεωρεῖται πῶς αὐτοὶ ἀσκοῦν ἓνα ἀτομικὸ δικαίωμα. Ἀντιθέτως ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τὴν στράτευση συνεπάγεται κίνδυνον γιὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ κράτους καὶ τὴν ἐκάστοτε ἀπαιτουμένη πλήρη ἐτοιμότητα τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὸ γερμανικὸ Συνταγματικὸ Δικαστήριον ἐκήρυξεν ἀντισυνταγματικὸν τὸν σχετικὸν νόμον.

4. Παρὰ ταῦτα, καὶ ἐν ὄψει τοῦ ὅτι δὲν ἀναγνωρίζεται στὴν Εὐρώπῃ ὡς ἀτομικὸ τὸ δικαίωμα τῶν ἀντιρρησιῶν, ἤρχισε στὴν καθ' ἡμᾶς θεωρίαν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου νὰ προβάλλεται ἐπ' ἐσχάτων ἡ θέση ὅτι δῆθεν ὅλη ἡ θεωρία καὶ ἡ νομολογία τῶν πολιτισμένων κρατῶν δέχεται ὡς λόγον ἄρσεως τοῦ ἀξιοποίνου, γιὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ἀντιρρησιῶν, τὴν ἐσωτερικὴν σύγκρουσιν καθηκόντων πρὸς ὑφίστα-

νται ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν ἢ φιλοσοφικῶν ἢ ἰδεολογικῶν των ἀντιλήψεων, καὶ τὴν ὑπαρξὴ καταπιεστικοῦ ἠθικοῦ διλήμματος (Βλ. ἀπόψεις καθ. Ἰωάν. Μανωλεδάκη). Ὅμως οἱ ἀλλεπάλληλες καταδίκες τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ δικαστήρια -ὡς προελέχθη- καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριον Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καὶ οἱ 83 αἰῶνες ποινῶν φυλάκισης ποὺ ἔχουν ἤδη ἐπιβληθῆ σὲ ἀντιρρησίες μόνον ἀπὸ τὰ γαλλικὰ δικαστήρια, μαρτυροῦν ὅτι δὲν ἀναγνωρίζεται τέτοιος λόγος ἄρσεως τοῦ ἀξιοποίνου. Ἀντιθέτως μάλιστα ἡ ἐμφάνιση πολλαπλῶν κρουσμάτων ἀντιρρησιῶν στὴν Εὐρώπη ἔδωσε τὴν αἴσθησιν ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ὁμαδικὴ παράκρουση, ποὺ ἐνέπιπτε στὴν δικαιοδοσίαν τῶν ψυχιάτρων. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ γάλλος καθηγητὴς J. Pierre Cattelain στὸ ἐπιστημονικὸ του ἔργο: «*L' objection de Conscience*» (3ῃ ἔκδοσιν 1982, σελ. 38 ἐπ.), ἀναφέρεται στὶς ἐργασίες διεθνοῦς ἰατρικοῦ συνεδρίου, ὅπου ὑπεστηρίχθη ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως εἶναι ἄτομα ψυχοπαθῆ, ὅτι εὐρίσκονται στὴν ἀρχὴ τῆς σχιζοφρένειας, ὅτι ἡ προβαλλόμενὴ ἀντίρρηση συνειδήσεως ἀποτελεῖ παθολογικὴ ἐκδήλωση καὶ ὅτι γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἐφηρμόσθη ἡ μέθοδος τῆς λοβοτομῆς προκειμένου ὁ ἀσθενὴς νὰ θεραπευθῆ². Στὴν ἴδια μελέτῃ ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἀντιρρησίες εὐρίσκονται «*en debut d' une schizophrénie*».

2. Ἴδου ἐπὶ λέξει τὸ ἀπόσπασμα τοῦ βιβλίου: «Dans la majorité des cas l' objection de conscience est une manifestation pathologique et que non traitement est du domaine de la psychiatrie: Une lobotomie pratiquée sur le sujet en question lui permet de reprendre une vie normale et de cesser de se singulariser».

Όταν ανεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα ἀπαλλαγῆς τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τῆ στρατεύουσα στὴ Γαλλία, τὸ γαλλικὸ Ὑπουργεῖο Ὑγείας σὲ ψυχιατρικὴ ἔρευνα ποὺ διεξήγαγε διεπίστωσε ὅτι οἱ ἀντιρρησίες ἦταν ἄτομα μὲ βαθέως διαταραγμένη τὴν ψυχικὴ τους ἰσορροπία, ἀκατάλληλα γιὰ τὸ στρατὸ ἀκόμη καὶ γιὰ ἄοπλη ὑπηρεσία. Στὴν Γερμανία πάντως ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἓνα ὑπερπολύπλοκο σχῆμα διαδικασιῶν μὲ πολυδαίδαλες ψυχολογικὲς καὶ ψυχαναλυτικὲς ἔρευνες τῆς προσωπικότητος πρὸς διαπίστωση τοῦ ἐὰν ὁ ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶναι ἀντιρρησίας συνειδήσεως εἶναι ὄντως καὶ δὲν ὑποκρίνεται. Δηλ. ἀπαιτεῖται νὰ διακριβωθῇ κατὰ τρόπον ἀσφαλῆ καὶ ἀντικειμενικὸν ὅτι τὸ συγκεκριμένο πρόσωπο, ἐὰν τελικὰ ὑπηρετοῦσε τὴ θητεία του, θὰ ὑφίστατο βαρεῖα ψυχικὴ βλάβη. Γι' αὐτὸ στὴ Γερμανία ἡ ἰδιότης τοῦ Μάρτυρος τοῦ Ἰεχωβά μόνη, χωρὶς τὴν συνεκτίμηση καὶ ἄλλων στοιχείων, δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση τῆς στρατεύουσα. Ἔτσι ἐξηγοῦνται οἱ καταδικαστικὲς ποὺ ἔχουν ἐπιβληθῆ σ' αὐτοὺς ἐπὶ ἀνυποταξία.

Πρὸς ἀπόδειξη τῶν ἀνωτέρω ἐπικαλοῦμαι τὰ ἐξῆς δύο παραδείγματα ἀπὸ τὴν γερμανικὴ νομολογία: α) Ἡ ἀπὸ 5-12-1989 ἀπόφαση τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἀρνήθηκε νὰ ἀναγνωρίσει ὡς ἀντιρρησία συνειδήσεως ἄτομο ποὺ κατεῖχε ἄδεια ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου μόνον καὶ μόνον γι' αὐτὸ τὸ λόγον. Τοῦτο δὲ διότι ἐκρίθη ὅτι τὸ ἄτομο αὐτὸ ὁδηγώντας αὐτοκίνητο ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ σκοτώσει ἓνα πεζό. Τὸ ἄτομο περὶ οὗ ὁ λόγος ἀποδέχθηκε τὸ ἐνδεχόμενον αὐτό, ὁπότε τὸ δικαστήριον ἔκρινε ὅτι δὲν ἔχει μικρότερη ἀξία ἢ ζωὴ τοῦ ἐχθροῦ ποὺ καλεῖται νὰ σκοτώ-

σει τὸ ἴδιο ἄτομο ὡς στρατιώτης στὸν πόλεμο καὶ ἀρνεῖται νὰ τὸ πράξει· καὶ β) Ἡ ἀπὸ 18-4-1991 ἀπόφαση τοῦ ἰδίου Δικαστηρίου, ἀνεκάλεσε τὴν ιδιότητα τοῦ ἀντιρρησία συνειδήσεως πού εἶχε ἀναγνωρισθῆ σὲ ὠρισμένο ἄτομο, ἐπειδὴ τὸ ἄτομο αὐτὸ μετέβη στὴ Νικαράγουα γιὰ νὰ βοηθήσει τοὺς ἐντοπίους κατὰ τῶν ἀνταρτῶν Κόντρας καὶ ἔφερε αὐτόματο ὄπλο. Στὴν Ἑλβετία ὠρισμένα Καντόνια προχώρησαν στὸν ἀποκλεισμὸ τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τὸ δικαίωμα ἀσκήσεως ὀρισμένων ἐπαγγελματιῶν.

Πέρα ὅμως τούτων θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι κατὰ παράγαν ἀρχὴ τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δεχθοῦμε λόγον ἄρσεως τοῦ ἀξιοποίνου ἢ τοῦ καταλογισμοῦ πού δὲν προβλέπεται ρητῶς ἀπὸ τὸν νόμο, οὔτε μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε ὡς ἰσχύοντα τυχὸν τέτοιο λόγο γιὰ ἄτομα ψυχοπαθῆ. Σύγκρουση καθηκόντων αἴρουσα τὸ ἀξιόποιο δὲν μπορεῖ νὰ ἀναγνωρισθῆ γιὰ τέτοια ἄτομα, ἂν προηγουμένως δὲν ζητηθῆ πραγματογνωμοσύνη ἐιδικοῦ ψυχιάτρου. Αὐτὴ εἶναι σήμερα ἡ κρατοῦσα γνώμη στὴν ἐπιστήμη.

5. Σὲ βάρους τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς δῆθεν κακομεταχείριση τῶν ἀντιρρησιῶν ἔχουν ταχθῆ:

α) Ἡ ἀπὸ 11-3-1993 Ἔκθεση τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου σχετικὰ μὲ τὸν σεβασμὸ τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, πού «καταδικάζει» τὴ χώρα μας, οἰκειοποιούμενο δικαστικὰ δικαιώματα, ἐπειδὴ, κατ' αὐτὸ δὲν τηροῦνται ἐδῶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ὅμως ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἀποδεικνύεται ὅτι πουθενὰ στὴν Εὐρώπη δὲν ἀναγνωρίζεται στοὺς ἀντιρρησίες ἀτομικὸ δικαίωμα ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴ στράτευση. Ἐπομένως κάθε καταδίκη τῆς χώρας μας ἢ καὶ οἰασδήποτε χώρας χωρὶς νὰ ὑπάρχει σχετικὴ ποινικὴ

διάταξη προηγούμενη τῆς καταδίκης, ἐκτὸς τοῦ ὅτι παραβιάζει τὴν θεμελιώδη ἀρχὴ τοῦ ποινικοῦ δικαίου «*nulla poena sine lege*», συνιστᾷ καὶ ἀπαράδεκτη ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας μας καὶ μάλιστα χωρὶς καμία αἰτία. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι βασικὸ ἀτομικὸ δικαίωμα, γιὰ τὴν καθιέρωση τοῦ ὁποίου ἑκατομμύρια ἀγωνιστῶν τῆς δημοκρατίας ἔχυσαν τὸ αἷμα των σὲ ὄλο τὸν κόσμο καὶ ὑπάρχουν πάντοτε πρόθυμοι νὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ τὴν υπεράσπισή της.

β) Ἡ Εἰδικὴ Ἑκθεσὴ τῆς Διεθνοῦς Ἀμνηστείας Μαρτίου 1993, ποὺ ἀναφέρεται στὴν μεταχείριση τῶν ἀντιρρησιῶν στὴν Ἑλλάδα. Βέβαια ὅπως εἶναι γνωστὸν ἡ Διεθνὴς Ἀμνηστία, ἰδιωτικὸς μὴ κυβερνητικὸς διεθνὴς ὀργανισμὸς γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, στίς ἐτήσιες ἐκθέσεις της καταδικάζει σχεδὸν ὅλα τὰ κράτη γιὰ τέτοιες παραβιάσεις. Δὲν ἔχουν ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἐπίκριση οὔτε ἡ Γαλλία, χώρα μὲ μεγάλη δημοκρατικὴ παράδοση, οὔτε ἡ Γερμανία καὶ φυσικὰ οὔτε ἡ Ἑλλάδα. Γι' αὐτὴν λοιπὸν ἀναγράφεται ὅτι ἀπὸ τὸ 1930 μέχρι τὸ 1995 οἱ ἀντιρρησίες συνειδήσεως ἔχουν ἐκτίσει συνολικὰ 5.000 χρόνια φυλακῆ. Ἀλλὰ στὴ Γαλλία ἀπὸ τὸ 1950-1992 δηλ. μέσα σὲ 42 χρόνια οἱ καταδικασθέντες ἀντιρρησίες ἔχουν ἐκτίσει πλέον τῶν 83 αἰώνων ἡμέρες φυλάκισης ὅπως ἀναφέρεται στὸ σύγγραμμα.

Στὴ Γαλλία ἐξ ἄλλου πολλοὶ ἀντιρρησίες συνειδήσεως ἔμειναν στὴ φυλακῆ γιὰ 7 χρόνια, ὠρισμένοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐτυφεκίσθησαν ἢ ἀποκεφαλίσθησαν (βλ. J.P. Cattelain: «*L'objection de conscience*», 1982, σ. 37). Κατὰ τὸ ὡς ἄνω σύγγραμμα ὅλοι οἱ καταδικασθέντες ἀντιρρησίες ἦσαν Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, μέγας δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶχε ἡλικίαν 15-19 ἐτῶν. Δὲν εἶναι ἐπομένως μόνο ἡ Ἑλλάς ποὺ

κατηγορείται για διωγμὸ τῶν ἀντιρρησιῶν, στὸ μέτρο ποὺ δὲν συμμορφώνεται μὲ τὴν πρακτικὴ ἄλλων κρατῶν νὰ θεσπίσει τὴν ἐναλλακτικὴ θητεία. Εἶναι χῶρες μὲ ἀπόλυτη δημοκρατικὴ προσήλωση στὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Καὶ εἶναι ἄδικο αὐτὸ ποὺ μερικοὶ Ἑλληγες πράττουν: Τὸ νὰ δέχονται νὰ διασύρεται ἡ Πατρίδα τους μὲ τὸ νὰ προπαγανδίζουν πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις ἐναντίον τῆς ὡς δῆθεν μοναδικῆς εὐρωπαϊκῆς χώρας ποὺ δὲν τιμᾷ ὡς πρέπει τοὺς ἀντιρρησίες. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ παρέχουν ἐσφαλμένη πληροφόρηση, δὲν γνωρίζω ἂν ἐσκεμμένως τὸ πράττουν ἢ εἶναι καὶ αὐτοὶ παραπληροφορημένοι. Ἐνα ἄλλο εὐρωπαϊκὸ κράτος, ἡ Ἑλβετία, δὲν ἀναγνωρίζει δικαίωμα ἀντιρρησιῶν, σχετικὴ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τέτοιου δικαιώματος διάταξη νόμου ποὺ προωθήθη πρὸς φήφιση, τελικὰ ἀπεριφθῆ διὰ δημοψηφίσματος μὲ ποσοστὸ 64% (Βλ. Duffar, «*L' objection de conscience en droit français*», εἰς «*Revue du droit public*», 1991, σ. 662 ἑπ.).

Ἐπεχείρησα νὰ σᾶς ἐκθέσω τοὺς καθαρὰ νομικοὺς λόγους σὲ σχέση μὲ τὸ δικαίωμα τῶν ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως σὲ εὐρωπαϊκὸ ἐπίπεδο. Πέρα ὅμως τῶν καθαρὰ νομικῶν λόγων, ὑπάρχουν καὶ οἱ μὴ νομικοὶ λόγοι, οἱ ἀπλῶς λογικοὶ λόγοι, οἱ πρακτικοὶ καὶ οἱ ἔθνικοί, ποὺ συντρέχουν εἰδικὰ στὴν πατρίδα μας καὶ ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν μὲ μεγάλη προσοχὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὴν νομοθεσία μας (Βλ. περὶ αὐτῶν σειρὰν ἐμπεριστατωμένων ἄρθρων τοῦ ἐγκρίτου δημοσιογράφου κ. Ἰωάν. Μαρίνου στὸν «*Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο*» ὡς λ.χ. στὰ τεύχη τῆς 2-9-1993 καὶ 6-1-1994, καθὼς καὶ τοῦ κ. Σαρ. Καργάκου στὸ ἴδιο περιοδικὸ 17-3-1994

καί 11-8-94). Ἀντιμετωπίζουμε ὡς γνωστὸν ἄμεση τουρκικὴ ἀπειλὴ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ἔχουμε ἀξιόμαχες ἔνοπλες δυνάμεις, ἰσχυρὸ στρατὸ καὶ μὲ ἀκμαῖο ἠθικὸ. Ἄν καὶ ἐδῶ σημειωθῆ τὸ προηγούμενο τῆς Ἰσπανίας, ποὺ ἀναφέρθη, ἂν δηλ. ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιρρησιῶν δὲν παραμείνει στὰ περιθωριακὰ ἐπίπεδα ποὺ εἶναι σήμερα, ἀλλὰ αὐξηθῆ ἐντυπωσιακὰ, ὥστε νὰ θέσει σὲ κίνδυνο τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας, τότε τὸ πρόβλημα θὰ ὀξυνθῆ καὶ ἡ λήψη ἄμεσων μέτρων αὐτοπροστασίας τῆς Πολιτείας θὰ καταστῆ πασιδὴλη. Ὁ ν. 731/1977 καὶ ὁ ν. 1763/1988 ἰσχύουν σήμερα στὴν Ἑλλάδα. Παρὰ ταῦτα ὑπάρχουν στὶς φυλακὲς ἑκατοντάδες Χιλιαστῶν κυρίως, ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἀντιρρησίες συνειδήσεως, ἀλλὰ δὲν δέχονται οὔτε τὴν ἄοπλη θητεία, οὔτε τὴν περιβολὴ τοῦ στρατιώτη. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχει κατεστρωμένο σχέδιο γιὰ τὴν προβολὴ προωθημένων αἰτημάτων ἀπὸ μέρους των, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ ἐναλλακτικὴ θητεία ἢ κάτι ἄλλο, ποὺ θὰ ἀνοίγει τὸ νομικὸ δρόμο γιὰ τὴν πλήρη ἀμφισβήτηση, ἐν ὀνόματι συνειδησιακῶν ἀρχῶν, ὅλου τοῦ κρατικοῦ πλέγματος θεσμικῶν πλαισίων γιὰ τὴν εὐνομούμενη πολιτεία μας. Δὲν μποροῦμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι μέχρι ποίου σημείου θὰ ἀντιτάξει ἄμυνα στὶς ἐσωτερικὲς κυρίως πιέσεις ἢ ἐλληνικὴ κυβέρνησις. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι ἡ σχετικὴ εὐρωπαϊκὴ πρακτικὴ, τὴν ὁποίαν συνηθίζουν νὰ ἐπικαλοῦνται οἱ ἀντιρρησίες ὑπὲρ αὐτῶν, θὰ ἐνισχύσει παρὰ ταῦτα τὸ ὄπλοστάσιο τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας γιὰ νὰ ἀντιτάξει ἀπόλυτη ἄρνησις στὴν καθιέρωσις καὶ ἄλλων διευκολύνσεων ὑπὲρ ἐκείνων, ποὺ ἀσεβοῦν ἀπέναντι τῶν ἠθικῶν ἀξιών, ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος καὶ ἀπέναντι τῶν εὐαισθησιῶν τοῦ λαοῦ.

Τὸ ἀλλοτριωμένο σωφρονιστικό μας σύστημα*

Συμπληρώνονται ἐφέτος 21 ὀλόκληρα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἡ Ἱ. Μητρόπολις μας εἶχε τὴν ἰδέα τῆς καθιέρωσης τῶν ἐτησίων αὐτῶν συνάξεων, πρὸς τιμὴν τοῦ νομικοῦ κόσμου τῆς Ἐπαρχίας μας, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐπισκόπου Ἀθηνῶν. Ἡ ἐτήσια αὐτὴ ἐκδήλωση παρέχει στὴν τοπικὴ μας Ἐκκλησία τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδηλώνει τὰ αἰσθηματὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης, μὲ τὰ ὁποῖα περιβάλλει τοὺς διακόνους τῆς Θέμιδος. Παραλλήλως μᾶς δίδεται ἡ δυνατότης νὰ ἐκδηλώσουμε καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη μὲ τὴν ὁποία περιβάλλομε τὴ Δικαιοσύνη, ὡς λειτουργία τοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ καὶ ὡς καθημερινὴ ἀνάγκη τῆς ζωῆς.

* Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ νομικοῦ κόσμου (δικαστές, δικηγόρους, συμβολαιογράφους, ἐπιμελητές κ.λπ.) τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν των συνάξιν, ποὺ ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ τῆς Κέντρου στίς 3 Ὀκτωβρίου 1996 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προστάτου αὐτῶν.

Ἄνεκαθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ὁ ἀπλὸς καὶ καταπιεζόμενος ἄνθρωπος, αἰσθάνθηκε τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάγκη νὰ λάβει μέρος στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατίσχυση τῆς ἀρετῆς τῆς δικαιοσύνης ἐναντίον τῆς ὕβρεως τῆς ἀδικίας, καὶ αὐτὸς ὁ ἀγῶνας συγκίνησε τὶς ἀνθρώπινες καρδιές καὶ προκάλεσε τὸν οἴστρο τῶν τραγικῶν ποιητῶν καὶ τὸν στοχασμὸ τῶν φιλοσόφων. Μέσα στὴν δυστυχία ποὺ σέρνει πίσω της ἡ αὐθαιρεσία τῶν ἰσχυρῶν, ἡ δικαιοσύνη λειτούργησε ὡς καταφύγιο τῶν ἀδυνάτων καὶ ὡς πηγὴ ἐνθάρρυνσης ὄλων, ὅσοι πίστεψαν στὴν ἀνάγκη καταπαγίωσης τῶν ἀρχῶν τῆς ἐννόμου τάξεως, ὡς προϋποθέσεως τῆς εἰρηνικῆς συμβίωσης τῶν λαῶν καὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ πρώτη σύλληψη, ἥδη ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ὅμηρου, τῆς ἐννοίας τῆς δικαιοσύνης ἀνάγεται στὴ θεία περιοχὴ, μιὰ καὶ οἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστῶν πιστεύεται τότε ὅτι ἐμπνέονται ἀπὸ τὸν Δία, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἐκ προορισμοῦ δίκαιες. Τὶς ἐκδίδουν σοβαρὰ πρόσωπα, ἀποδεκτὰ ἀπὸ τὴν κοινότητα, ποὺ τὰ περιβάλλει μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη της. Οἱ ἀρχικὰ ἄγραφοι κανόνες δικαίου, καὶ στὴ συνέχεια τὸ ἐθιμικὸ δίκαιο, καθιερώνεται στὸ πλαίσιο σταθερῆς δικαστικῆς ἐφαρμογῆς, καὶ γίνονται οἱ πρόδρομοι τοῦ θετικοῦ δικαίου, μὲ τὸ ὅποιο οἱ πολιτείες ἐπεδίωξαν τὴν καθιέρωση καὶ ἰσχὺ κανόνων οὐσιαστικοῦ δικαίου. Τὸ θετικὸ ὅμως δίκαιο δὲν μπορεῖ νὰ ἀνατρέφει τὸ φυσικὸ δίκαιο, ὅσο κι ἂν ἔχουν διατυπωθῆ ἐναντίον του ἐπιχειρήματα, ὅτι, γιὰ νὰ ἦταν δεσμευτικὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει ἄλλος πρωτογενὴς κανόνας δικαίου ποὺ θὰ ἐπέβαλλε τὴ συμμόρφωση μὲ τοὺς κανόνες ἐκείνου. Ὑπάρχουν ἠθικὲς προ-

στακτικὲς μέσα στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ προηγούνται κάθε ἄλλου κανόνος δικαίου. Ἐπιπλέον καὶ ἡ δικαιοσύνη καθ' ἑαυτήν, ἐκφράζει ἰδέαν ἠθικῆς τάξεως, καὶ ἀξίας, ποὺ σὲ μεγάλη ἔκταση δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἐντάσσεται σὲ ἕναν ἄλλο κόσμο, ἰδεατὸ κόσμο, καὶ ἀπλῶς δέον νὰ ἐκφράζεται διὰ μέσου τῶν κανόνων τοῦ θετικοῦ δικαίου.

Κατὰ τὴ σημερινή μας συνάντησιν¹ ἐπιχειροῦμε νὰ προσεγγίσουμε τὸ ἐπίκαιρο ζήτημα τοῦ ἐλλειποῦς σωφρονιστικοῦ μας συστήματος, ποὺ κάθε τόσο ἔρχεται στὴν ἐπιφάνεια

1. Τὰ θέματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπασχολήσαμε, κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια τὴν ὁμήγυρη τῶν νομικῶν μας, ἦταν, κατὰ σειράν, τὰ ἑξῆς: α) Ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας κατὰ τὸ σχέδιο Γαζῆ (1976), β) Κίνδυνος ἀπὸ τίς προτάσεις τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς Προσωπικῆς Καταστάσεως πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ δικαίου μας (1977), γ) Ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας (1978), δ) Ἡ κατάργησις τοῦ ὄρκου ὡς ἀποδεικτικοῦ μέσου (1979), ε) Ἡ ἀπόφεισις ἐπὶ τοῦ σχεδίου ἰσονομίας τῶν ἐλλήνων (1980), στ) Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς (1981), ζ) Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου (1982), η) Ἡ ἐκκλησία καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1983), θ) Τὰ βασιανιστήρια: Μαστίγωμα τῆς προσωπικότητος. Ἡ Ἐκκλησία στὴν πρωτοπορία γιὰ τὴν κατάργησίν τους (1984), ι) Ρατσισμὸς: Λεηλασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς (1985), ια) Παραθρησκευτικοὶ Ὀλοκληρωτισμοὶ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα στὴν Ἑλλάδα (1986), ιβ) Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα (1987), ιγ) Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως (1988), ιδ) Μία ὁμολογία Χριστοῦ (ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτη) (1989), ιε) Τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ παραβιάσεις των (1990), ιστ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως στὸ Ἰσλάμ (1991), ιζ) Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἔθνικων μειονοτήτων (1992), ιη) Τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων στὸ ἄσυλο καὶ ἡ ξενοφοβία. Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας (1993), ιθ) «Ἀνάρμοστος» προσηλυτισμὸς καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, κατὰ τὴν νομολογίαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (1994), κ) Οἱ «Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως». Ἡ εὐρωπαϊκὴ δικαϊκὴ πρακτικὴ (1995).

νεια, πότε με τις ἐξεγέρσεις τῶν κρατουμένων καὶ τις βιαιότητες πού τις συνοδεύουν, πότε με τις ἀποκαλύψεις τῶν αἰσχυρῶν κυκλωμάτων διακίνησης ναρκωτικῶν καὶ περιφρόνησης πρὸς τὸν ἄνθρωπο, καὶ πάντοτε με τὴν παγιωμένη ἀντίληψη ὅτι οἱ φυλακές μας δὲν προσφέρουν κανενὸς εἴδους σωφρονισμό, ὀδηγώντας ἔτσι σὲ ἀποτυχία τὸ βασικὸ σκοπὸ τῆς ὑπάρξεώς των, πού εἶναι πρωτίστως ἡ πρόληψη, ἀλλὰ καὶ ἡ καταστολή. Πρὶν ὅμως παραθέσω τις σκέψεις μου ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ἀπευθύνω ἐγκάρδιες εὐχές γιὰ ὑγεία, δύναμη, εὐλογία παρὰ Θεοῦ καὶ χάρι στὴ ζωὴ σας, ὥστε νὰ συνεχίσετε ἀπόσκοπτα τὴν ἐπιτέλεση τῆς δυσχεροῦς ἀποστολῆς σας.

Εἶναι γνωστὸν, ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ὅτι οἱ ποινές πού ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὰ δικαστήρια ἀποβλέπουν στὴ λεγόμενη εἰδικὴ πρόληψη, δηλ. στὸν σωφρονισμό τοῦ ἀδικοπραγήσαντος, ἥτοι στὴ βελτίωση καὶ διόρθωσή του, ὥστε νὰ καταστῇ καὶ πάλιν κοινωνικὰ ἐπανεντάξιμος. Ἡ ἐπιδίωξη τῆς πρόληψης ἐκδηλώνεται μετὴν προσπάθεια ἐξουδετέρωσης τῶν ἐγκληματογόνων παραγόντων, μετὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῶν ἀτόμων καὶ μετὴν πρόβλεψη καὶ ἐκτέλεση τῶν ποινῶν κατὰ τρόπον πού νὰ καθιστᾶ πραγματοποιήσιμη τόσο τὴ γενικὴ, ὅσο καὶ τὴν εἰδικὴ πρόληψη. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀρχικὰ ἡ ποινὴ ἐμφανίσθηκε ὡς πράξη ἀνταπόδοσης τοῦ κακοῦ, μετὰ γινώμονα τὴν ταυτοπάθεια. Ὁ χαρακτήρας αὐτὸς τῆς σκόπιμης κοινωνικῆς ἐκδίκησης, μετὰ ἀργὰ βήματα παρεχώρησε θέση στὸν ἐξανθρωπισμὸ τῶν ποινῶν, ἐνῶ ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνα ἄρχισαν νὰ ἐμφανίζονται στὴν Εὐρώπη σωφρονιστικὰ καταστήματα μετὰ ὀργανωτικὴ πρό-

βλεψη τὴν ἀνθρωπιστικὴ μεταχείριση καὶ τὴν ἠθικὴ βελτίωση τῶν κρατουμένων. Ἡ σύγχρονη πάντως ἐπιστημονικὴ σκέψις ἔχει δεχθῆ ὅτι στὴν ποινὴ ἐνυπάρχουν καὶ ἡ ἀνταπόδοση καὶ ὁ κοινωνικὸς σκοπὸς.

Στὴν ἐποχὴ μας ἐπεκράτησε ἡ συνθετικὴ θεωρία ὡς πρὸς τὰ καθοριστικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐγκλήματος, ἥτοι τοῦ ἀντικειμενικοῦ (ἢ πράξης) καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ (ἢ ἰδιοσυστασία τοῦ δράστη), ἢ συνεκτίμηση τῶν ὁποίων κρίνεται ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀξιολόγηση μιᾶς ἐγκληματικῆς συμπεριφορᾶς. Οἱ παλῆες φιλοσοφικὲς διαφορὲς παρεχώρησαν θέση σὲ μιὰ διαλεκτικὴ σύνθεση, μὲ κυρίαρχο στοιχεῖο τὸν ἀνθρωπο καὶ τὴ βελτίωσή του (Βλ. καὶ Δημ. Σιάτρα: «*Ἡ ἀντεγκληματικὴ πολιτικὴ*», στή «*Θεσσαλία*», 30-6-1996).

Ἡ εἰδικὴ κατὰ βάσιν πρόληψη εἶναι ἐκείνη ποὺ ἐπιβάλλει στὶς πολιτεῖες νὰ φροντίζουν, ὥστε ὁ χρόνος τῆς παραμονῆς στὶς φυλακὲς τῶν ἐγκληματισάντων νὰ ἀποβῆ παιδαγωγικὸς καὶ θεραπευτικὸς τῶν χαρακτήρων των. Αὐτὸ προέβλεπε ὁ Α.Ν. 125/1967 ποὺ εἶχε τίτλο: «*Σωφρονιστικὸς Κῶδιξ*». Τὶς ἀπὸ καιρὸ ἐπισημανθεῖσες ἀτέλειές του ὀφείλει νὰ ἐξαλείφει, μὲ ὠρισμένες νεωτεριστικὲς ρυθμίσεις, ὁ ἰσχύων νεαρὸς νόμος 2408/1996, ποὺ ἐπεχείρησε ἀποσπασματικὲς τομὲς στὸ σωφρονιστικὸ μας σύστημα. Ὅμως ἡ ἀπόσταση μεταξὺ θεωρίας καὶ πράξεως εἶναι πολὺ μεγάλη, διότι πολλὰ ἀπὸ τὰ προβλεπόμενα δὲν ἐφαρμόζονται ἢ κακῶς ἐφαρμόζονται. Καὶ οἱ καινοτομίες τοῦ νέου νόμου, καθὼς δὲν ἔχουν δοκιμασθῆ στὴν πράξη, συνοδεύονται ἀπὸ μιὰ εὐλόγη ἐπιφυλακτικότητα, διότι γιὰ τὴν ἀναμόρφωση τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος δὲν ἀρκοῦν οἱ ψυχρὲς διατάξεις ἐνὸς νομοθετικοῦ κειμένου,

ὅσονδῆποτε πρωτοπόρες καὶ ἂν εἶναι αὐτές. Ἀπαιτεῖται μιὰ γενικὴ ἀναθεώρηση νοοτροπίας, νέα παιδεῖα καὶ ἠθικὴ ἀναβάθμιση τοῦ σωφρονιστικοῦ προσωπικοῦ, κατάλληλη ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομὴ, καὶ πολλὰ ἄλλα, ποὺ φαίνεται νὰ ἀπουσιάζουν σήμερα στὴν πατρίδα μας. Ἔτσι κινδυνεύουν τὰ νέα μέτρα νὰ πέσουν στὸ κενὸ χωρὶς τὴν ὑποστήριξη ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ ἔχουν ἀπὸ τὸ πλέγμα πολλῶν ἄλλων συναφῶν παραγόντων. Ἀλλ' ὅς προσεγγίσουμε τὴν ἄθλια πραγματικότητα ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα στὶς ἐλληνικὲς φυλακές, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν σοβαρὰ καὶ κυρίως ἀποτελεσματικὰ μέτρα σφαιρικοῦ χαρακτῆρος γιὰ τὴ βελτίωση τοῦ ὅλου σωφρονιστικοῦ συστήματος.

Ἔχει κατ' ἐπανάληψιν γραφῆ ὅτι τὸ σωφρονιστικὸ μας σύστημα πάσχει καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθῆ στὶς βασικὲς ἀνάγκες τῆς ὑπάρξεώς του, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ φρόιτη σὶς φυλακές, ἔτσι ὅπως γίνεται, μὲ τὶς ἄθλιες συνθηκὲς διαβίωσης, μὲ τὴν ἔλλειψη κάθε παιδαγωγικοῦ προγράμματος, μὲ τὸν συναγελασμὸ ἐτερόκλητων ἀνθρώπων στοιχείων στὸν ἴδιο χῶρο, νὰ τὶς ἔχει μετατρέψει σὲ σχολεῖα καὶ φροντιστήρια ἐγκλήματος. Στὶς σύγχρονες ἐλληνικὲς φυλακές ὁ ἀτυχήσας ἐπιχειρηματίας καὶ ὁ ἔντιμος οἰκογενειάρχης ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ ἐκπληρώσει τὶς δημοσιονομικὲς τοῦ ὑποχρεώσεις, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ζήσει στὸν ἴδιο χῶρο μὲ τὸν πωρωμένο καθ' ἕξιν ἐγκληματία καὶ νὰ ὑποστῇ τὶς ταπεινώσεις τῶν φυλάκων, τὴ βία τῶν συγκρατουμένων του, ποὺ ἐνίοτε φθάνει μέχρι δολοφο-

νίας, ἐνῶ οἱ ὑπότροποι ἐγκληματίες κάνουν χρήση τῆς δυνάμεως των ἀνεξέλεγκτα, γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὸ νόμο τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ νὰ ταπεινῶνουν τὸ φρόνημα κάθε ἀνθισταμένου στὰ σχέδιά των. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἰδιότυπη «βιομηχανία εὐτέλειας καὶ χυδαιότητας» (Βλ. ἄρθρο τοῦ κ. Νικίτα Κακλαμάνη στό «Βῆμα», 5-2-1995) τῆς ὁποίας θύματα δὲν εἶναι μόνο οἱ ἐκ τῶν φυλακισμένων περιστασιακοὶ καὶ μὴ ὑπότροποι, ἀλλὰ καὶ οἱ οἰκογένειές των καὶ ἡ ἴδια ἡ κοινωνία. Καταγγελίες ποὺ ἔχουν δημοσιευθῆ στὸν τύπο ἐμφανίζουν νὰ συντηρεῖται στὶς φυλακὲς Κορυδαλλοῦ εἰδικὴ Τράπεζα καὶ καζίνο μὲ τὰ χρήματα τῶν κρατουμένων, μὲ τὶς τηλεφωνικὲς κάρτες, μὲ τὰ ἐλεγχόμενα ἐπισκεπτήρια κ.λπ. («Καθημερινή», 25-12-1994).

Τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα πείθουν ὅτι σήμερα οἱ φυλακὲς εἶναι ἀκατάλληλοι καὶ ὡς χῶροι ἀνθρώπινης διαβίωσης. Σύμφωνα μὲ ἐπίσημες στατιστικὲς, στὶς ἐλληνικὲς φυλακὲς φιλοξενοῦνται σήμερα πολλαπλάσιοι φυλακισμένοι ἐκείνων ποὺ τὰ κτίρια μποροῦν νὰ στεγάσουν. Στὶς φυλακὲς Κορυδαλλοῦ λ.χ. ὑπάρχουν σήμερα 1400 περίπου κρατούμενοι, ὅλων τῶν ἡλικιῶν καὶ διαφόρων ἐθνικοτήτων. Ἀπὸ αὐτοὺς τὸ 20% εἶναι καθ' ὑποτροπήν ἐγκληματίες, τὸ 30% ἔχουν σοβαρὲς ψυχολογικὲς διαταραχὲς καὶ τὸ ὑπόλοιπο 50% εἶναι κρατούμενοι ὅλων τῶν ἀδικημάτων ἀπὸ φόνο ἕως παράβαση τοῦ Κ.Ο.Κ. Κατὰ μιὰ παλαιότερη ἔρευνα (Βλ. «Καθημερινή», 25-12-1994) στὸν Κορυδαλλὸ ἐφιλοξενοῦντο τότε 1204 ἄτομα, ἀπὸ αὐτὰ τὰ 400 ἦσαν τοξικομανεῖς καὶ πολλοὶ βαρυποινίτες. Τὰ κελιά ἔχουν ἐμβαδὸν 6 τ.μ. τὸ καθένα, δηλ. χωροῦν τὸ πολὺ 2 ἄτομα. Ἐναντι αὐτῶν στοιβάζονται 4-5.

Όλους αυτούς ένώνει ή ίση μεταχείριση, χωρίς καμμία διάκριση που θα έπεβάλλετο από τις ιδιαιτερότητες εκάστου εάν λειτουργούσε ένα σωστό σωφρονιστικό σύστημα. Ός «άποθήκες φυχών» έχουν χαρακτηρησθή για τὸ λόγο αυτό οί φυλακές μας («Καθημερινή», 17-12-1994), ένῶ οί συνέπειες του άναγκαστικού αυτού συγχρωτισμού είναι όλέθριες για τή σωματική και τήν ψυχική υγεία τών κρατουμένων, που μόνο σε σωφρονισμό δέν υπόκεινται, έστω κι άν στο έξιτήριό τους τὸ κράτος έναβρύνεται να δηλώνει προς τὰ έξω ότι ὁ χρηματίσας τρόφιμος τών φυλακών του, και ήδη άποφυλακιζόμενος, υπέστη τὸν άναγκαίο σωφρονισμό και έξέρχεται τώρα θεραπευμένος από τὰ πάθη του. Χίμαιρα...

Άπό τὸ άλλο μέρος ὁ τύπος έχει κατ' έπανάληφιν άσχοληθῆ με τις καταγγελίες περιπτώσεων διακίνησης ναρκωτικών από έλευινά κυκλώματα παρανομίας. Οί φυλακές σήμερα στη χώρα μας φαίνεται να έπικυριαρχούντ από άνομα συμφέροντα που έπιβάλλουν τή θέλησή των προς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ένῶ καταγγέλλεται ότι στα κυκλώματα αυτά συμμετέχουν και πολλοί τών σωφρονιστικών υπαλλήλων, ένῶ άλλοι είναι έντελῶς άκατάλληλοι και άπαίδευτοι για να αναλάβουν να φέρουν εις πέρας τὸ λεπτό έργο που τους έχει άνατεθῆ, άν και είναι φιλότιμοι και έντιμοι άνθρωποι. «Έμεϊς δέν σωφρονίζουμε, άπλῶς φυλάμε» ήταν ή χαρακτηρηστική δήλωση ένός διευθυντού έλληνηκῆς φυλακῆς (Βλ. «Η Δράσις μας», Ιούλιος-Ιούλιος 1996, σ. 212).

Μπαίνοντας κανείς στη φυλακή άντιμετωπίζει τήν έχθρότητα του πανίσχυρου κράτους και τήν από μέρους του παν-

τελῆ ἀδιαφορία γιὰ τὰ προσωπικά καί οἰκογενειακά του προβλήματα. Τά «περιουσιακά» στοιχεῖα ποῦ τοῦ παραχωροῦνται εἶναι ἓνα κρεβάτι καί μία κουβέρτα καθὼς καί μία καραβάνα γιὰ τὸ φαγητό, ποῦ δὲν εἶναι πάντοτε καλῆς ποιότητος. Τὰ ὑπόλοιπα εἶδη ὑγιεινῆς καί ρουχισμοῦ πρέπει ὁ κάθε φυλακισμένος νὰ τὰ ἐξασφαλίσει ἐξ ἰδίων του. Καί εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς ἢ μέριμνα τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιαστικῶν ποιμαντικῶν καί φιλανθρωπικῶν φροντίδων, ποῦ ἐξασφαλίζει στὸν ἐγκαταλελειμμένο αὐτὸ πληθυσμὸ τὸν ἀπαραίτητο ρουχισμό, οἰκονομικὰ βοηθήματα καί κυρίως ἀνθρώπινη συμπεριφορά. Πολλοὶ λησμονοῦν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποῦ στερεῖται τῆς ἐλευθερίας του ἀποκτᾷ ἀπὸ τῆ στιγμῆ ποῦ συνειδητοποιεῖ τὴ νέα ἀναγκαστικὴ κατάσταση ὑπὸ τὴν ὁποία θὰ ζήσει, μιὰ ἰδιάζουσα νοστροπία. Ὁ ἐγκλεισμός του τοῦ προκαλεῖ ἀσφυκτικὴ ψυχολογικὴ πίεση καί τὸν ὀδηγεῖ σὲ βίαιες ἀντιδράσεις. Ἔτσι ἐξηγοῦνται καί αὐτὲς ἀκόμη οἱ ἐξεγέρσεις ποῦ σημειώνονται κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια σωρευτικῶς στὶς φυλακὲς μας. Μία ἀπλὴ ἀφορμὴ ἀρκεῖ γιὰ νὰ προκληθοῦν σοβαρὰ ἐπεισόδια.

Ὁ ὅρος «στέρηση τῆς ἐλευθερίας» -γράφει ἡ «Καθημερινή» σὲ κύριο ἄρθρο της (12-10-1990)- εἶναι μιὰ γενικὴ ἔκφραση ποῦ ἐλάχιστα περιγράφει καί ἀποδίδει τὴν πραγματικότητα. Αὐτὴ ἡ στέρηση, μέσα στὴ φυλακὴ, παίρνει τὴ συγκεκριμένη μορφή τῆς βίαιης ἀπόσπασης ἀπὸ τὸ φυσικὸ καί κοινωνικὸ περιβάλλον καί τῆς συστηματικῆς καταστροφῆς ζωτικῶν ἀνθρωπίνων δραστηριοτήτων, ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία, ἡ δημιουργικότητα, ἡ σεξουαλικότητα καί ἡ κοινωνικότητα. Στὶς συνθήκες αὐτές, κυρίαρχες σὲ ὅλες τὶς ἑλληνικὲς φυλακὲς, ἡ ποινὴ χάνει τὸν σωφρονιστικὸ ἢ ἀμυντικὸ της χαρα-

κτῆρα καὶ γίνεται τιμωρία ἢ ἐκδίκηση, πού καταλήγει στὴ σχιζοφρένεια, στὴν παραφροσύνη, στὴν ἔξαψη τῆς παράλογης βίας καὶ τῆς ἐπιθετικότητας.

Οἱ ἀνήλικοι ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη κατηγορία κρατουμένων. Πρόκειται γιὰ ἐφήβους ἢ καὶ παιδιὰ πού «ἀμάρτησαν» καὶ πληρώνουν τὴν ἀτυχία τους μὲ τὸν ἐγκλεισμό τους σὲ σωφρονιστήρια, πού κάθε ἄλλο παρὰ σωφρονίζουν. Σὲ συνέντευξή του στὴν «Καθημερινή» (26-2-1995) ὁ παιδοφυχίατρος τοῦ Ἰδρύματος Ἀγωγῆς Ἀνηλίκων Κορυδαλλοῦ κ. Ἐμμ. Ἀτσαλάκης ἀποκαλύπτει συγκλονιστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς συνθήκες διαβίωσης τῶν ἀνηλίκων στὸ Ἴδρυμα αὐτό. Ξεχασμένοι ἀπὸ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, γράφει ἡ ἐφημερίδα, εἶναι οἱ ἀνήλικοι τοῦ Κορυδαλλοῦ. Ἴδου μερικὲς ἀπὸ τὶς διαπιστώσεις τοῦ ψυχιάτρου: «Δεκατέσσερις ἀνήλικοι “φιλοξενοῦνται” στὸ ἴδρυμα, οἱ πιὸ δυνατοὶ θιάζουν τοὺς ἀδύναμους, ὁ ἕνας κλέβει τὸν ἄλλο, οἱ περισσότεροι κάνουν χρῆση ναρκωτικῶν χαπιῶν καὶ ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια 25 ὑπαλλήλων πού δουλεύουν ἐκεῖ. Δὲν εἶναι ὅμως μόνο αὐτό. Τὸν τελευταῖο χρόνο ἔχουν διαφύγει 14 ἀνήλικοι ἐπιτυγχάνοντας ρεκόρ ἀποδράσεων πού ἐγγίζει τὸ 50%... Εἶναι ἀνύπαρκτη κάθε σωφρονιστικὴ πολιτικὴ γιὰ τοὺς ἀνήλικους παραβάτες».

Χαρακτηρισμοὶ ὅπως «κολαστήριο τῶν ἀνηλίκων» («Καθημερινή», 26-2-1995), «ἡ μεγάλη τοῦ ἐγκλήματος σχολή» («Τὸ Βῆμα» 5-2-1995) χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ καταδείξουν τὴν ἀπαράδεκτη κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στὰ λεγόμενα Ἀναμορφωτήρια Ἀνηλίκων. Ἡ ἐγκληματικότητα

τῶν ἀνηλίκων κυμαίνεται σὲ ὅλον ἐν καὶ ὑψηλότερα ἐπίπεδα, ἐνῶ ἐκτιμᾶται ὅτι 9 στοὺς 10 παραβάτες ἔχουν «φοιτήσεις» σὲ ἀναμορφωτήριο. Ἐκ τῆς ἔρευνας ποὺ διενήργησε τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν μεταξὺ τῶν ἀνηλίκων τῆς χώρας μας, τοῦ Κορυδαλλοῦ δηλ. καὶ τῆς Κασσαβετίας, ἀποδεικνύεται ὅτι βασικὴ αἰτία τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων εἶναι ἡ διαλελυμένη οἰκογένεια καὶ τὸ κατώτερο μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῶν γονέων καὶ τῶν ἴδιων τῶν παιδιῶν, ἐνῶ σὲ μεγάλον ποσοστὸν τὰ παιδιά αὐτὰ εἶναι ἐξαρτημένα ἀπὸ τὰ ναρκωτικὰ ἄτομα. Ἡ Πολιτεία δὲν διαθέτει ἀτυχῶς μηχανισμοὺς ἀναστροφῆς αὐτῆς τῆς ἐπικίνδυνης πτώσης. Τὸ νομοθετικὸ πλαίσιον εἶναι ἀναχρονιστικὸν καὶ ἡ ριζικὴ ἀναμόρφωσις τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος ἀπαραίτητη.

Μετὰ τίς θλιβερὰς αὐτὰς διαπιστώσεις, ποὺ ἐπιβεβαιῶνουν δυστυχῶς τὴν εὐρέως διαδεδομένη ἐντύπωση ὅτι τὸ σωφρονιστικὸν μας σύστημα πάσχει ἀπὸ σηφαιμία, ἐπιβάλλεται νὰ προσεγγίσουμε τὸ πρόβλημα τῆς ἀναμορφώσεώς του, θέτοντες ὠρισμένους βασικοὺς κανόνες ποὺ θὰ πρέπει νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἄξονες τοῦ νομοθετικοῦ πλαισίου κάθε ἐπίδοξης ἀναμόρφωσός του. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἡ ἔννομος τάξις συμπεριφέρεται πρὸς τὰ ἀδύνατα μέλη τῆς κοινωνίας εἶναι ἐνδεικτικὸς τῆς ποιότητος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ὠριμότητός της. Κατὰ μία ἄποψη μία συμπεριφορὰ μὲ τὴν «λογικὴν τῆς δυνάμεως» καὶ τῆς ὑπεροχῆς προδίδει συνήθως ἀνασφάλεια καὶ ἔλλειψη αὐτοπεποίθησης καὶ ὠριμότητος. Δὲν εἶναι χωρὶς σημασία τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ αἰτήματα ποὺ

προβάλλουν συνήθως οι ἐξεγερμένοι κρατούμενοι είναι α) ἡ βελτίωση τῶν συνθηκῶν διαβίωσής των καὶ β) ἡ ἀλλαγὴ τοῦ Δ/ντοῦ τῶν φυλακῶν των. Τὸ πρῶτο αἴτημα καταφάσκει τὴν ἀνάγκη τῆς ἀνθρωπιᾶς. Τὸ δεύτερο ἀντικρύζει τὴ δύναμη τοῦ κράτους. Τὸ πρόσωπο τοῦ κάθε Δ/ντοῦ εἶναι τραγικό, γιατί ὑποστασιάζει, ἀνεξαρτήτως προθέσεων, τὸν ἀναγκαστικὸ καὶ καταπιεστικὸ χαρακτήρα ποὺ κατ' ἀνάγκη ἔχει ἡ κράτηση, δηλ. ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας. Γιὰ τὸν κάθε κρατούμενο ὁ Δ/ντῆς τῆς φυλακῆς του εἶναι ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ «ἄδικου κράτους», καὶ τῆς «ἄδικης κοινωνίας» μὲ τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ νὰ συγκρουσθῆ ὁ κρατούμενος, γιατί ἡ ἔννοιά τους εἶναι ἀφηρημένη, ἐνῶ ὁ Δ/ντῆς εἶναι μιὰ συγκεκριμένη προσωπικότης, ποὺ προσωποποιεῖ τὸν «ἐχθρὸ» καὶ τὸν «ἀντίπαλο» ἐναντίον τοῦ ὁποῖου στρέφει ὅλη τὴν μῆνιν του. Κατὰ συνέπειαν κάθε ἀναμόρφωση τοῦ συστήματος θὰ πρέπει ὑποχρεωτικὰ νὰ ἀντιμετωπίζει τὸν φυλακισμένο ὡς ἀνθρώπινη ὄντοτητα μὲ τὶς ἰδιαιτερότητες ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ὅλη ψυχολογική του κατάσταση.

Γενικὰ θὰ πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω, ὅτι ἡ ἀνάγκη γιὰ θεσμοθέτηση ἐγγυήσεων σωφρονισμοῦ τῶν φυλακισμένων ἀπησχόλησε τὶς καταστατικὲς ἀρχὲς τῆς ὀργανωμένης παγκόσμιας κοινωνίας. Ἀρχικὰ ἡ Κ.τ.Ε. (1934) ἐφήφισε Κανόνες γιὰ τὴ μεταχείριση τῶν κρατουμένων, μετὰ δὲ τὸν Παγκόσμιο Πόλεμο τὸ 1955, τὸ Οἰκονομικὸ καὶ Κοινωνικὸ Συμβούλιο τοῦ ΟΗΕ μὲ τὴν ἀπόφαση 633/1955 υἱοθέτησε τοὺς προηγούμενους Κανόνες διορθωμένους καὶ βελτιωμένους, ἐνῶ τὸ 1968 τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἐνέκρινε τοὺς Κανόνες αὐτοὺς καὶ τοὺς συνέστησε στὰ κράτη-μέλη τῆς ΕΟΚ, τῶν ὁποίων οἱ Ὑπουργοὶ Δικαιοσύ-

νης τούς ἐνέκριναν τὸ 1973. Ὅλοι οἱ Κανόνες αὐτοὶ προβλέπουν τὴν προστασία τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος καὶ ἀξιοπρεπείας τῶν κρατουμένων, τὴν καθιέρωση ἐνὸς προοδευτικοῦ συστήματος μεταχειρίσεώς των, τὴν ἐξασφάλιση ὑγιεινῶν ὄρων διαβίωσης, ἰατρικῆς περίθαλψης, σωματικῆς ἀγωγῆς, ἐπαφῆς μὲ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον, δυνατότητας ἐργασίας, ἀγωγῆς, ψυχαγωγίας, μόρφωσης, μετασωφρονιστικῆς μέριμνας, καταλλήλου σωφρονιστικοῦ προσωπικοῦ.

Οἱ ρυθμίσεις αὐτὲς εἶναι φανερὸ ὅτι θεμελιώνονται ἐπάνω σὲ βασικὰς ἀρχὰς ποὺ ἐμπνέονται ἀπὸ τὸ αἶτημα τῆς βελτίωσης τῶν χαρακτήρων τοῦ παρασυρθέντος σὲ ἀντικοινωνικὴ διαγωγή ἀνθρώπου. Αὐτὲς τίς ἀρχὰς θὰ ἐπιχειρήσω τώρα νὰ καταγράψω, ἀρχὰς ποὺ πρέπει νὰ ὑπηρετεῖ κάθε σωφρονιστικὸ σύστημα, προκειμένου νὰ ἀποδίδει τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς.

1. Πρώτη βασικὴ ἀρχὴ κάθε σωφρονιστικοῦ συστήματος πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀνεκτίμητης ἀξίας τοῦ προσώπου, ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἁμαυρωμένης ἀπὸ τὴν πτώση, ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἐνας χαρακτηριστικὸς ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας θέτει στὸ στόμα τοῦ κάθε συνειδητοποιημένου πιστοῦ τὴν εὐγλωττὴ ὁμολογία: «*Εἰκὼν εἰμι τῆς ἀρρήτου δόξης σου, εἰ καὶ στίγματα φέρω πταισμάτων...*». Αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ ἀξία τοῦ προσώπου εἶναι ἀπαραβίαστη, καὶ μπορεῖ μὲν νὰ διακυμαίνεται ἐξ αἰτίας πτώσεων καὶ παρεκκλίσεων, ὅμως στὴν οὐσία τῆς ἡ ἀξία αὐτὴ δὲν θίγεται. Δυστυχῶς στὴν ἐποχὴ μας ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης

εὐτελίζεται καθημερινὰ μέσα στὴν ὑλιστικὴ νοοτροπία, ποὺ κυριαρχεῖ στὴν ἐλεύθερη κοινωνία μας. Ὅλες ἀτυχῶς οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας, ἀκόμη καὶ οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις, ἐκλαμβάνονται μέσα ἀπὸ τὴ νοοτροπία τοῦ χρηματιστηρίου. Εἶναι φοβερὸ πρᾶγμα νὰ διαπιστώνει κανεὶς ὅτι τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὸ γεγονὸς τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐκστατικὴ καὶ θυσιαστικὴ ἐκδήλωση ζωῆς. Ἡ ἔλλειψη ὑπαρξιακῆς ὠρμότητος μᾶς ὀδηγεῖ σὲ ἀδυναμία νὰ προσεγγίσουμε ὡς ἰδικό μας τὸ πρόβλημα τοῦ ἄλλου, καὶ ἰδίως τὸ πρόβλημα τοῦ πόνου τοῦ ἄλλου. Τὸν πόνο ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἀποφύγει, ὀφείλει ὅμως νὰ τὸν ὑπερβῆ. Ἐλευθερία δὲν εἶναι ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὶς τραγικὲς συμβατότητες τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἡ ἐλεύθερη στάση ἀπέναντί των. Ἐπομένως μόνον ἂν ἐκκινήσει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀφετηρία τῆς προσωπικῆς ἀξίας τοῦ φυλακισμένου, μπορεῖ νὰ προσεγγίσει τὴν κάθε περίπτωση μὲ σεβασμὸ καὶ ἀναγνώριση τῶν ἰδιαιτεροτήτων ποὺ τὴν συνθέτουν.

Ὁ κάθε φυλακισμένος εἶναι μιὰ προσωπικότης σὲ ὀριακὴ κατάσταση καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται ἀπρόσωπα, συλλογικά, χωρὶς ὄνομα ἢ μὲ ἓναν ἀριθμὸ ποὺ θὰ δηλώνει τὴν ταυτότητά του. Τὰ ἀτομικὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, πλὴν ἐκείνου τῆς ἐλεύθερης διακίνησης, πρέπει νὰ ἔχουν ἀποδέκτες καὶ τοὺς φυλακισμένους. Οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Σωφρονιστικοὶ Κώδικες, ποὺ ἀποτελοῦν ἀπλῶς συστάσεις πρὸς τὰ ἔθνικὰ Κοινοβούλια γιὰ τὴν υἰοθέτηση καὶ ἀπὸ αὐτὰ τῶν γενικῶν κατευθυντηρίων γραμμῶν, ποὺ πρέπει νὰ διέπουν τὰ σωφρονιστικὰ συστήματα, ἐπιβάλλουν τὴ μεταχείριση τῶν φυλακισμένων κατὰ τρόπο ἐποικοδομητικὸ, δηλ. ἀνθρώπινο καὶ ἀξιοπρεπῆ.

Ἐκ τῆς βασικῆς αὐτῆς ἀρχῆς πηγάζει καὶ ἡ ὑποχρέωση τῆς Πολιτείας νὰ ἀσκεῖ ἐξατομικευμένη ἀγωγὴ προσοδιάζουσα σὲ κάθε κατάδικο, ἀποφεύγουσα τὶς ὁμοιόμορφες μεταχειρίσεις, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν κάθε φορὰ ἰδιαιτερότητα τοῦ προσώπου.

2. Τὸ καθεστῶς τῆς φυλάκισης ἀποτελεῖ κατάσταση ποὺ ἀντίκειται στὴν οὐσία τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀναγκαστικὴ προσαρμογὴ τοῦ καταδίκου πρὸς τὴν νέα κατάσταση ποὺ τοῦ ἐπιβάλλει ἡ φυλάκιση δὲν εἶναι εὐκόλλη. Ἡ ἀντίδρασή του νὰ τὴν ἀποδεχθῆ λαμβάνει μερικὲς φορὲς ὀξεία μορφή. Ἡ προσαρμογὴ του ὡστόσο περνᾷ ἀπὸ τρία στάδια: ἀπὸ τὴν πρώτη κρίση μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν, ἀπὸ τὴν παραδοχὴ τῆς φυλάκισης καὶ ἀπὸ τὸν συμβιβασμὸ μ' αὐτήν. Ἡ φυλακὴ ὡς θεσμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερβῆ τὴ θεμελιωδὴ ἀντίφαση ποὺ ἐντοπίζεται στὸ γεγονός ὅτι ὁ ἔγκλειστος ποὺ ἐκτίει μιὰ ποινὴ, πληρώνει γιὰ τὸ ἀδίκημα ποὺ διέπραξε, χωρὶς ὡστόσο νὰ εἶναι μόνον αὐτός, ὁ ἀποκλειστικὸς ἔνοχος. Οἱ ρίζες κάθε ἀδικοπραγίας εὐρίσκονται στὴν σαπισμένη κοινωνία καὶ στοὺς παράγοντες ποὺ προσδιορίζουν τὴ λειτουργία της. Ἡ συνενοχὴ αὐτῆ θέτει μερικὰ ἐρωτήματα, ὅπως π.χ. εἶναι ἄραγε ἡ φυλάκιση νόμιμο δικαίωμα τοῦ κράτους; Εἶναι ἡ σωστότερη ἔστω μορφή ποινικῆς καταστολῆς γιὰ τὴν προστασία τῆς κοινωνίας; Μήπως τὸ ἀτομικὸ ἢ καὶ τὸ συλλογικὸ της κόστος εἶναι τελικὰ ὑψηλότερο ἀπὸ τὸ κόστος τοῦ ἰδίου τοῦ ἐγκλήματος; Τελικὰ ἡ φυλάκιση βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ ὁμαλοποιήσῃ τὴ ζωὴ του ἢ συμβάλλει στὸν πληρέστερο ἐξάνδραποδισμό του; Τὰ φιλοσοφικὰ καὶ πρακτικὰ αὐτὰ ἐρωτήμα-

τα πηγάζουν από την ανάγκη να προσδιορισθῆ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐπακριβῶς ὁ δικαιολογητικός λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς φυλακῆς. Ἐν δηλ. ἡ φυλακὴ ὑπάρχει γιὰ τὸν ἐξανθρωπισμὸ τῶν ἀνθρώπων ἢ γιὰ τὸν ἐκφοβισμό των ἢ καὶ γιὰ τὴν ἀχρήστευσή των. Ἐλέχθη ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν ποινὴ, ἀλλὰ ἡ ποινὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι τὸ σωφρονιστικὸ σύστημα ὀφείλει νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του τὶς ἀνάγκες τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου ποὺ φυλακίζεται, νὰ τὶς διακονεῖ, νὰ τὶς ἐξυπηρετεῖ, νὰ τὶς θεραπεύει μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἐφικτοῦ. Μόνον ἔτσι ἀναιροῦνται ἡ ἀντιφατικότητα καὶ ἀφυσιολογικότητα τῆς φυλάκισης, σὲ σχέση μὲ τὴν φυσικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶναι ἡ ἐλευθερία.

3. Ἐδῶ ὅμως γεννᾶται τὸ ἀκόλουθο ἐρώτημα: εἶναι τελικὰ δυνατὴ ἡ διόρθωση τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς φυλακίσεως; Ἡ ἐπίγνωση ὅτι τὸ ἔγκλημα δὲν θὰ ἐκριζωθῆ ποτὲ ἀπὸ τὶς κοινωνίες, διότι εἶναι ἄρρηκτα συνυφασμένο μὲ τὴν ἀτέλεια τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὸ εὐρίπιστόν του πρὸς τὴν παράβαση καὶ τὴν παρακοή, ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα τῆς ἀρχαίας ρήσεως ὅτι «φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ράδιον», Ὅμως τὸ «οὐ ράδιον» σημαίνει τὴ δυσκολία τῆς διόρθωσης, ὅχι βέβαια τὴν ἀδυναμία τῆς βελτίωσης. Στόχος ἐπομένως τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθῆ ἡ μετάνοια τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή ἡ διὰ τῆς αὐτογνωσίας ἀναγνώριση τῆς ἰδίας ἐνοχῆς καὶ ἡ συνειδητὴ ἐπανάκαμψη πρὸς τὸ ἠθικῶς δέον, μὲ γνώμονα τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ. Χωρὶς αὐτὸ τὸ κριτήριον δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει μετάνοια καὶ χωρὶς με-

τάνοια δὲν ὑπάρχει ἀλλαγὴ καὶ βελτίωση. Καὶ ἐδῶ ἀνα-
κύπτει ἡ ἀνάγκη μιᾶς στενῆς συνεργασίας μεταξὺ Ἐκ-
κλησίας καὶ παραγόντων τῆς φυλακῆς στὴν κοινὴ προ-
σπάθεια καθοδήγησης τοῦ παραβάτη τῶν ἀνθρώπινων
καὶ θείων ἐντολῶν πρὸς τὴ μετάνοια. Εἶναι ὡστόσο ἀνάγκη
νὰ λεχθῆ ὅτι σήμερα μόνον ἓνας μόνιμος κληρικὸς
ὑπηρετεῖ στὶς ἑλληνικὲς φυλακές, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία προσ-
φέρεται νὰ βοηθήσει τὴν προσπάθεια τοῦ σωφρονισμοῦ, μὲ
τὰ πνευματικὰ της μέσα. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Πολιτείας
παρουσιάζεται ἀπροθυμία πληρώσεως τῆς μίας κενῆς θέ-
σεως κληρικοῦ ποὺ ἀπομένει καὶ πολὺ περισσότερο τῆς
θεσπίσεως καὶ νέων.

Καὶ βέβαια εἶναι περιττὸ νὰ τονίσω ὅτι ἡ ἀνάγκη θρη-
σκευτικῆς ἐξυπηρέτησης τῶν φυλακισμένων προβλέπεται
ὡς ἀναφαίρετο δικαίωμά των ἀπὸ τοὺς Εὐρωπα. Σωφρο-
νιστικοὺς Κώδικες (ἄρθρα 46 καὶ 47). Σήμερα στὴ χώρα μας
ἡ Ἐκκλησία εἶναι παροῦσα στὶς φυλακές καὶ τὰ Σωφρο-
νιστήρια χάρις στὴν ποιμαντικὴ μέριμνα τῶν Ἱ. Μητρο-
πόλεων ποὺ ἔχουν στὰ ὄριά των Καταστήματα Κράτη-
σης. Σ' αὐτά, ἐντεταλμένοι ἄμισθοι κληρικοὶ διαθέτουν
χρόνο γιὰ τακτικὲς ἐπισκέψεις, τέλεση λατρείας, κάλυψη
ὕλικῶν ἀναγκῶν τῶν κρατουμένων, ἀνάπτυξη διαπροσω-
πικῶν σχέσεων μαζί των, διάλογο καὶ ἀντιμετώπιση σο-
βαρῶν προσωπικῶν καὶ οἰκογενειακῶν ἢ ἄλλων προβλη-
μάτων, οἰκονομικὴ βοήθεια κ.λπ. Ὅμως ἂν ἡ Πολιτεία
πίστευε στὴν ἀναγκαιότητα τῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλη-
σίας στὴ διαδικασία τοῦ σωφρονισμοῦ, ἀσφαλῶς θὰ προέ-
βλεπε τὴ θέσπιση θέσεων μονίμων ἱερέων σὲ κάθε φυλακὴ,
ὥστε μὲ τὴ συνεργασία των νὰ προωθοῦσε τὰ προγράμ-

ματα ἀληθινοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν συνειδήσεων τῶν φυλακισμένων πρὸς τὸ καλύτερο.

4. Ἀξιόλογη προώθηση στὴ βελτιωτικὴ διαδικασία τῶν κρατουμένων συνιστοῦν οἱ λεγόμενες «παραχωρήσεις», δηλ. διάφορες παροχὲς τῆς Ὑπηρεσίας πρὸς τοὺς κρατουμένους, οἱ ὁποῖες μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου μετατρέπονται σὲ δικαιώματά των. Ἡ φιλοσοφικὴ βάση των συνίσταται στὴν ἀναγνώριση τῶν ὁποῖωνδήποτε θετικῶν στοιχείων ποὺ ὑπάρχουν σὲ κάθε ἄνθρωπο καὶ ἡ ἀξιοποίησή των ὡς κινήτρων γιὰ τὴ βελτίωσή των. Κυριότερες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι οἱ ἠθικὲς ἀμοιβές, ἡ ἐπιμόρφωση τῶν κρατουμένων, ἡ ἀνάπαυση, ἡ ἄδεια ἐξόδου, ἡ περιοριστικὴ ποινικοποίηση τῶν ἀξιόποινων πράξεων ποὺ τελοῦνται στὰ Σωφρονιστήρια, ἡ κατάλληλη προετοιμασία γιὰ τὴν ἀπόλυση, ὁ διαχωρισμὸς τῶν καταδίκων μὲ χρηστικὰ γι' αὐτοὺς κριτήρια κ.λπ. Εἶναι ἐπίσης καὶ οἱ λεγόμενες «ἀνοιχτές» μορφὲς σωφρονισμοῦ, ποὺ ἀκόμη εὐρίσκονται στὸ στάδιο τοῦ πειραματισμοῦ.

Οἱ διευκολύνσεις αὐτὲς λειτουργοῦν ὡς κίνητρα βελτίωσης καὶ συμβάλλουν ὡς εὐεργετικὰ μέσα στὴν ἐπιεικῆ ἀντιμετώπιση τῶν περιπτώσεων ἐκείνων ποὺ δικαιολογοῦν τὴν ἄσκηση τῆς ἐπιείκειας. Βέβαια θὰ πρέπει νὰ υἱοθετηθοῦν καὶ συμπληρωματικὰ εὐεργετικὰ μέτρα ποὺ ἐφαρμόζονται στὴν Εὐρώπη, ὡς λ.χ. ἡ «κατ' οἶκον κράτηση» σὲ ἀντικατάσταση τῆς φυλάκισης ποὺ δὲν εἶναι πάντοτε ἡ πιὸ ἐνδεδειγμένη λύση σωφρονισμοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται γιὰ ἐπικίνδυνους κακοποιούς.

Στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε γενικὰ ὑψηλότερο πλαίσιο ποι-

νων, με αποτέλεσμα να ασφυκτιουν οι φυλακες. Χρειάζονται νέες ρυθμίσεις, μερικές από τις οποίες έγιναν προσφάτως, ώστε να παύσουν να χαρακτηρίζονται ως κακουργήματα πράξεις που θα μπορούσαν να είναι πλημμελήματα, με συνεπακόλουθο την επιβολή ελαφροτέρων ποινών και άρα μείωση του χρόνου παραμονής του καταδικασθέντος στις φυλακές. Η λεγόμενη «προσωρινή κράτηση» που σημαίνει τη δυνατότητα προφυλάκισης χωρίς δίκη και καταδίκη, μέχρι και 18 μήνες, και μπορεί να επιφέρει την ατομική, επαγγελματική και κοινωνική συντριβή του ατόμου, είναι μέτρο σωφρονισμού; Άλλες εναλλακτικές μορφές σωφρονισμού θα μπορούσε να είναι ή κατάργηση της βιομηχανίας της εκμετάλλευσης της ανθρώπινης οδύνης, με την θέσπιση ευνοϊκοτέρων προϋποθέσεων της ύφ' όρον απόλυσης, ή αποποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών, επειδή οι χρήστες, και μόνον αυτοί, είναι άξιοι ειδικής μεταχείρισης ως ασθενείς που έχουν ανάγκη ιατρικής θεραπείας, ή συχνότερη επαφή του κρατουμένου με την οικογένειά του.

Στη Γαλλία η οργάνωση για την επικοινωνία γονέων φυλακισμένων και παιδιών στοχεύει στην επικοινωνία των γονέων με τα παιδιά των. Φίλοι της οργάνωσης οδηγούν τα παιδιά στη φυλακή όπου έχουν την ευκαιρία να συναντηθούν με τον πατέρα ή τη μητέρα των. Η προσπάθεια αποβλέπει στην υπερίκηση των ψυχολογικών κυρίως προβλημάτων που προέρχονται από τη βίαιη απόσπαση των γονέων από τα παιδιά των και στη διαφύλαξη των μεταξύ των προσωπικών σχέσεων. Έτσι μειώνονται οι πιθανότητες να προξενήσει ή φυλάκιση τραύματα στην

φυγή τοῦ παιδιοῦ. Ὅμως χρειάστηκε καιρὸς γιὰ νὰ πεισθοῦν οἱ ἀρχές νὰ ἐπιτρέφουν αὐτὲς τὶς ἐπισκέψεις. Ἐφοβοῦντο ὅτι θὰ ἔβλαπτε τὰ παιδιά ἢ γνωριμία τοῦ περιβάλλοντος τῆς φυλακῆς. Ἡ προσφορὰ ἐπίσης δυνατότητος ἐργασίας στοὺς κρατούμενους, ὥστε νὰ περνοῦν χρήσιμα καὶ δημιουργικὰ τὸν καιρὸν τους, ἀντὶ νὰ πλήττουν καθήμενοι ἄπραγοι, συμβάλλει ἀσφαλῶς στὴν ὁμαλότερη ἀξιοποίηση τῆς φυλάκισης.

Ὁ τ. Πρόεδρος τοῦ Α.Π. κ. Β. Κόκκινος σὲ συνέντευξή του στὴν «Καθημερινή» (21-7-1996) ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκη τροποποιήσεως τῆς σχετικῆς νομοθεσίας, ὥστε νὰ προβλεθοῦν τὰ ἐξῆς 4 μέτρα: α) ἡ μεταγωγὴ τῶν κρατουμένων νὰ ἐνεργεῖται μὲ ἀπόφαση δικαστικῶν ὀργάνων, β) ἡ φύλαξη τῶν κρατουμένων νὰ ἀναληφθῆ ἀπὸ ἀστυνομικὰ ὄργανα κατόπιν εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐναλλασσόμενα κατὰ σύντομα χρονικὰ διαστήματα, γ) ἡ ἀνέγερση νέων ἀνέτων φυλακῶν ἐκτὸς Ἀθηνῶν, δ) ἡ κοινωνικὴ ἐπαρέμβαση τῶν κρατουμένων.

5. Κύριο ὄπλο τῆς σωφρονιστικῆς ἀγωγῆς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη, γιὰ τὴν ὁποῖαν ὁμιλῶ, δὲν εἶναι ἕνα ἀπλὸ συναίσθημα, ἀλλὰ μιὰ συνειδητὴ ἐκχώρηση στὸν διπλανὸ ἑνὸς μέρους τοῦ εἶναι μας. Ἄν ἀγαπᾶς κάποιον μοιράζεσαι μαζί του τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες. Ἡ ἀγάπη περιχωρεῖται ἀμοιβαίως καὶ μόνο ἂν αἰσθανθῆ κανεὶς ὡς ἰδικό του τὸ πρόβλημα τοῦ ἄλλου, μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβει καὶ νὰ βοηθήσει στὴν ἐπίλυσή του. Μποροῦν νὰ γνωρίζουν κάτι γιὰ τοὺς φυλακισμένους ἐκεῖνοι ποὺ ξέρουσαν νὰ σιωποῦν καὶ νὰ ἀκοῦν ὑπομονετικὰ

για ὥρες, για μέρες, για χρόνια και μάλιστα ὄχι με τὰ αὐτιά τους, ἀλλὰ με τὰ τρίσβαθὰ τους. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐξουσίας δὲν εἶναι ἀπ' αὐτούς. Για νὰ εἶσαι ἀπ' αὐτούς πρέπει νὰ ἔχεις μάθει νὰ ἀφήνεις πολὺ χῶρο για ἡσυχία στὴ ζωὴ σου. Μόνο ἔτσι μπορεῖς νὰ εἶσαι προσιτὸς καὶ διαθέσιμος. Καὶ τότε μπορεῖς νὰ μπῆς μέσα στὴν φυχή τοῦ ἄλλου. Για νὰ μάθεις κάτι ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους, πρέπει νὰ μπῆς μέσα στὴν φυχή τους καὶ μέσα στὴ ζωὴ τους. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχεις μόνο ἂν ἀφήσεις χῶρο γι' αὐτούς στὴ δική σου ζωὴ.

Ἡ ἀγάπη, κατὰ τὸν Ἅπ. Παῦλον *«πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει»*. Μιὰ τέτοια ἀγάπη χρειάζεται για νὰ θωρακίσει τις καρδιὲς ὄλων ὅσοι φιλοδοξοῦν νὰ ἀνακαλύψουν μέσα ἀπὸ τὰ συντρίμμια τοῦ σωφρονιστικοῦ μας συστήματος, νέες προοπτικὲς καὶ νέες δυνατότητες παρέμβασης στὴ ζωὴ τῶν κρατουμένων. Ἐπὶ τὸν Ὑπουργὸ Δικαιοσύνης, μέχρι τοὺς παράγοντες τῆς δίκης. Καὶ ἀπὸ αὐτούς μέχρι τῶν σωφρονιστικῶν ὑπαλλήλων καὶ στὴ συνέχεια μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου, πρέπει ὅλοι νὰ μάθουμε νὰ ἀγαπᾶμε με εὐλικρίνεια καὶ ἀνιδιοτέλεια. Κανένα σωφρονιστικὸ σύστημα, ὅσονδήποτε τέλειο κι ἂν εἶναι, δὲν θὰ μπορέσει νὰ διεκδικήσει τελειότητα καὶ ἐπιτυχία, ἂν δὲν ἐδράζεται σ' αὐτὴ τὴν ἀγάπη, ποὺ κινεῖται πέρα ἀπ' τὸν ἐπαγγελματισμὸ, τὴ γραφειοκρατία, τὸν κομορμισμό καὶ τὴν ματαιοδοξία.

«Μὴ τοίνυν κατηγορεῖ τῶν ἀλλοτρίων πικρῶς, μηδὲ ἔσο σφοδρὸς δικαστής, ἀλλ' ἡμερὸς καὶ φιλόανθρωπος. Καὶ γὰρ

καὶ ἡμεῖς, εἰ καὶ μὴ μοιχοί, μηδὲ τυμβωρύχοι, μηδὲ βαλαντιοτόμοι γεγονάμεν, ἀλλ' ἔχομεν ἕτερα πλημμελήματα μωρίας ἄξια κολάσεως». Αὐτὰ τονίζει μεταξὺ ἄλλων ὁ ἱερός Χρυσόστομος, δίδοντας ἔμφαση στὴν κοινὴ ἐνοχὴ ὄλων μας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχομε παραβῆ συγκεκριμένες ποινικὲς διατάξεις. Καὶ στὴ συνέχεια προτρέπει τοὺς βουλομένους νὰ ἐπισκέπτονται τὶς φυλακὲς προκειμένου νὰ «παρακαλέσωμεν λόγῳ», δηλ. νὰ παρηγορήσωμε μὲ τὰ λόγια μας τοὺς κρατούμενους καὶ «τὴν κειμένην ἀναστήσαι ψυχὴν δυνησόμεθα». Αὐτὴ ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς τοῦ κατὰ τεκμήριον ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ποὺ στερήθηκε τῆς ἐλευθερίας του, πρέπει νὰ εἶναι στὴ βάση κάθε σωφρονιστικῆς προσπάθειας. Καὶ ψυχῆς ἀνάστασις σημαίνει σεμνὴ ἐπιτυχία τοῦ στόχου, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος, ἀπὸ τὴν ἀνασύνθεση τοῦ κατακερματισμένου προσώπου, τὴν ὑπέρβαση τῆς κατάρρευσης, τὴν ἀναβάθμιση τῆς ποιότητος, τὴν ἀντίσταση στὸν ἐκπλειστηριασμὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀνακατάληψη τῆς χαμένης κορυφῆς. Ἐπίκαιροι κι ἐδῶ οἱ στίχοι τοῦ Κ. Παλαμᾶ: «Καὶ κάμετε ἢ θωριά σας νὰ γεννᾶ / αἰσθήματα μεγάλα, ταιριασμένα / σ' ἐμένα τὸ μικρό, ψηλὰ βουνὰ / μὲ γιούλια καὶ μὲ ρόδα πλουμισμένα. / Καὶ κάμετε νὰ ἐλπίζω πὼς θὰ 'ρθῶ / μόλις ξεφύγω ἀπὸ τὴ φυλακὴ μου / στὰ ὕψη σας, νὰ ξανανταμωθῶ / μ' ἐσᾶς, πατρίδα ἀληθινὴ δική μου».

Ἡ Συνθήκη Σένγκεν ἐν σχέσει μὲ τὰ
ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ τὴν
θρησκευτικὴ ἐλευθερία*

Ἡ κύρωση ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Συνθήκης (ἢ Συμφωνίας) Σένγκεν (11 Ἰουνίου 1997) ἀπὸ 142 μόνο βουλευτές (114 τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ 28 τῆς Ν.Δ. Κατεψήφισαν 4 τοῦ ΠΑΣΟΚ, 53 τῆς ΝΔ, 9 τοῦ ΚΚΕ, 8 τοῦ ΣΥΝ καὶ 6 τοῦ ΔΗΚΚΙ. Δηλ. ὑπὲρ 142, κατὰ 80 καὶ ἀπόντες 78. Βλ. «Ἐξουσίαν», 12-6-1997) προκάλεσε θόρυβο ὄχι τὸν τυχόντα, προελθόντα ἀπὸ κύκλους, κατὰ βάσιν, θρησκευόμενων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων, ἀπόρροια τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν ὄχι μόνο οἱ ἐκδηλώσεις ἀποδοκιμασίας τῆς Συνθήκης, ἔξω ἀπὸ τὸ κτίριο τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ

* Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ νομικοῦ κόσμου (δικαστές, δικηγόρους, συμβολαιογράφους, ἐπιμελητές κ.λπ.) τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν των σύναξιν, ποὺ ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ τῆς Κέντρου στὶς 4 Ὀκτωβρίου 1997 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προστάτου αὐτῶν.

καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ψηφοφορία σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἐκ τῶν βουλευτῶν ὄλων τῶν πετερύγων τῆς Βουλῆς, ποὺ ἠθέλησαν μὲ αὐτόν τὸν τρόπο νὰ ἐκδηλώσουν εἴτε τὶς ἀντιρρήσεις των γιὰ τὴν συνταγματικότητά της, εἴτε τοὺς φόβους των γιὰ τὶς διαθρυλούμενες προεκτάσεις της στὸ χῶρο τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ συνειδήσεως.

Ἐπὶ τὶς βίαιες αὐτὲς ἐκδηλώσεις ἀπουσίασεν, ὡς γνωστόν, ἡ Ἐκκλησία, εὐρεθεῖσα εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐκτιμήσει ἐγκαίρως καὶ ὑπευθύνως τὰ κατὰ τῆς Συνθήκης ἐπιχειρήματα ὠρισμένων ἀκραίων ἀρχικὰ θρησκευτικῶν κύκλων, πρὸς τοὺς ὁποίους βεβαίως μετὰ ταῦτα συνετάχθησαν ἐν τάχει καὶ ὠρισμένες προσωπικότητες σοβαρῶν ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων, ἰδίως δὲ μοναχῶν, ποὺ μὲ κείμενά των ὑπεγράμμισαν τοὺς κινδύνους κατὰ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ποὺ θὰ συνεπήγετο ἡ ὑπαγωγὴ καὶ τῆς χώρας μας στὶς διατάξεις τῆς Συνθήκης, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ ἐπρόκειτο νὰ στραφοῦν εὐθέως κατὰ τῆς θρησκευτικῆς μας συνειδήσεως, ὡς ἐκ τοῦ φόβου καθιερώσεως τῶν νέου τύπου ἠλεκτρονικῶν ταυτοτήτων, μελλουσῶν νὰ εἰσάγονται πρὸς «ἀνάγνωσιν» εἰς τοὺς ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογιστὲς μὲ τὸ δυσῶνυμον ἀριθμὸν 666, ποὺ, κατὰ τὴν Ἐποκάλυψιν, εἶναι ὁ ἀριθμὸς τοῦ Ἄντιχρίστου. Ἡ ὑποχρέωση κατὰ συνέπειαν τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν πολιτῶν τῆς χώρας μας νὰ δεχθοῦν, χωρὶς τὴ θέλησὴ των, ταυτότητα μὲ τὸν ἀριθμὸ αὐτόν, ἐπρόκειτο, κατὰ τὴν ἄποψη αὐτῆ, νὰ θίξει τὸ συνταγματικὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως ἐνὸς πολὺ σημαντικοῦ τμήματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐπειδὴ ὡστόσο τὸ ὅλον θέμα, καὶ μετὰ τὴν κύρωση τῆς Συνθήκης ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπασχολεῖ

καί τήν Ἐκκλησία, ἀλλά καί τήν ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, ἐκρίναμεν¹ ὅτι θά ἦταν πολλαπλῶς χρήσιμος μία ἐξ ἐπόψεως συνταγματικῆς θεώρηση τῆς Συνθήκης αὐτῆς, προκειμένου νά συμβάλουμε στήν ὀρθή ἐκτίμηση καί ἀποτροπῆ τῶν νομικῶν καί τῶν ἄλλων κινδύνων πού τυχόν ὑπάρχουν ἀπό τήν ἐφαρμογή της στή χώρα μας. Ἄλλωστε ὑπάρχει περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο μεγάλη διαφορὰ ἀπόψεων, πού προδίδει σύγχυσι ἢ καί ἄγνοια. Τελικὰ διερωτᾶται κα- νείς τί συμβαίνει: «Πολὺ κακὸ γιὰ τὸ τίποτε;» («Βῆμα», 15-

1. Τὰ θέματα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀπησχολήσαμε, κατὰ τὰ προηγούμενα χρό- νια τὴν ὁμήγυρη τῶν νομικῶν μας, ἦταν, κατὰ σειράν, τὰ ἑξῆς: α) Ὁ θε- σμὸς τῆς οἰκογένειας κατὰ τὸ σχέδιο Γαζῆ (1976), β) Κίνδυνος ἀπὸ τίς προ- τάσεις τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Προσωπικῆς Καταστάσεως πρὸς διαμόρ- φωσιν τοῦ δικαίου μας (1977), γ) Ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας (1978), δ) Ἡ κατάργησι τοῦ ὄρκου ὡς ἀποδεικτικοῦ μέσου (1979), ε) Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου ἰσονομίας τῶν ἐλλήνων (1980), στ) Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς (1981), ζ) Ἡ ἰσότητι τῶν δύο φύλων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου (1982), η) Ἐκκλησία καί ἀνθρώπινα δικαιώματα (1983), θ) Τὰ βασανιστήρια: Μαστίγωμα τῆς προσωπικότητος. Ἡ Ἐκκλησία στήν πρωτοπορία γιὰ τὴν κατάργησίν τους (1984), ι) Ρατσι- σμὸς: Λεηλασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς (1985), ια) Παραθρησκευτικοὶ Ὀλοκληρωτισμοὶ καί ἀνθρώπινα δικαιώματα στήν Ἑλλάδα (1986), ιβ) Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς καί ἀνθρώπινα δικαιώματα (1987), ιγ) Ἀντιρρησίες Συνειδήσεως (1988), ιδ) Μία ὁμολογία Χριστοῦ (ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Τζούμα, ἀρεοπαγίτη) (1989), ιε) Τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καί οἱ παραβιάσεις των (1990), ιστ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως στὸ Ἰσλάμ (1991), ιζ) Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν θρησκευτικῶν καί ἔθνικῶν μειονοτήτων (1992), ιη) Τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων στὸ ἄσυλο καί ἡ ξενοφοβία. Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας (1993), ιθ) «Ἀνάρμοστος» προ- σηλυτισμὸς καί θρησκευτικὴ ἐλευθερία, κατὰ τὴν νομολογία τοῦ Εὐρω- παϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (1994), κ) Οἱ «Ἀντιρ- ρησίες Συνειδήσεως». Ἡ εὐρωπαϊκὴ δικαιοκὴ πρακτικὴ (1995), κα) Τὸ ἀλλοτριωμένο σωφρονιστικὸ μας σύστημα (1996).

6-1997) καί «Γιὰ πρώτη φορά καθορίζονται μὲ διεθνή Συνθήκη κοινὰ χερσαία καὶ θαλάσσια ἐξωτερικὰ σύνορα τῶν ὄσων κρατῶν-μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης μετέχουν στὸ Σένγκεν» (Π. Σαρλῆ: «Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴ Συμφωνία τοῦ Σένγκεν καὶ ἡ Ἑλλάδα», στήν «Καθημερινή», 6-8-1995) ἢ «μὲ τὴ Σύμβαση διευκολύνεται ἡ παραβίαση τοῦ προσωπικοῦ ἀπορρήτου καὶ πλήττεται οὐσιαστικὰ τὸ τεκμήριο τῆς ἀδωότητος τοῦ πολίτου»; (*Ανακοίνωση Ἰ. Κοινότητος Ἐγ. Ὅρους) καί «Ἡ Σένγκεν παρουσιάζει προβλήματα γιὰ τὸ γεγονός ὅτι χρειάζεται συνεχῆ παρακολούθηση. Χρειάζεται ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι διαρκῶς πρέπει νὰ ρωτᾶνε τί ἔγιναν, ποῦ βρίσκονται τὰ στοιχεῖα, ἐὰν ἐξαλείφθησαν. Θέλει διαρκῆ παρακολούθηση. Καὶ τέτοια ἀρχὴ ἐλέγχου δὲν ὑπάρχει στήν Ἑλλάδα» (Σπ. Σημίτης, Καθηγ. Νομικῆς Σχολῆς Φραγκφούρτης καὶ Δ/ντῆς τοῦ Κέντρου Ἐρευνας γιὰ τὴν Προστασία τῶν Ἀτομικῶν Δικαιωμάτων, στὰ «Νέα», 10-6-1997), καὶ ἀκόμη πρόκειται γιὰ ἓνα «πραξικόπημα τῆς κυβέρνησης», ὅπως ἰσχυρίσθηκε ὁ Δικηγορικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν; Προηγουμένως ὅμως παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὶς θερμὲς μου εὐχές, ἐπὶ τῇ σημερινῇ ἑορτῇ τοῦ Προστάτου σας ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Ὁ ὁποῖος διέθετε, κατὰ τὸν ἕμνογράφον του, τὰς ἀρετὰς τῆς χρηστότητος, τῆς νηφαλιότητος καὶ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως, τὰς ὁποίας εὐχομαι νὰ ἔχετε καὶ σεῖς, ποῦ διακονεῖτε τὸ θεσμὸ τῆς Δικαιοσύνης.

Ἡ Συμφωνία Σένγκεν, ποῦ οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ ἓνα σύνολο 2 Συμφωνιῶν, συνήφθη στὶς 14-6-1985 στήν ὁμώνυμη πόλη τοῦ Λουξεμβούργου μεταξὺ τῆς Γαλλίας, Γερμανίας, Βελγίου, Λουξεμβούργου καὶ Ὁλλανδίας ὡς

διακρατική συμφωνία για την εξασφάλιση τῆς ἀσφάλειας ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάργηση τῶν ὀδικῶν, ἑναερίων καὶ θαλασσίων ἐλέγχων στὰ σύνορά των. Ἀκολούθησε τὸ 1990 ἡ Σύμβαση ἐφαρμογῆς τῆς στὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν τότε οἱ ἴδιες αὐτὲς χῶρες. Τὴν Συμφωνία αὐτὴ ἐκύρωσαν στὴ συνέχεια καὶ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κράτη κατὰ τὴν ἐξῆς σειράν: Ἰταλία (1990), Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία (1991), Δανία, Αὐστρία, Σουηδία καὶ Φιλανδία ὡς παρατηρητές (1994) καὶ Ἑλλάς (1997). Ἡ Μ. Βρετανία καὶ ἡ Ἴρλανδία ἀρνήθηκαν νὰ προσχωρήσουν. Στὴν προσπάθειά της νὰ καλύψει τὸ ἔλλειμμα ἀσφαλείας καὶ δημόσιας τάξης ποὺ παρατηρεῖται στὸν ἐνιαῖο χῶρο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως (Ε.Ε.) μετὰ τὴν κατάργηση τῶν τελωνειακῶν ἐλέγχων στὰ χερσαῖα σύνορα τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς, ἡ Ε.Ε. εἰσήγαγε τὴν ὑποχρέωση τῶν κρατῶν-μελῶν «νὰ μὴν ἐμποδίζουν πλέον τὴν μεταξύ τους ἐλεύθερη πληροφορία τῶν δεδομένων προσωπικοῦ χαρακτήρα γιὰ λόγους προστασίας τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῶν φυσικῶν προσώπων» (Κοινοτικὴ Ὁδηγία 95/46 τῆς 24-10-1995).

Ἡ Σένγκεν ρυθμίζει τίς προϋποθέσεις διέλευσης τῶν ἐξωτερικῶν συνόρων (χερσαίων, θαλάσσιων καὶ ἑναερίων) μὲ ἐνιαῖα καὶ ὁμοιόμορφη πολιτικὴ τῶν χωρῶν ποὺ δέχονται τὴν Σένγκεν ἔναντι ὑπηκόων τρίτων χωρῶν. Ἐπίσης ἡ Συμφωνία πραγματεύεται τὴ διασυνοριακὴ κυκλοφορία χωρὶς νὰ ἀποκλείει, σὲ περίπτωσι «λόγων δημοσίας τάξεως ἢ ἐθνικῆς ἀσφαλείας» τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ ἐλέγχου στὰ ἐθνικὰ σύνορα (βλ. Στ. Εὐσταθιάδη: «Ἀλήθειες καὶ ψέμματα γιὰ τὴ Συνθήκη Σένγκεν», σὺ «Βῆμα», 15-6-1976). Ἡ δυνατότητα αὐτὴ ὑλοποιεῖται μέσα ἀπὸ ἓνα δίκτυο ἠλεκτρονι-

κοῦ συστήματος πληροφοριῶν ποῦ ἐρείδεται ἐπὶ τῆς συλλογῆς, διαφύλαξης, ταξινόμησης, ἐπεξεργασίας καὶ ἀνταλλαγῆς πληροφοριῶν ἐπὶ τῶν προσωπικῶν στοιχείων τῶν καθ' ἕκαστα πολιτῶν. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἐγκαθίσταται σὲ ἐθνικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ συνδέεται μὲ τὴν κεντρικὴ βασικὴ μονάδα ποῦ ἐδρεύει στὸ Στρασβουῦργο, ὅπου συγκεντρώνονται ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν ἐθνικῶν ὑπολογιστῶν. Ἄνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἡ Ἄρχὴ Ἐλέγχου μπορεῖ νὰ γνωρίζει ὀτιδήποτε γιὰ τὴν προσωπικὴ ζωὴ κάθε πολίτη.

Τῆ νέα ἠλεκτρονικὴ τεχνολογία βέβαια δὲν χρησιμοποιοῦν μόνο οἱ ἀρχές, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ ἐμπόριο ναρκωτικῶν, ἡ τρομοκρατία, τὸ δουλεμπόριο μὲ νέες μορφές, ἡ πορνεία ἀνηλίκων καὶ πολλὲς ἄλλες μορφές ὀργανωμένης ἐγκληματικότητας ἔχουν σήμερα στὴ διάθεσή τους τὰ τελειότερα μέσα γιὰ νὰ προωθήσουν τὰ σχέδιά των ποῦ στρέφονται ἐναντίον τῶν φιλήσυχων πολιτῶν, ποῦ θὰ πρέπει νὰ προστατευθοῦν, μιὰ καὶ οἱ ἔλεγχοι στὰ σύνορα ἔχουν καταργηθῆ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐλεύθερη πιά διακίνηση προσώπων καὶ ἀγαθῶν. Καὶ εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ ἐγκληματικότητα μὲ αὐτὲς τίς διαστάσεις καὶ παγκόσμιες διασυνδέσεις δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῆ χωρὶς μιὰ καλὰ ὀργανωμένη διακρατικὴ συνεργασία, ποῦ θὰ μπορεῖ νὰ ἀποτρέπει ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὸ ἐγκλημα ἢ νὰ παρακολουθῆ τὸν ἐγκληματία ἢ τὸν ὑποψήφιο ἐγκληματία σὲ ὅποιαδήποτε χώρα καὶ ἂν ἔχει καταφύγει. Ἄλλως «ἡ δράση τῶν ἐγκληματιῶν μπορεῖ νὰ ἀποβῆ ἀνεξέλεγκτη καὶ ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη» (Ἄνδρ. Κατράκη: «Ἡ Συμφωνία τοῦ Σένγκεν καὶ οἱ λόγοι ποῦ τὴν προκάλεσαν...», σ. 3).

Τὸ ἐρώτημα ὅμως ποῦ γεννᾶται ἐδῶ εἶναι ἂν ἡ Συμ-

φωνία Σένγκεν εξασφαλίζει πράγματι την ποδητή ασφάλεια και τάξη. Δυστυχώς κανένα προληπτικό ή διωκτικό σύστημα μπορεί να είναι απόλυτα ικανοποιητικό. Το ώργανωμένο κυρίως έγκλημα θα εύρίσκει πάντοτε τρόπους διαφυγής. Όμως αυτό δέν θα πρέπει ασφαλώς να υπαγορεύσει μια παθητική στάση τών κρατών έναντί του, αφήνοντας στο έλεος τών κακούργων τούς φιλειρηνικούς πολίτες των. Η αναζήτηση τών προσφορότερων τρόπων αντιμετώπισης τής άπειλής από το έγκλημα είναι τώρα περισσότερο έπιτακτικό καθήκον, παρά πριν από μερικά χρόνια. Άν οί άρχές δέν καταφέρουν να υίοθετήσουν μηχανισμούς αντιμετώπισης τής έγκληματικότητας, οί λαοί θα εύρεθούν άπροστάτευτοι με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την τιμή, παρουσία και ζωή των.

Δέν υπάρχει λοιπόν άμφιβολία για την αναγκαιότητα τής λήψεως τών αναγκαίων μέτρων πρόληψης τής έγκληματικότητας. Πρόκειται για τὰ λεγόμενα «άντισταθμιστικά μέτρα» που είναι: ή άστυνομική συνεργασία, ή δικαστική συνεργασία, ή αντιμετώπιση του προβλήματος τών ναρκωτικών, τὰ όπλα και τὰ πυρομαχικά, τὸ Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (ΣΠΣ). Και αυτόν τόν σκοπό υπηρετεί ή Συμφωνία Σένγκεν, με τὰ μέτρα που λαμβάνει. Μήπως όμως τὰ μέτρα αυτά ξεπερνούν τὸ άπαραίτητο μέτρο και κινούνται προς τή σφαίρα τής υπερβολής, που σημαίνει παραβίαση τών άτομικών έλευθεριών σε βάρος τών πολιτῶν; Μήπως με άλλα λόγια ή Συμφωνία αυτή, στην προσπάθειά της να προστατεύσει τούς πολίτες, καταλήγει να είναι ή ίδια μια έφιαλτική άπειλή για τις έλευθερίες των; Τὰ πιὸ πάνω έρωτήματα δέν είναι ρητορι-

κοῦ χαρακτηῖρα. Ἐκφράζουν ἀντιθέτως μιὰ πραγματικὴ ἀπειλὴ καὶ γι' αὐτὸ συγκέντρωσαν τὴν προσοχὴ τῶν εἰδικῶν, ποὺ παραδέχθησαν ὅτι τὰ μέτρα ποὺ λαμβάνονται κατ' ἐφαρμογὴν τῆς Συμφωνίας μπορεῖ νὰ καταλήξουν σὲ θάναυση παραβίαση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ποὺ εἶναι συνταγματικὰ κατοχυρωμένα (βλ. ἄρθρα 2 παρ. 1, 9 παρ. 1β τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος). Γι' αὐτὸ καὶ ἐτέθη ὡς προϋπόθεση τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἢ λήψης τῶν ἀναγκαιῶν νομοθετικῶν μέτρων γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς τήρησης τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν καθὼς καὶ τῶν ἀτομικῶν των ἐλευθεριῶν.

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα τίς ἐγγυήσεις αὐτές, προορίζεται νὰ προσφέρει ὁ ν. 2472/1997 «Γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία δεδομένων προσωπικοῦ χαρακτηῖρα», ποὺ κατὰ μία γνώμη περιέχει διατάξεις «αὐστηρότερες ἀπὸ ἀνάλογα μέτρα ποὺ ἔχουν δεσμοδετηθεῖ σὲ ἄλλες χώρες τῆς Ε.Ε. (Στ. Εὐσταθιάδης, στό «Βῆμα», 15-6-1997). Τὸ νομοθετικὸ αὐτὸ κείμενο ἐκκρεμοῦσε ἐπὶ ἔτη, φηφίσθηκε δὲ ἀπὸ τὴ Βουλὴ ἐπείγοντως τὸν Μάρτιο τοῦ 1997 γιὰ νὰ προστατεύει τοὺς πολίτες ἀπὸ τὰ δίκτυα πληροφοριῶν, ποὺ προωθοῦνται ἤδη στὴ ζωὴ μας. Ἡ φήφισή του ἀποτελοῦσε συμβατικὴ ὑποχρέωση γιὰ τὴ χώρα μας προκειμένου νὰ κυρώσει ἐν συνεχείᾳ τὴ Συμφωνία Σένγκεν. Ἡ ὑποχρέωση αὐτὴ ἀπέρρεε ἀπὸ δέσμευση ποὺ εἶχε ἀναλάβει ἡ Ἑλλάδα μὲ τὴ Σύμβαση τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης τοῦ ἔτους 1981, τὴν ὁποῖαν ἡ χώρα μας ἐκύρωσε καὶ κατέστησεν ἐσωτερικὸ νόμο τὸ ἔτος 1992 (ν. 2682/1992). Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μέχρι τὴν ἔκδοση τοῦ νόμου αὐτοῦ ἡ συλλογὴ, ἐπεξεργασία καὶ φύλαξη τῶν ἡλε-

κτρονικῶν δεδομένων προσωπικοῦ χαρακτῆρα δὲν ὑπῆ-
γοντο σὲ νομικοὺς κανόνες καὶ ρυθμίσεις μὲ ἀποτέλεσμα
νὰ ἐπικρατεῖ στὸ χῶρο αὐτὸ ἀσυδοσία καὶ καταχρήσεις.

«Ένας τέτοιος νόμος ἔπρεπε νὰ εἶχε δεσπισθῆ στὴν
Ἑλλάδα ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια. Θὰ καθόριζε περιορι-
στικά σὲ ποιὲς περιπτώσεις καὶ ποιὰ στοιχεῖα τοῦ πολίτη
δύνανται νὰ περιληφθοῦν στοὺς ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογι-
στὲς τοῦ κράτους, ὀργανισμῶν ἀλλὰ καὶ ἰδιωτῶν, θὰ προ-
έβλεπε τὴν ἔκδοση προηγούμενης δημοσίας ἀδείας γιὰ
τὴν κρατικὴ ὑπηρεσία πὸν τηρεῖ ἀρχεῖο ἐμπιστευτικῶν
ὑπηρεσιῶν, θὰ καθίδρυε ποινικὴ εὐθύνη τῶν τηρούντων τὰ
ἀρχεῖα γιὰ παραβάσεις τοῦ νόμου καὶ θὰ παρέιχε στὸν
πολίτη ἀτομικὸ δικαίωμα πρόσβασης στὰ ἀρχεῖα καθὼς
καὶ ἀποζημίωσης» ἔγραφε πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν φήφιση τοῦ
ν. 2472/1997 ὁ εὐρωβουλευτὴς κ. Π. Σαρλῆς (Βλ. Π. Σαρ-
λῆ: «Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴ Συμφωνία τοῦ Σένγκεν καὶ ἡ Ἑλλάδα»,
στὴν «Καθημερινή», 6-8-1995).

Ὡστόσο, σήμερα, μετὰ τὴν φήφιση τοῦ ν. 2472/1997, ὁ
ἴδιος ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης κ. Ε. Γιαννόπουλος δηλώ-
νει ὅτι οἱ διατάξεις τοῦ «εἶναι ἀτελεῖς», καίτοι ἡ σχετικὴ
Ὁδηγία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως (95/46 τῆς 24-10-1995)
τις ὁποῖες ὑποτίθεται ὅτι ἔλαβεν ὑπ' ὄφιν τοῦ ὁ ν. 2472/1997
εἶναι, κατὰ τὸν ἴδιο Ὑπουργό «σαφεῖς, πλήρεις, σύγχρονες
καὶ ἀποτελεσματικές» (Βλ. Ἐγκ. 73951/18-6-1997) ἐνῶ δὲν
ἔχει κἂν συσταθῆ ἡ ἀνεξάρτητη διοικητικὴ ἀρχὴ πὸν θὰ
ἐλέγχει τὴ διακίνηση τῶν πληροφοριῶν. Καὶ αὐτὴ ἡ «εἰδι-
κευμένη προστασία ἔχει παραμεληθῆ στὴν Ἑλλάδα» συμ-
πληρώνει ὁ καθηγ. κ. Σπ. Σημίτης (Στά «Νέα», 10-6-1997).
Ἡ παράλειψη δὲ αὐτὴ εἶναι λίαν σημαντικὴ, ἀφοῦ, πάλιν

κατὰ τὸν κ. Σπ. Σημίτη, «ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν προθυμία της ἐξαρτᾶται ἡ προστασία τοῦ πολίτη, ὥστε νὰ ἀποτραπῆ ὁ κίνδυνος νὰ ὀδηγηθοῦμε σ' ἓνα σύστημα μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Ἀστυνομία δὰ συγκεντρώνει δεδομένα καὶ δὰ τὰ κάνει ὅ,τι θέλει. Τὸ ὄργανο αὐτὸ δὰ ἐλέγχει ὄχι μόνο ποιές πληροφορίες φεύγουν, ἀλλὰ τί γίνεται ἀφοῦ δοθοῦν αὐτὲς οἱ πληροφορίες, δεδομένου ὅτι μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθοῦν μόνο γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα» (Σπ. Σημίτης, ἔνθ' ἄνωτ.).

Κατὰ συνέπειαν ὁ ν. 2472/1997 ποὺ ἀκούει στὸ βαρῦ-
γδουπο τίτλο «γιὰ τὴν προστασία τοῦ πολίτη» φαίνεται
πὼς αὐτὴ τὴν προστασία δὲν τὴν ἐξασφαλίζει, τοῦλάχισ-
τον σὲ βαθμὸ ἱκανοποιητικὸ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ εἴμεθα
ἤδη στὸ ἔλεος τῶν γραφειοκρατῶν, πού, μὲ τὰ ἰσχύοντα
στὴν Πατρίδα μας δεδομένα, μπορεῖ νὰ ἐξελιχθοῦν καὶ σὲ
ἀσύδοτους ἐπίβουλους τῆς προσωπικῆς μας γαλήνης καὶ
τῆς κοινωνικῆς μας εὐστάθειας.

Καὶ μετὰ τὰ εἰσαγωγικὰ αὐτά, ἐρχόμεθα τώρα νὰ
ἐρευνήσουμε τὴ Συμφωνία Σένγκεν ἀπὸ δύο συγκεκριμέ-
νων πλευρῶν: α) ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἀτομικῶν δικαιω-
μάτων τοῦ πολίτου καὶ β) ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς ἐλευθερίας
τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως.

A. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΕΝΓΚΕΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Γιὰ νὰ δώσει κανεὶς ἀπάντηση στὸ βασικὸ μας ἐρώτη-
μα, περὶ τοῦ ἂν δηλ. ἡ Συμφωνία παραβιάζει ἢ ὄχι τὰ
ἀνθρώπινα δικαιώματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναλύσει ὠρι-

σμένες τουλάχιστον επίμαχες διατάξεις της, που διαφωτίζουν τὰ πράγματα. Ἔχει ἤδη γραφῆ ὅτι μὲ τὴν Συμφωνία αὐτὴ «καθιερώνεται ἓνα ἠλεκτρονικὸ φακέλλωμα γιγαντιαίων διαστάσεων, μὲ τὴ δυνατότητα ἐπεξεργασίας στοιχείων ἑκατομμυρίων πολιτῶν» καὶ ὅτι «τὸ ὄραμα τῶν πολιτῶν γιὰ τὴν εἰρηνικὴ συμβίωση τῶν λαῶν συνθλίβεται μὲ τὴν δημιουργία ἑνὸς ἀστυνομικοῦ κράτους διαχωρισμῶν καὶ ἐλέγχων» (Ἰερῶν Μονῶν Μετεώρων: «Συνθήκη Σένγκεν καὶ ἠλεκτρονικὲς ταυτότητες», σ. 5). Μὲ τὶς διατάξεις τῶν ἄρθρων 92, 94-100, 102 καὶ 105 τῆς Συμφωνίας ὀρίζεται ὅτι καθιερώνεται ἓνα κοινὸ Σύστημα Πληροφοριῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν, ποὺ λειτουργεῖ αὐτόματα καὶ περιλαμβάνει ἀποκλειστικὰ τὶς κατηγορίες δεδομένων ποὺ παρέχονται ἀπὸ τὰ συμβαλλόμενα μέρη καὶ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τοὺς σκοποὺς ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὰ ἄρθρα 95-100.

Τὸ Σύστημα Πληροφοριῶν Σένγκεν (ΣΠΣ) καλύπτει τὶς περιπτώσεις: α) καταζητουμένων ἢ ἐξαφανισμένων ἀτόμων μὲ σκοπὸ τὴν ἔκδοσή τους βάσει νομίμου ἐντάλλματος τῆς οἰκείας δικαστικῆς ἀρχῆς, β) ἀνεπιθυμητῶν ἀλλοδαπῶν ἀτόμων τῶν ὁποίων δέον νὰ ἀπαγορευθῆ ἢ εἴσοδος στὴ χώρα ἐπὶ τῇ βάσει νομίμων ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν ἢ δικαστικῶν ἀρχῶν, γιὰ λόγους δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας, γ) ἀτόμων γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν πραγματικὲς ἐνδείξεις ποὺ δημιουργοῦν ὑπόνοιες ὅτι τὰ συγκεκριμένα πρόσωπα προτίθενται νὰ διαπράξουν ἢ διαπράττουν πολυάριθμες καὶ ἐξαιρετικὰ σοβαρὲς ἀξιόποινες πράξεις, ἢ ἀτόμων ποὺ ἡ συνολικὴ ἐκτίμηση γι' αὐτὰ καὶ εἰδικότερα μὲ βάση τὶς ἀξιόποινες πράξεις τὶς ὁποῖες ἔχουν

διαπράξει μέχρι τῆ συγκεκριμένη στιγμή παρέχουν ἐνδείξεις, ὅτι τὰ ὑπ' ὄφιν πρόσωπα θὰ διαπράξουν καὶ στὸ μέλλον ἐξαιρετικὰ σοβαρὰ ἀξιόποινες πράξεις καὶ δ) πραγμάτων (κλεμμένα αὐτοκίνητα, ὄπλα ἢ ἔγγραφα ταυτότητος καὶ τραπεζογραμμάτια) ποὺ ἀναζητοῦνται προκειμένου νὰ κατασχεθοῦν ἢ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα σὲ ποινικὴ διαδικασία.

Κατὰ παρέκκλιση, τὰ δεδομένα ποὺ ἔχουν καταχωρισθῆ, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 96, μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν, σύμφωνα μὲ τὴν ἐθνικὴ νομοθεσία ἐκάστου συμβαλλόμενου μέρους, μόνο γιὰ τοὺς σκοποὺς ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὸ ἄρθρο 101 παρ. 2. Κάθε χρῆση τῶν δεδομένων ποὺ δὲν εἶναι σύμφωνη μὲ τὶς παραγράφους 1-4 θὰ θεωρεῖται ἔναντι τῆς ἐθνικῆς νομοθεσίας ἐκάστου συμβαλλόμενου μέρους ὡς κατάχρηση τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ (ἄρθρον 102 παρ. 1-4). Τὸ καταχωροῦν συμβαλλόμενο μέρος εἶναι ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀκρίβεια, τὴν ἐπικαιρότητα, καθὼς καὶ τὴ νομιμότητα τῆς καταχωρίσεως τῶν δεδομένων στὸ ΣΠΣ (ἄρθρο 105).

Ἐκτὸς τῶν διατάξεων αὐτῶν προκύπτουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

α) Ὅτι τὸ ΣΠΣ δὲν ἀφορᾷ σὲ ὅλους τοὺς πολίτες, ὅπως ἐσφαλμένα πιστεύεται, ἀλλὰ σὲ ὀρισμένη κατηγορία αὐτῶν, δηλ. σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν διαπράξει στὸ παρελθὸν ἀξιόποινες πράξεις ἢ ἀπὸ τὴν ὅλη τους συμπεριφορὰ παρέχουν βάσιμες ἐνδείξεις ὅτι πρόκειται νὰ τελέσουν ἀνάλογες πράξεις στὸ μέλλον. Ὅπως ἐγράφη τὸ ΣΠΣ ἀφορᾷ σ' ἐκείνους «μόνο ποὺ ἔχουν δοσοληψίες μὲ τὴν Ἀστυνομία» (Στ. Εὐσταθιάδης, ἔνθ' ἄνωτ.). Σήμερα βέβαια ἰσχύει, μὲ βάσι

τὸ ἄρθρο 282 τοῦ ΚΠΔ, κάτι ἀνάλογο ὡς πρὸς τὴν δυνα-
τότητα προφυλάκισης ἑνὸς ἀτόμου, μέτρο τὸ ὁποῖο εἶναι
ἐπαχθέστερο τῆς ἀπλῆς ἀρχαιοθέτησης. Ὅστούσον εἶναι ἐξ
ἐπόψεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν ἐρευνητέα ἄφ' ἑνὸς μὲν
ἢ ἔννοια τῶν «ἐνδείξεων», οἱ ὁποῖες βεβαίως δὲν θὰ πρέπει
νὰ συγχέωνται μὲ τις ἀπλές «προθέσεις» περὶ τῶν ὁποίων
κάνουν λόγο τὰ ἄρθρα 2β, 5, παρ. 1δ, ε, 25, 40 καὶ 96, τῆς
Συμφωνίας, ἄφ' ἑτέρου δὲ ἡ διαδικασία ἐκτίμησης τῶν
ἐνδείξεων αὐτῶν καὶ ἡ ἀποτροπὴ κατάχρησης σὲ βάρος
ἀθῶων ἀνθρώπων, ἰδίως ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι σὲ περι-
πτωση λαθασμένης καταχώρισης, τὸ ἐπαχθὲς βάρος τῆς
ἀποδείξεως τῆς ἀθωότητος τοῦ ἔχει ὁ ἐνδιαφερόμενος πολί-
της, ἔναντι μάλιστα καταθέσεως ἰσχυροῦ παραβόλου (Συμ-
φωνίας ἄρθρα 24, 40, 96, 99). Θὰ πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι
τόσο τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο, ὅσο καὶ τὰ συνταγματικὰ
δικαστήρια τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἀρνήθησαν νὰ
νομιμοποιήσουν τὰ κριτήρια μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Συμφωνία Σέν-
γκεν λειτουργεῖ («Ἐλευθεροτυπία», 10-6-1997), δεδομένου
ὅτι «τόσο ἡ κύρωση τῆς Συμφωνίας Σένγκεν ὅσο καὶ ἡ
πρόταση στὴ Βουλὴ γιὰ ψήφιση τοῦ σχεδίου νόμου γιὰ τὴν
προστασία τοῦ πολίτου ἀπὸ τὰ δεδομένα προσωπικοῦ χα-
ρακτῆρα ἐπιφέρουν σοβαρότατες συνέπειες, τόσο στὴ συν-
ταγματικὴ ὅσο καὶ στὴ λοιπὴ ἔννομη τάξη. Ἡ ἐφαρμογὴ
τῆς συνθήκης θὰ ἔχει σημαντικὸ κόστος γιὰ τὴ χώρα μας σὲ
ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περιοριζόμενὴ αὐτονομία τοῦ ἐθνικοῦ κατα-
σταλτικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τις ἀτομικὲς ἐλευθερίες» (Γ.
Κουβελάκης σὲ ἔγγραφό του τῆς 11-7-1994 πρὸς τὸν ἀναπλη-
ρωτὴ Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν κ. Γ. Κρανιδιώτη).

Ἐξ ἄλλου ἡ Ἐπιτροπὴ Πολιτικῶν Ἐλευθεριῶν καὶ

Ἐσωτερικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου (22-1-1997) διαπιστώνει ἐπὶ λέξει τὰ ἀκόλουθα ἐν σχέσει μὲ τὴν λειτουργία, ἐφαρμογὴ καὶ τὸ μέλλον τῆς Συμφωνίας Σένγκεν: «Ὑπάρχουν συλλήψεις ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν περιληφθῆ ἄνευ λόγου στὸ ΣΠΣ» καὶ γι' αὐτὸ ζητεῖται ἡ λήψη μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν παρομοίων περιστατικῶν, κι ἀκόμη πῶς «ἡ συγκεκριμένη ὑλοποίηση τῆς ἀστυνομικῆς συνεργασίας ὁδηγεῖ σὲ νομικὴ ἀνασφάλεια, ἔλλειψη διαφάνειας καὶ μὴ ἐλέγξιμες πρακτικὲς στὸν ἐν λόγῳ τομέα». Ἡ Ἔκθεση τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου ἀναφέρει πῶς ἡ σύμβαση ἐφαρμογῆς τῆς Σένγκεν «δὲν παρέχει ἐπαρκῆ ἐχέγγυα γιὰ τοὺς κοινοβουλευτικοὺς καὶ δικαστικοὺς ἐλέγχους, δημιουργεῖ νέες διακρίσεις μεταξὺ πολιτῶν τῆς Ἑνώσεως, δημιουργεῖ ἔλλειψη διαφάνειας καὶ δημοκρατικοῦ ἐλέγχου καὶ καλεῖ τὰ ἔθνη τὰ Κοινοβούλια νὰ ἐπαγρυπνοῦν ὥστε ἡ προστασία τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου στίς ἀποφάσεις τῆς Σένγκεν νὰ διεξάγεται μὲ πλήρη σεβασμὸ τῶν διεθνῶν νομικῶν μέσων σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸ ἄσυλο, τὴν προστασία τῆς προσωπικῆς ζωῆς καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου».

Σὲ ἡμερίδα τοῦ ΔΣΑ ἐτονίσθη μεταξὺ ἄλλων ὅτι ἡ Συμφωνία Σένγκεν καταργεῖ οὐσιαστικὰ τις διατάξεις γιὰ τὴ χορήγηση ἀσύλου σὲ ἀλλοδαπούς, ἐπιτρέπει τὴν ἐξωδικαστικὴ ἔρευνα γιὰ τὸν ἔλεγχο προσώπων γιὰ λόγους πρόληψης ἀπειλῶν κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ κρατικῆς ἀσφαλείας, ἐνῶ ἡ καταδίωξη ἀτόμου μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ ξένα ὄργανα, τὸ ΣΠΣ δέχεται καταχωρίσεις ὄχι στὴ βάση τῆς ὑπαρξῆς ποινικῶν μητρώων, ἀλλὰ μὲ βάση τὴν αὐθαίρετη ἀξιολόγηση ἀτόμων ἀπὸ ἀνελεύθερα ὄργανα ὡς «ὑπόπτων» μὲ «ἐνδείξεις» ἢ «ὑπόνοιες» ὅτι «προτίθενται στὸ

μέλλον να διαπράξουν ἀδικήματα» καταρρακώνοντας ἔτσι τὸ ποινικὸ σύστημα καὶ τὴ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ κράτους δικαίου ποὺ κολάζει τὴν πράξη καὶ τὸν δράστη καὶ ὄχι τὸν ὑποπτο, τὸ φρόνημα ἢ τὴν πρόθεση. Διαφορετικὴ γνώμη διατυπώνει στὴν ἀνωτέρω Ἐγκύκλιόν του ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης, ὑποστηρίζων ὅτι «ἀποτελεῖ εὐθεῖα διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πραγματικότητας ἢ ἐκ μέρους τῶν ἀντιδρώντων προβολὴ ἀντιλεγουσῶν θέσεων τους, ὅτι τάχα: α) ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συνθήκης περιορίζει τὴν ἐθνικὴ μας κυριαρχία, β) ὅτι πλήττονται τ' ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων, γ) ὅτι θίγονται οἱ βάσεις τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος. Οὐδὲν τούτων ἀναληθέστερον». Καὶ ὅτι: «Οἱ πολῖτες τῆς Εὐρώπης δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν τίποτε ἀπὸ τὴ συνθήκη Σένγκεν. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἀνησυχοῦν εἶναι ὅσοι ὑπηρετοῦν τὸ ἔγκλημα καὶ τὴ βία». Ἄλλ' ὁ καθηγ. Γ. Μαγκάκης ὑποστηρίζει τὰ ἀντίθετα, ὅτι δηλ. «Ὑπάρχει μιὰ σειρὰ ὀλόκληρη ἀπὸ διατάξεις (στὴ Συμφωνία Σένγκεν) ποὺ καθιστοῦν τὴ Συμφωνία αὐτὴ ἀληθινὸν κίνδυνον γι' αὐτὸ ποὺ συνιστᾷ τὴν πεμπτοσύνη τῆς Δημοκρατίας δηλ. γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Μ' αὐτὲς τίς διατάξεις ἡ Συμφωνία Σένγκεν ἀνοίγει διάπλατα τὴν πόρτα γιὰ τὸ ἠλεκτρονικὸ φακέλωμά μας... Ἐκτιμῶ ὅτι ἡ ἀπειλὴ σὲ βάρος τῆς ἀτομικῆς μας ἐλευθερίας εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ πρακτικὸ πλεονέκτημα ποὺ περιέχει ἡ Συμφωνία Σένγκεν στὴν προστασία τῶν συνόρων μας, ἓνα πλεονέκτημα ποὺ μὲ διάφορες τεχνοκρατικὲς λύσεις ἀλλὰ καὶ μὲ νομικὰ τεχνάσματα μπορεῖ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς Ε.Ε. νὰ καταστῇ ἀνενεργό» (Βλ. περιοδικό «Καθρέπτης», 1997). Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ἡ Σένγκεν

είναι μόνο ἡ ἀρχή. Ἀκολουθεῖ σειρά νέων μέτρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ δημιουργία τῆς ΕΒΡΟΠΟΛ δηλ. τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀστυνομίας μὲ πολλὰ δικαιώματα δίωξης, παρακολούθησης καὶ σύλληψης («Ἐξουσία», 11-6-97).

Ἡ Συμφωνία προβλέπει βέβαια ἐγγυήσεις γιὰ τὴν περίπτωση λανθασμένων καταχωρίσεων. Αὐτὲς σὲ ἐθνικὸ ἐπίπεδο εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Παρέχεται δικαίωμα στὸ κάθε ἄτομο νὰ λαμβάνει γνώση τῶν προσωπικῶν του δεδομένων ποὺ ἔχουν καταχωρισθῆ. 2) Παρέχεται ἐπίσης τὸ δικαίωμα τοῦ ἀτόμου νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴ Δικαστικὴ Ἀρχὴ τὴ διαγραφή ἢ τὴ διόρθωση τῶν στοιχείων ἐκείνων ποὺ κατὰ τὴν κρίση του περιέχουν νομικὰ σφάλματα ἢ δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀλήθεια. 3) Ἀκόμη προβλέπεται τὸ δικαίωμα τοῦ ἀτόμου νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωση ἐξ αἰτίας μιᾶς πληροφορίας ποὺ τοῦ ἀποδίδεται ἐσφαλμένα καὶ τὸ βλάπτει καὶ 4) Προβλέπεται περιορισμένο χρονικὸ διάστημα ποὺ τὰ δεδομένα προσωπικοῦ χαρακτήρα μποροῦν νὰ παραμείνουν στὸ ΣΠΣ. Ἡ Συμφωνία παρέχει ἐπίσης (ἄρθρο 114) σὲ διακρατικὸ ἐπίπεδο τὴν ἐξουσία στὰ συμβαλλόμενα μέρη νὰ ὀρίζουν τὴν Ἀρχὴ Ἐλέγχου, ἡ ὁποία ἔχει ἀρμοδιότητα νὰ ἐρευνᾷ ἂν ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἡ χρῆση τῶν καταχωρισμένων στὸ ΣΠΣ παραβιάζουν τὰ δικαιώματα τοῦ οἰκείου προσώπου. Μὲ τὸ ἄρθρο δὲ 115 προβλέπεται καὶ ὁ ἔλεγχος σὲ διακρατικὸ ἐπίπεδο, παράλληλα τὸ ἄρθρο 23 τοῦ ν. 2472/1977 «γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἀτόμου» καθιερώνει ἀντίστοιχες ἀστικές εὐθύνες τῶν φορέων ποὺ ἔχουν τὴ δυνατότητα χρήσης τῶν στοιχείων προσωπικοῦ χαρακτήρα, ἐνῶ μὲ τίς διατάξεις τῶν ἄρθρων 21 καὶ 22 καθιερώνονται αὐστηρὲς πειθαρχικὲς καὶ ποινικὲς κυρώσεις γιὰ παραβά-

σεις τῶν ὀργάνων ἐκείνων πού εἶναι ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν ἐπεξεργασία καὶ γενικὰ τὴ διαχείριση τῶν ἴδιων στοιχείων (Βλ. καὶ Ἄνδρ. Κατράκη, ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 10-14).

Ἔχει ὥστόσο σημασία νὰ παρατηρήσουμε ὅτι τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο στὴν Ἐκθεσὴ του τῆς 22-1-1997 ἀπεφάνθη ὅτι ἡ Συμφωνία Σένγκεν παρουσιάζει ἔλλειψη διαφάνειας καὶ δημοκρατικοῦ ἐλέγχου μὲ τὴν ἀνεπαρκῆ νομικὴ προστασία τῶν πολιτῶν.

β) Ὅτι μὲ τὸ ΣΠΣ εἰσάγεται μιὰ τεχνολογικὰ προωθημένη μέθοδος συλλογῆς, καταγραφῆς, ἐπεξεργασίας καὶ ἀρχαιοθέτησης δεδομένων προσωπικοῦ χαρακτῆρα μὲ βάση τοὺς Η/Υ πού φθάνει σὲ μιὰ ἀσφυκτικὴ παρακολούθηση τοῦ ἀτόμου. Καὶ ἡ μὲν διαδικασία αὐτὴ εἶναι ὅπως-δήποτε πιὸ ἀποτελεσματικὴ γιὰ τὴν περιφρούρηση τῆς δημόσιας τάξης καὶ τῆς καταδίωξης τοῦ ἐγκλήματος, ὅμως παραλλήλως ἡ αὐτὴ διαδικασία ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ τὰ σπέρματα πιθανῶν καταστρατηγήσεων σὲ βάρος ἀνυποψίαστων ἀνθρώπων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατάργηση τοῦ ἀπορρήτου τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλεύθερης ἀνάπλασης τῆς προσωπικότητος. Ἄλλωστε ἔχει γενικῶς παρατηρηθῆ ὅτι «ἡ ἐφαρμογὴ τῆς πληροφορικῆς προκαλεῖ μιὰ νέα περιστολὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, καὶ κάθε νομοθετικὴ ρύθμιση αὐτῆς τῆς πραγματικῆς κατάστασης ἀποδέχεται καὶ προϋποθέτει τὴ σχετικὴ μείωση ἐλευθερίας» (Χρ. Γιαννούλης, στὴν «Ἐφημερίδα Δημοσίου Δικαίου», 1980).

γ) Ὅτι τὰ προσωπικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀρχαιοθετουμένου προσώπου δὲν μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ ἄλλο σκοπὸ παρὰ μόνο γιὰ τὴν πρόληψη τοῦ ἐγκλήματος.

Ἐν ὄφει τῶν ἀνωτέρω μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι μὲ τὴ Συμφωνία Σένγκεν δημιουργεῖται ἕνας ἀσφυκτικός κλοιὸς πέριξ τῶν πολιτῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν στέρηση ἀπὸ αὐτοὺς τῆς νομῆς καὶ ἄσκησης βασικῶν ἀτομικῶν τους δικαιωμάτων. Διότι ἂν κάποιος πιθανολογεῖ ὅτι ἡ συμμετοχή του π.χ. σὲ μιὰ συνάθροιση ἢ διαδήλωση ἢ διαμαρτυρία κατὰ τῆς κυβερνήσεως καταγράφεται, εἶναι δυνατὸν νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἄσκηση τῶν ἀντίστοιχων θεμελιωδῶν δικαιωμάτων του. Τὰ κριτήρια βάσει τῶν ὁποίων καταχωρίζονται προσωπικὰ δεδομένα στοὺς Η/Υ τῆς Συμφωνίας Σένγκεν ποικίλουν, ἐνῶ παραμένει ἀδιευκρίνιστος ὁ ὅρος τῆς «συγκυρία» πὺ ἐπικαλεῖται ἡ Συμφωνία. Σύμφωνα μὲ αὐτὸν ἢ συλλογὴ τῶν πληροφοριῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν χρόνο, τὰ κίνητρα, τὸν σκοπὸ, τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες κάποιος κάτι διέπραξε καὶ τὰ στοιχεία αὐτὰ κάθε φορὰ μεταβάλλονται. Ἄλλο νόημα ἔχουν πληροφορίες γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ἢ πολιτικὴ δράση ἐνὸς προσώπου στὰ ἀρχεῖα ἐνὸς θρησκευτικοῦ ἢ πολιτικοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλη ἀξία ἀποκοτῶν τὰ ἴδια στοιχεία στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἀστυνομίας ἢ τοῦ ΣΠΣ. Μὲ τὰ νέα αὐτὰ δεδομένα ἐπέρχεται «ὁ θάνατος τῆς ιδιωτικῆς μας ζωῆς». Κάθε φορὰ πὺ κάνουμε συναλλαγὰς μὲ μιὰ πιστωτικὴ κάρτα κάποιος μᾶς παρακολουθοῦν. Ἀπὸ τὴν ὥρα πὺ βγαίνουμε ἀπὸ τὸ σπίτι μας μέχρι πὺ ἐπιστρέφουμε κάποιος μᾶς παρακολουθοῦν. Τὸ «*TIME*» μᾶς συμβουλεύει νὰ στερηθοῦμε κάποιων ἀνέσεων γιὰ νὰ εἴμαστε σίγουροι ὅτι κρατᾶμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας μερικὲς πολύτιμες πληροφορίες («*Ἐλευθεροτυπία*», 20-8-1997). Οἱ λεγόμενες «ἔξυ-

πνες κάρτες» που αρχίζουν να γενικεύονται στη χρήση τους προωθούν την αίχμαλωσία μας. Ἡ Ἐφορεία, οἱ Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις, οἱ Τράπεζες, τὸ βιβλιάριο υἱείας, ὁ ΟΓΑ, τὸ δίπλωμα ὁδήγησης, οἱ συνδρομὲς κ.λπ. θὰ μᾶς χορηγοῦν ἐφεξῆς κάρτες, πού στο τέλος θὰ ἀντικατασταθοῦν ἀσφαλῶς ἀπὸ μία πού θὰ τὰ περιέχει ὅλα, ὥστε νὰ ὀλοκληρωθῆ ὁ πλήρης ἔλεγχος ἐπάνω μας («Ἀπογευματινή», 20-8-1997).

Β. ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Ἡ φήφιση τῆς Συμφωνίας Σένγκεν ἐδημιούργησε καὶ ἓνα ἄλλο πνευματικο-κοινωνικὸ ζήτημα, στο ὁποῖο ἡ κυβέρνηση δὲν ἔδωσε τὴ δέουσα σημασία. Πρόκειται ὅμως γιὰ ζήτημα μὲ πολλὲς προεκτάσεις τόσο σὲ κρατικὸ, ὅσο καὶ σὲ διακρατικὸ ἐπίπεδο, πού μέλλουν νὰ εἶναι ἐπιζήμιες γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Συμφωνίας ἰδιαίτερα στὴν Ἑλλάδα. Πρόκειται γιὰ τὴ σύνδεση τῆς Συμφωνίας, διὰ μέσου τῶν νέων ἠλεκτρονικῶν ταυτοτήτων, μὲ τὸν δυσώθυμο ἀριθμὸ 666, ὁ ὁποῖος σύμφωνα μὲ τὴν Ἀποκάλυψη ἀποτελεῖ τὸν ἀριθμὸ τοῦ Ἀντιχρίστου. Λέγεται βέβαια ὅτι πουθενὰ στὰ 142 ἄρθρα τῆς ἡ Συμφωνία δὲν προβλέπει τὴν ἔκδοση νέων ταυτοτήτων. Εἶναι ὅμως ἡλίου φαεινότερο ὅτι τίς προϋποθέτει. Χωρὶς αὐτὲς δὲν μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ. Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 189 τῆς Συνθήκης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος «ἡ ὁδηγία δεσμεύει κάθε κράτος-μέλος στο ὁποῖο ἀπευθύνεται ὅσον ἀφορᾷ στο ἐπιδιωκόμενο ἀποτελεσμα, ἀλλὰ ἀφήνει τὴν ἐπιλογὴ τοῦ τύπου καὶ

τῶν μέσων στὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐθνικῶν ἀρχῶν». Στις 24-10-1995 ἐκδόθηκε ἡ Κοινοτικὴ Ὑδαγωγία 95/46 «γιὰ τὴν προστασία τῶν φυσικῶν προσώπων ἔναντι τῆς ἐπεξεργασίας δεδομένων προσωπικοῦ χαρακτῆρα καὶ γιὰ τὴν ἐλεύθερη κυκλοφορία τῶν δεδομένων αὐτῶν». Στὰ ἄρθρα καὶ 8 τῆς Ὑδαγωγίας αὐτῆς γίνεται λόγος γιὰ τὴν «ἐπεξεργασία τοῦ ἐθνικοῦ ἀναγνωριστικοῦ ἀριθμοῦ ταυτότητος ἢ ἄλλων ἀναγνωριστικῶν τῆς ταυτότητος στοιχείων». Ἡ Ὑδαγωγία περιγράφει τὶς νέες ταυτότητες, οἱ ὁποῖες θὰ εἶναι κοινὲς γιὰ ὅλη τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι. Ὁ ἐλληνικὸς νόμος 2472/1997 στὸ ἄρθρο 8 παρ. 3 προβλέπει τὴ διασύνδεση τῶν ἀρχείων μὲ βάση τὴ χρήση «Ἐνιαίου Κωδικοῦ Ἀριθμοῦ Μητρώου» (ΕΚΑΜ). Μετὰ τὴν φήφιση αὐτοῦ τοῦ νόμου πρόκειται νὰ ἐνεργοποιηθῇ ὁ ΕΚΑΜ, γιὰτὶ ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελοῦσε τὴν προϋπόθεση γι' αὐτό (Π. Εὐθυμίου: «*Λάβετε θέσεις γιὰ τὸν ΕΚΑΜ*», στὸ «*Βῆμα*», 6-4-1997). Γιὰ τὸ μὴ θρησκευόμενο ἄτομο ἴσως αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς νὰ μὴ σημαίνει τίποτε. Νὰ εἶναι, ὅπως ἐλέχθη, ἕνας ἀριθμὸς πρὶν ἀπὸ τὸ 667 καὶ μετὰ τὸ 665. Δέν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο μὲ τὸ θρησκευόμενο ἄτομο. Τὰ ἄτομα αὐτὰ πιστεύουν στὸν συμβολισμὸ αὐτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ πιὸ σημαντικὸ καὶ αὐθεντικὸ ἱερὸ χριστιανικὸ κείμενο ποὺ εἶναι ἡ Καινὴ Διαθήκη.

Ἀνατρέχοντες λοιπὸν στὰ χωρία Ἀποκαλύψεως γρ' 16-18 διαβάζουμε τὰ ἀκόλουθα: «*Καὶ ποιεῖ (ὁ Ἀντίχριστος) πάντας τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους ἵνα δώσωσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ τῶν μετώπων αὐτῶν. Καὶ ἵνα μὴ τις δύ-*

νηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν. Ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. Ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί. Καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξςτ'».

Ἁριθμὸς λοιπὸν αὐτὸς δὲν εἶναι ἓνας τυχαῖος ἀριθμὸς μεταξὺ πολλῶν ἄλλων. Γιὰ τὴ θρησκευτικὴ συνείδηση καὶ πίστη τῶν χριστιανῶν πρόκειται γιὰ σύμβολο τοῦ Σατανᾶ, ποὺ πρέπει νὰ ἀποφεύγουν. Καὶ εἶναι ἀπαραβίαστο δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου νὰ πιστεύει ὅ,τι θέλει ἐφ' ὅσον αὐτὴ του ἡ πίστη δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ δημόσια τάξη καὶ τὰ χρηστὰ ἦθη. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιβληθῆ στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς διὰ τῆς βίας ἢ παραλαβῆ τῶν νέων ἠλεκτρονικῶν ταυτοτήτων, ὅταν οἱ ταυτότητες αὐτὲς πρόκειται νὰ περιέχουν στὸ σύστημα τοῦ γραμμωτοῦ κώδικα τὸν εἰσαγωγικὸ ἀριθμὸ 666; Κανένας φορέας κρατικῆς ἐξουσίας δὲν ἔχει τὴ νομικὴ ἢ πολιτικὴ δυνατότητα νὰ ἐπιβάλλει τὴ συνειδησιακὴ παραδοχὴ τῆς ἀντίληψης ὅτι ὁ 666 εἶναι ἀριθμὸς ἄσχετος μὲ τὴ χριστιανικὴ πίστη, μιὰ καὶ ἡ πίστη αὐτὴ ἐκφράζει ἀναντίρρητα ἓνα ἀτομικὸ καὶ συνταγματικὰ κατοχυρωμένον δικαίωμα. Θρησκευτικὴ ἐλευθερία σημαίνει τὴν ἄρνηση κάθε ἐπέμβασης οἰουδήποτε στὴ θρησκευτικὴ συνείδηση τῶν πιστῶν. Θίγεται δὲ ἡ συνείδηση αὐτὴ κάθε φορὰ ποὺ καὶ ἓνας γενικῆς ἰσχύος νόμος προσβάλλει θεμελιώδεις ἀρχὲς τῆς θρησκείας, ἔστω κι ἂν ἐπιβάλλει κανόνες ποὺ ἰσχύουν γιὰ ὅλους τοὺς πολίτες, εἶναι ὅμως ἀσυμβίβαστοι μὲ συγκεκριμένη θρησκευτικὴ θέση. Ἄλλως δημιουργεῖται ἠθικὸ δίλημμα στοὺς πιστοὺς, ποὺ καλοῦνται ἢ νὰ παραβοῦν τὸ νόμο ἢ νὰ παραβιάσουν τὴ συνείδησίν των.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος σὲ εἰδικὴ Ἐγκύκλιό της πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ τονίζει: «Ὁ ἀριθμὸς 666 ἀπὸ τὴν ἀναφορά του στὴν Ἀποκάλυψη, εἶναι καθιερωμένος σὰν ὁ ἀριθμὸς τοῦ Ἀντιχρίστου. Καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Χριστιανὸς νὰ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν ἠθελημένη καὶ συστηματικὴ εἰσαγωγὴ αὐτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ στὴ ζωὴ του. Καὶ ἐν προκειμένῳ στὴ ζωὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ποὺ εἶναι σχεδὸν στὸ σύνολό του Χριστιανικὸ καὶ Ὁρθόδοξο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πόσο βιώνει τὴν πίστη του συνειδητὰ τὸ κάθε ἄτομο» (Ἐγκύκλιος 2626/7-4-1997).

Στὴν Ἑλλάδα ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ θρησκευτικὴ συνείδηση ἔχουν πλήρη συνταγματικὴ προστασία, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν μπορεῖ ὁ κοινὸς νομοθέτης νὰ τίς προσβάλλει θέτοντας κανόνες δικαίου ποὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτές. Ἕνας παρόμοιος νόμος θὰ ἀντέκειτο στὸ Σύνταγμα καὶ θὰ ἐπέβαλλε στὸν Ἕλληνα δικαστὴ νὰ μὴ τὸν ἐφαρμόσει. Τὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας (ἄρθρον 13 τοῦ Συντάγματος) ὑποχωρεῖ ἐνίοτε πρὸ ἀνωτέρου τινος δικαιώματος ὅπως εἶναι π.χ. ἡ ὑπεράσπιση τῆς Πατρίδος. Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὲς ἀκόμη τίς περιπτώσεις ὁ νομοθέτης ὑποχωρεῖ καὶ ἐνδίδει στὴν τήρηση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἄλλου δικαιώματος, ὅπως τοῦτο συνέβη πρόσφατα μὲ τοὺς «ἀντιρρησίες συνειδήσεως».

Ἐν τούτοις στὴν προκειμένη περίπτωση δὲν φαίνεται νὰ ἔχει ἐκτιμηθῆ ὅσον πρέπει τὸ ζήτημα ποὺ δημιουργεῖται σὲ χιλιάδες ὀρθοδόξων πιστῶν ἐκ τοῦ πιθανολογούμενου ἐφοδιασμοῦ των μὲ τίς νέες ταυτότητες ποὺ θὰ περιλαμβάνουν τὸν ἀριθμὸ 666. Οἱ ἀναφερθεῖσες συνταγματικὲς διατάξεις δὲν παρέχουν στὸν νομοθέτη καμμία δυνατότητα γιὰ κα-

θιέρωση κανόνων δικαίου πού είτε άμέσως είτε έμμέσως θά προσβάλλουν τή θρησκευτική συνείδηση τῆς μεγάλης αὐτῆς κατηγορίας ἑλλήνων πολιτῶν, ὅταν αὐτή ἢ προσβολή δὲν ἔχει καμμία δικαιολογία. Γιατί εἶναι προφανές ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἐνοχλεῖ τοὺς χριστιανούς, μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθῆ ἀπὸ ἕναν ἄλλον, πού θά εἶναι θρησκευτικῶς ἄχρους. Γιατί ὅμως δὲν υἱοθετεῖται ἡ λύση αὐτή καὶ γιατί παρατηρεῖται τόσο μεγάλη ἐπιμονὴ τῶν ἀρμοδίων ἄλλοτε μὲν νὰ λειδωροῦν τοὺς πιστοὺς γιὰ τοὺς φόβους των ἀπέναντι στὸν ἀριθμὸ αὐτὸν καὶ ἄλλοτε νὰ δηλώνουν εἰς πείσμα των ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς θά ὑπάρχει εἴτε τὸ θέλουν, εἴτε ὄχι. Καὶ εἶναι ἀπορίας ἄξιον τὸ φαινόμενο αὐτῆς τῆς ἐπιμονῆς, ὅταν γιὰ πολὺ μικρότερη ὁμάδα ἀντιρρησιῶν ἢ κυβέρνησης προῆλθε σὲ νομοθετικὴ ρύθμιση ἀπαλλάττουσα τοὺς ἀντιρρησίες ἀπὸ τὴν τήρηση ἑνὸς σοβαροῦ καθήκοντος πρὸς τὴν Πατρίδα. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτὴ δημιουργεῖ τὴν καχυποψία ὅτι ὄντως κάτι ὑποπτο συμβαίνει ἐδῶ, κάποιον ἐνδιαφέρονται νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς χριστιανούς νὰ δεχθοῦν τὸν ἀριθμὸ τοῦ Ἐναντιχριστοῦ. Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ καὶ πόθεν ἀντλοῦν τὸ δικαίωμα καὶ τὴ δύναμη νὰ μᾶς ἐπιβάλουν τὴ θέλησή των; Στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ δοθῆ ἀπάντηση. Οἱ ἀρμοδίον σιωποῦν, τὰ κέντρα λήψεως τῶν ἀποφάσεων εἶναι ἐκτὸς Ἑλλάδος καὶ οἱ Ἑλληνες καλούμεθα νὰ ὑποταχθοῦμε σὲ συστήματα πού καὶ τὰ συνταγματικά μας δικαιώματα πλήττουν καὶ τὴν πίστη μας δοκιμάζουν. Καὶ βεβαίως δικαιούμεθα νὰ ἀντιτάξουμε τὴν ἄρνησή μας στὴν ὑποταγὴ σὲ τέτοιες πρακτικὲς πού παραβιάζουν βάνουσα τὰ συνταγματικά μας δικαιώματα. Καὶ βέβαια δὲν θά παραλάβουμε τίς νέες ταυ-

τότητες ἐφ' ὅσον θὰ ἔχουν τὸν ἀριθμὸ 666. Ἔως ὅτου οἱ ἀρμόδιοι ἀποφασίσουν νὰ καταπιασθοῦν στὰ σοβαρὰ μὲ τὸ ζήτημα καὶ ἀναζητήσουν τὴν εὐκταία λύση του σύμφωνα μὲ τὰ πιστεύματα τῆς μεγάλης μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Κάθε ἄλλη λύση θὰ εἶναι ἀντισυνταγματικὴ καὶ θὰ καταπέσει.

Ἡ νέα ἠλεκτρονικὴ τεχνολογία προικίζει τὴν ἐποχὴ μας μὲ θαύματα καὶ μὲ προβλήματα. Καὶ ὅπως δείχνουν τὰ πράγματα τὰ μὲν ἀμιλλῶνται τὰ δέ. Ὁ ἄνθρωπος, μέσα στὴν ἀποθέωση τῆς σοφίας του, θὰ κληθῆ πολὺ σύντομα νὰ ἄρει τίς συνέπειες τῶν ἔργων τῶν χειρῶν του, ποὺ στρέφονται σὲ βάρος του. Τελικὰ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ξέρει ἂν ὁ ἀλαζῶν ἄνθρωπος τοῦ 21ου αἰῶνα θὰ εἶναι εὐτυχέστερος τοῦ σημερινοῦ ἢ τοῦ χθεσινοῦ. Οἱ προκλήσεις εἶναι πολλὰς γιὰ τὴν ὑπόστασι τοῦ ἀνθρώπου. Τελικὰ τί ἔχει νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἄνθρωπο, ἔαν τὸν κόσμον ὅλον κερδίσει διὰ τῆς τεχνολογίας, ἀλλὰ χάσει, πρὶν ἀπὸ τὴν φυγὴν του, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειάν του;